

Пасажир
Жан-Крістоф Гранже

Намагаючись повернути пам'ять пацієнту, що може бути свідком жахливого вбивства, психолог Матіас Фрер усвідомить: він – такий самий «пасажир без пам'яті». Він теж зійшов із потяга в невідомому місті, прихопивши з минулого життя лише вигадані спогади. Матіас Фрер не народжувався, не вчився, не працював... То чому його переслідують загадкові люди у чорному? Чому незнайомий чоловік назвав його іменем убивці, якого розшукує поліція? Лейтенант поліції Анаїс Шатле впевнена, що він невинний. Та лише сам Фрер може повернутися власними слідами у своє минуле життя в пошуках істини. Але скільки буде цих життів?...

Жан-Крістоф Гранже

Пасажир

Мішелі Рока-Феліппо присвячується

I

Матіас Фрер

Дзвінок прошив його свідомість, немов розпечена голка.

Йому снився мур, осяяний сонцем. Він простував за своєю тінню уздовж білої огорожі. У того муру не було ні початку, ні краю. Мур був цілим усесвітом. Гладеньким, сліпучим, байдужим...

Дзвінок прозвучав знову.

Він розплющив очі. Побачив світляні числа кварцового будильника, що стояв поруч. Дві хвилини на п'яту. Він звівся на ліктя. Помацав, щоб знайти телефон. Рука потрапила в порожнечу. Згадав, що перебуває в кімнаті для відпочинку. Понишпорив у кишенях халата і знайшов мобільника. Глянув на екрана. Номер був незнайомий. Він мовчки натиснув кнопку.

Темряву в кімнаті розітнув чийсь голос:

– Фрер?

Він не відповів.

– Ви Матіас Фрер, черговий психіатр?

Голос лунав неначе десь іздала. Знову марення. Мур, сліпуче біле саяво, тінь...

– Так, це я, – нарешті буркнув він.

– Мое прізвище Фійон, я лікар. Чергую у кварталі Сен-Жан Бельсьє.

– Чому ви телефонуєте мені за цим номером?

– Бо мені його дали. Я часом не заважаю вам?

Очі його нарешті звикли до пільми. Негатоскоп. Металевий стіл. Шафка для ліків, замкнена на два оберти ключа. Кімната для відпочинку була у звичайнісінькому консультаційному кабінеті, тільки світло вимкнули. Він спав на оглядовому столі.

– Що там сталося? – буркнув він, підводячись.

– Чудернацька історія на вокзалі Сен-Жан. Опівночі сторожі знайшли там якогось чоловіка. Волоцюгу, що ховався в мастильні біля залізничних колій.

Лікар вочевидь нервувал. Фрер знову зиркнув на будильника: п'ять по четвертій.

– Вони припровадили його до медпункту, а потім зателефонували до комісаріату на бульварі Капуцинів. Поліцаї забрали його і зв'язалися зі мною. Я приїхав і оглянув його.

– Він поранений?

– Ні. Але він геть утратив пам'ять. Мене це вразило.

Фрер позіхнув.

– А він не симулює?

– Ви фахівець, то вам і судити. Та, гадаю, ні. У нього такий вигляд, наче він... десь далеко. Або, швидше, ніде.

– Мені телефонуватимуть із поліції?

– Ні, патруль із вулиці Бак уже везе його до вас.

– Красенько дякую, – зіронізував він.

– Я не жартую. Ви можете допомогти йому, я певен.

– Ви написали медичний висновок?

– Він у нього. Нехай щастить.

Чолов'яга повісив слухавку, видно було, що йому кортіло скінчити ту розмову. Матіас Фрер якусь хвилю сидів нерухомо. У вухах знай дзункотіли короткі гудки. Ох, таки недобра видалася ця ніч! Розважатися почали ще о дев'ятій вечора. У стаціонарі новий пацієнт навалив купу в палаті, а потім нажерся власного лайна і зламав зап'ястя санітарові. За півгодини по тому в західному корпусі одна пацієнтка перерізала собі вени клаптем лінолеуму. Фрер надав їй першу допомогу і перевів до Пеллегрена.

Ліг відпочити він опівночі. Не минуло й години, як один пацієнт вирвався голий надвір і заходився сурмити у пластмасову дудку. Довелося вколоти йому три ампули седативного препарату, а потім заспокоювати всіх, кого він збурих тим концертом. Тоді ж таки хлопчину з відділення токсикології спіткав напад епілепсії. Поки Фрер прибіг туди, той неборак прикусив собі язика. З рота в нього бурхала кров. Щоб погамувати корчі, довелося тримати його вчотирьох. У тій веремії пацієнт поцупив у Фрера мобільника. Психіатр мусив зачекати, аж доки той зомліє, щоб видерти з його пальців закривавленого телефона.

Знову вклався спати він о пів на четверту. Відпочивав десь із півгодини, коли його збудив оцей дурнуватий дзвінок. А нехай йому!

Він сидів у пійтмі й не рухався з місця. У динаміку телефона знай дзуміли короткі гудки, пронизуючи безформний морок примарними звуками.

Він поклав телефон до кишені й підвівся. Увіччю знову виринув той білий мур зі сну. Жіночий голос пробурмотів: «Feliz...» Іспанською те слово означало «щасливий». Чому іспанською? Чому це сказала жінка? У лівому оці почав шпигати звичний колючий біль, що

зазвичай дошкуляв йому тоді, коли він прокидався. Він потер повіки, а потім нахилився над раковиною і напився води з крана.

Помацки дістався до дверей і відімкнув їх своїм ключем.

Він замкнувся в кімнаті – тут стояла шафка з медикаментами, а це святе.

За п'ять хвилин він уже простував лискучою алеєю, що поєднувала корпуси лікарні. Ще відучора Бордо огорнула імла. Густа, молочно-біла, незрозуміла імла. Він звів коміра дощовика, якого надів на халата. У носі лоскотало від напоеного морськими пахощами туману.

Він ішов центральною алеєю. За кілька кроків нічогісінько не було видно, та він знав довколишню місцевість і так. Присадкуваті корпуси в сірому тиньку, горбаті дахи, квадратні моріжки. Можна було б послати санітара по того пацієнта, але волів сам приймати своїх «клієнтів»...

Він пройшов через центральне дворисько, обсажене пальмами. Зазвичай ці дерева, що їх завезли з Антильських островів, викликали в нього ентузіазм. Але не цієї ночі. Холоднеча і вогкість дедалі дужче дошкуляли йому. Він підійшов до брами, махнув охоронцеві й вийшов за ворота. Поліцаї вже були там. Мигтючий ліхтар на даху їхнього авто обертався поволі й безгучно, наче маяк на краю світу.

Фрер заплющив очі. Біль за повікою зростав. Він ніколи не приділяв уваги цьому відчуттю, бо вважав його психосоматичним явищем. Цілими днями він лікував душевні хвороби, що давалися знаки й на тілі. То чом у нього мало бути інакше?

Він розплющив очі. Перший поліцай уже вилазив із авто, а за ним і якийсь цивільний. Він зрозумів, чому той лікар перелякано розмовляв телефоном. Безпам'ятний пацієнт був справжнісінький велет. Майже два метри на зріст, понад сто тридцять кілограмів ваги. На ньому був капелюх – справжній техаський стетсон – і гостроносі шкіряні чоботи зі скошеними закаблуками. Темно-сірий плащ був аж замалий для нього. У руці він тримав пластикову торбину з логотипом Г20 і конверта з цупкого паперу, напханого адміністративними паперами.

Поліцай рушив було вперед, та Фрер перепинив його і сам підійшов до того ковбоя. З кожним кроком біль дошкуляв ще гостріше, ще дужче. Кутик його ока почав сіпатися.

– Доброго вечора, – сказав він, коли до того чолов'яги лишилося декілька метрів.

Ніякої відповіді. Чолов'яга і не поворухнувся. Його постать невиразно мріла в імлистому покотьолі від ліхтаря. Фрер зиркнув на поліцаю, що тримався насторожі, поклавши долоню на кобуру, і ладен був щомиті втрутитися.

– Гаразд. Можете покинути нас.

– А як щодо звіту?

– Надішліть мені завтра вранці протокола.

Поліцей кивнув, одступив і заліз в авто, що за мить розчинилося в імлі.

Чоловіки лишилися віч-на-віч, і тільки туман білів поміж ними.

– Я лікар Матіас Фрер, – озвався він нарешті. – Працюю у відділенні невідкладної допомоги в цьому шпиталі.

– Ви будете лікувати мене?

Глухий голос звучав мляво. Фрер не міг розгледіти рис його обличчя, бо їх затуляли поли стетсонівського бриля. Голова була здоровезна, як у велета з коміксів. Чималий носяра, рот як у людоджера, тяжке підборіддя.

– Як ви почуваетесь?

– Треба, щоб мене вилікували.

– Ходімо зі мною?

Чолов'яга не рухався.

– Ходімо, – сказав Фрер, простягаючи руку. – Вам допоможуть.

Пацієнт несамохіть позадкував. Обличчя його осяяв ліхтар. Фрер побачив те, що вже й так угадав. Обличчя дитяче й ніби непропорційне. На вигляд років п'ятдесят. З-під капелюха вибивалися пасма сивого чуба.

– Ходімо. Усе буде гаразд.

Фрер удався до найпереконливішого тону. Душевнихворі гостро сприймають усе. Вони відразу відчувають, коли ними маніпулюють. З ними нема чого гратися. Всі карти треба відкривати відразу.

Забудько ступнув крок уперед. Фрер обернувся, застромив руки в кишені і з байдужим виглядом попрямував до шпиталю. Намагався не озиратися – хотів показати, що довіряє.

Вони підійшли до брами. Матіас хапав ротом студене вогке повітря, наче смоктав крижинки. Він був страшенно зморений. Брак сну, імла, а особливо це почуття безсилля перед навіженством, яке щодня множить свої обличчя...

Що наготував йому цей новий пацієнт? Що зможе він зробити для нього? Фрер знав, що в нього небагато шансів дізнатися про минуле цієї людини. А вилікувати її – ще менше.

Оце таке воно, бути психіатром.

Наче вичерпувати воду наперстком із дірявого човна.

Була дев'ята ранку, коли він сів у своє авто – старе «вольво», придбане у зв'язку з переїздом до Бордо півтора місяця тому. Міг він піти додому й пішки – до помешкання було майже кілометр, – та він звик бодай трохи побути за кермом свого потовченого дряпака.

Спеціалізований медичний центр імені П'єра Жане містився у південно-західній частині міста, неподалік від медичного комплексу імені Пеллегрена. Фрер мешкав у кварталі Флемінга, поміж Пеллегреном та університетським містечком, точнісінько на кордоні Бордо, Пессака й Тальянса. Квартал його був нудним нагромадженням однакових рожевих кам'яниць із черепичними дахами, підстриженими живими загородами і малесенькими садочками, що гордо прозивалися «приватною власністю». Щастя рядової людини, що повторювалося вулиця за вулицею, наче іграшки з фабричного конвеєра.

Фрер їхав помалу, пливучи в густій імлі, що ніяк не хотіла танути. Небагато було йому видно, та це місто його і не цікавило. Йому казали: «Ось побачите, це маленький Париж». Або: «Це престижне місто». Або ж: «Це винний Олімп!» Багато чого казали йому. Та він нічого ніколи тут не побачив. Невиразно відчував, що Бордо – це буржуазне місто, чванливе і мертвотне. Холодне і плоске скупчення будинків, де на кожному розі тхнуло задушною атмосферою провінційності.

Не доводилося йому зустрічатися і з іншим утіленням Бордо – його славетною буржуазією. Його колеги-психіатри були давні ліваки, що боролися з цією традицією. Крикуни, що самі того не помічаючи, становили невіддільну частину того класу, який так ревно критикували. Спілкування з ними він обмежив розмовами за сніданком, де розповідали чудернацькі історії про те, як навіженці ковтають виделки, нарікали на систему французької психіатрії, балакали про плани на вакації та пенсії.

Хоч би й кортіло йому належати до світського товариства, та нічого з того не вийшло б, тому що була в нього одна дуже серйозна вада: він не пив вина. В Аквітанії це все одно, що виявитися глухим, сліпим чи паралізованим. Ніхто за те не докоряв йому, але мовчання довкола нього промовляло саме за себе. У Бордо так: якщо не п'єш вина, то й друзів не

маеш. Просто, та й годі. Йому ніхто ніколи не дзвонив, не надсилав листів електронною поштою чи повідомлень на мобільник. Тільки спілкування з фахових питань – внутрішньою шпитальною мережею.

Він дістався до свого кварталу.

Кожен будинок тут мав назву якогось коштовного каменя. Топаз, самоцвіт, бірюза... То був єдиний спосіб відрізнити ті озіяки одну від одної. Фрер мешкав у «Опалі». Попервах йому здавалося, що він обрав цю кам'яницю, бо вона була близенько від клініки. Та він помилявся. Оселився в цьому кварталі, бо він був ніякий. Не мав свого обличчя. Це було ідеальне місце для втечі, для маскуванню, щоб розчинитися у його масі. Він приїхав сюди, щоб перегорнути сторінку свого паризького минулого. Сторінку, що на ній ішлося про людину, якою він колись був, – відомим лікарем, якого поважали і навіть шанували колеги.

Він поставив авто за декілька метрів од будинку. Туман був такий густий, що місцева влада залишила ліхтарні засвіченими.

Гаражем він ніколи не користувався. Насилу випхавшись із авто, він зазнав прикрого відчуття, неначе пірнув у басейн із молочно-каламутною водою. У повітрі висіли міріади крихітних краплинок, немов на полотні пуантиліста.

Він пішов хутчій, мимохідь порпаючись у кишенях плаща. Ще раз вище звів коміра – шию колов зимний дотик імлі. «Їй-богу, – подумав собі він, – геть як той детектив із давнього голівудського фільму, самотній герой у пошуках світла».

Пхнувши хвіртку, він перетнув лискучого від вологи моріжка, що тягнувся з кілька кроків, і обернув у замковій шпарині ключа.

Усередині будинку обстава теж не тішила самотність. Розташування кімнат таке саме, як і в десятках, якщо не в сотнях таких самих будинків: передпокій, вітальня, кухня, спальня. Навіть матеріали ті самі. Рипучий паркет. Потиньковані білі стіни. Двері з фанери. Мешканці району виражали свою неповторність за допомогою меблів.

Він скинув плаща і, не запалюючи світла, увійшов до кухні. Фрерова самотність полягала в тому, що в нього взагалі (чи майже) не було меблів. Коробки з його лахами стояли нерозпаковані попід стінами й видавалися немовби декораціями для цього приміщення. Він мешкав у типовій зразковій квартирі, яку показують майбутнім власникам. Тільки зразок той не такий як слід...

Він запарив чаю при світлі вуличної ліхтарні. Зважив свої шанси на те, щоб заснути бодай на кілька годин. Виснував, що шанси нульові. О першій удень йому знову йти на чергування. Либонь, за той час, що ще лишився, ліпше попрацювати з історіями хвороб. Наступна робоча зміна скінчиться о десятій вечора. Тоді він і вкладеться спати, навіть

вечеряти не буде, лише подивиться напівзаплющеними очима якусь музичну програму. Наступного дня, у неділю, він повторить те саме. Нарешті, добряче поспавши, він зможе взятися до праці в понеділок згідно з нормальним робочим розкладом.

Спостерігаючи за чайними листочками, що запарювалися на денці чайничка, він умовляв себе змінити спосіб життя. Не хапатися до чергувань. Змусити себе провадити здоровіший спосіб життя. Зайнятися спортом. Регулярно харчуватися... Утім, такі міркування вже стали часткою його безладного, одноманітного і безцільного існування.

Досі стоячи на кухні, він вийняв чайне ситечко і якусь мить дивився на брунатну рідину, що ставала дедалі темнішою, – точнісіньке відображення його мозку, охопленого похмурими думами. Авжеж, мовив він до себе, знову занурюючи ситечко з листям, він хотів сховатися від чужого навіженства. Щоб хутчій забути про своє.

Два роки тому сорокатрирічний Матіас Фрер, який працював у спеціалізованому медичному центрі в Вільжуїфі, порушив лікарську етику, а це був найстрашніший з-поміж усіх гріхів. Він спав із пацієнткою. Анна-Марія Штрауб. Діагноз: шизофренія і маніакально-депресивний психоз. Хронічна хвора, що мала прожити всеньке життя у психлікарні й у ній померти. Згадуючи про свій гріх, Фрер і сам не вірив у нього. Адже він порушив найголовніше табу медика.

І водночас у всій тій історії не було нічого ні розпусного, ні нездорового. Якби він познайомився з Анною-Марією поза клінікою, то вмить закохався б у неї по вуха. І почував би до неї ту самісіньку нездоланну і нерозсудливу тягу, яку відчув, коли побачив її вперше у себе в кабінеті. Ні одномісна палата, ні ліки, ні галас інших пацієнтів не зміг би зупинити ту пристрасть, що ото спалахнула в нім. Кохання з першого погляду, та й годі.

У тому Вільжуїфі Фрер мешкав на території лікарні, у будинку, що був розташований на її околиці. Щоночі прямував він до корпусу, де була Анна-Марія. Він ніби увіч знову все те бачив. Коридор із підлогою, вкритою лінолеумом. Двері з віконцями. У нього були ключі до всіх приміщень. Він скрадався, мов тінь власної тіні, його спонукало чи, точніше, несамовито пхало бажання. Щоночі він прокрадався крізь залу для занять художньою творчістю й опускав очі, щоб не дивитися на картини Анни-Марії, що висіли на стінах. Вона малювала чорні рани, кособокі, відразливі – на червоному тлі. Часом вона, як ото Люціо Фонтана, дерла свої полотна шпателем. Розглядаючи ті картини в денному світлі, Матіас казав собі, що Анна-Марія – одна з найнебезпечніших пацієнток лікарні. А вночі біг до неї в палату, відвертаючись од її мальовидл.

Ті ночі геть його випалили. Жагучі обійми в замкненій на ключ кімнаті. Таємничі, натхненні, чарівливі пестощі. Маячня, що палючим шепотом промовлялася на вухо. «Не дивися на них, любий. Вони зовсім не злі». Вона мала на увазі духів, що, як вона гадала, оточували їх у пільмі. Матіас нічого не відповідав, але й очей від пільми не ховав. «Я замурую себе, – казав він собі. – Просто замурую».

Якось після такого кохання він заснув. На годину чи й менше. Але прокинувшись годині о третій ночі, побачив, що голе тіло Анни-Марії висіло над ліжком. Вона повісилася. На його паску.

На мить він завмер, не тямлячи, що ж сталося. Йому здавалося, ніби він іще спить. Він навіть захопився красою її силуету з важкими персами і знову відчув збудження. Потім у кров шугонула паніка. Він раптом збагнув, що всьому край. Для неї. Для нього. Він убрався, покинувши тіло висіти на паску, зачепленому за віконну клямку. Промчав коридорами, не зустрівши жодного санітара, і повернувся додому, немов злочинець, що намагається забитися в нору.

Задихаючись від гонитви, сам себе не тямлячи, він уколів собі у ліктьовий згин добрячу дозу снодійного і впав у ліжко, напнувши на голову ковдру.

Коли за дванадцять годин він прокинувся, новина вже облетіла весь шпиталь. Ніхто не здивувався – Анна-Марія вже не раз намагалася накласти на себе руки. Розпочали розслідування, щоб з'ясувати, кому ж належить той пасок. Та його походження так і лишилося для всіх загадкою. Матіаса Фрера ніхто й не запідозрив, навіть не допитував. Анна-Марія Штрауб уже понад рік не була його пацієнткою. Близької рідні в неї не знайшлося. Ніхто не звертався в поліцію. І справу закрили.

Відтоді Фрер виконував свою роботу мов на автопілоті, чергуючи антидепресанти і транквілізатори. Як у тій приказці: нарешті і кравець виявився в цілому жупані. Він майже нічого не пам'ятав про цей період свого життя. Наче в тумані, приймав недужих. Ставив приблизні діагнози. Уночі крутився з боку на бік, бо сон не брав його. Доки не випала нагода переїхати в Бордо. Він ухопився за неї. Видерся зі звичних обставин. Запхав свої лахи у валізи і стрибнув у потяг. І навіть не озирнувся.

Улаштувавшись на новому місці, він обрав зовсім інший фаховий підхід до пацієнтів. Не давав, щоб робота захопила його. Хворі перестали для нього бути людьми й обернулися історіями хвороб, які він ретельно заповнював, рядок за рядком. Шизофренія, депресія, істерія, токсикоманія, параноя, аутизм... Він ставив помітки в потрібних клітинках, призначав відповідне лікування і тримав дистанцію. Про нього казали, що він холодний, бездушний чоловік, не людина, а робот якийсь. То й нехай. Він більше не зблизиться із жодним пацієнтом. І більше ніколи не порине у працю з головою.

Лікар Фрер помалу повертався до тями. Як і раніше, стояв він біля кухонного вікна, дивлячись на пустельну вулицю, що тонула в імлі. Чай у нього вийшов чорний, барвою більше схожий на каву. Дніло. За тими самими огорожами стояли ті самі будинки. За їхніми вікнами точилося те саме життя, щоправда, воно ще не прокинулося. Суботній ранок для того й існує, щоб добряче виспатися.

Та одна деталь не вписувалася в обстановку.

Біля хідника, метрів за п'ятдесят від його будинку, стояв чорний всюдихід із засвіченими фарами.

Фрер протер запітніле скло. Тієї ж таки миті з авто вийшли двоє чоловіків у чорних пальтах. Фрер примружився. Видно було погано, та постаті тих чоловіків скидалися на фебеєрівців із кіно. Або ж комічну пару з «Людей у чорному». Що їм треба тут?

«Може, це хлопці з приватної охоронної компанії, яких найняли мешканці кварталу?» – запитував себе Фрер. Та ні, навряд. Надто вже розкішне авто. Надто дорогі пальта. Тепер вони стояли, спершись на капот всюдихода, не звертаючи уваги на мжичку. І дивилися в одному напрямку. Матіасові знову заболіло у глибині ока.

Те, на що дивилися ті два змоклі чоловіки, був його дім. Точніше, на його силует, що завмер у квадраті кухонного вікна.

Фрер повернувся до шпиталю о першій годині дня, устигнувши трохи подрімати на дивані. За ковдру йому були теки з історіями недуг. У відділенні швидкої допомоги не було нікого. Ні змордованих депресією пацієнтів, ні п'яних мов чіп волоцюг, ні навіжених психопатів, яких загарбували просто на вулиці. Ото вже пощастило. Він поздоровкався з медсестрами, забрав у них свою пошту і видруковані напередодні історії й подався до свого кабінету, що був йому і кімнатою для консультацій, і разом покоем для відпочинку.

Спершу він відкрив конверта з протоколом затримання чолов'яги з амнезією в районі вокзалу Сен-Жан. Підписав його якийсь Ніколя Пеляс, капітан поліційної дільниці на майдані Капуцинів. Учора вночі Фрер не став розпитувати ковбоя і навіть не намагався з'ясувати, що з ним сталося. Просто оглянув його, призначив знеболювального укола і послав спати. Завтра буде видно.

Перші рядки протокола змусили Фрера забути про все.

Незнайомця знайшли залізничники приблизно опівночі у мастильні біля першої колії. Він зірвав замка й ховався у повітці. Коли його спитали, що він там робив, той нічого не зміг відказати до ладу, навіть імені свого не назвав. Крім стетсонівського бриля і техаських чобіт із вузькими носами, на ньому було сіре вовняне пальто, пошарпаний вельветовий піджак, бавовняний светр із написом «Чемпіон» і подерті джинси. Документів, що дозволяють з'ясувати особу, в нього не було. Чоловік вочевидь перебував у шоковому стані, насилу балакав і, напевно, не завжди розумів, про що його запитують.

Ще й надто, у руках він тримав два предмети, з якими не хотів розлучатися. Величезного

розвідного ключа завдовжки 450 міліметрів і телефонного довідника Аквітанії за 1996 рік – одну з тих цеглин, надрукованих на цигарковому папері, де налічуються тисячі сторінок. На ключі й на довіднику були сліди крові. Пояснити, звідки в нього ці предмети, «техасець» не зміг, як і не зміг сказати нічого про кров на них.

Співробітники залізничної охорони привели його до вокзального медпункту, гадаючи, що він поранений. Та огляд не виявив на ньому й подряпини. Отож, кров на ключі й на довіднику належала іншій людині. Старший охоронець зателефонував до поліції. За чверть години підкотив Пеляс зі своїми людьми. Вони забрали чолові'ягу і викликали чергового районного лікаря, який зв'язався з Фрером.

Допит у поліційній дільниці нічого не дав. Чолов'ягу сфотографували і зняли відбитки пальців. Криміналісти взяли проби слини і волосся, щоб перевірити його ДНК у базі даних автоматизованої національної системи генетичної інформації. Крім того, на долонях і під нігтями у нього виявилися частинки пилу, які відразу ж послали на аналіз, – на його результати ще й досі чекали. Звісно ж, поліція вилучила розвідного ключа й телефонного довідника як речові докази. А докази чого?

Задзеленчав сигнал виклику. Фрер зиркнув на годинника – 15.00. Еге ж, розпочинається. З недужими, що їх привозила швидка, і пацієнтами стаціонару йому не загрожувало безділля. Він прочитав повідомлення на екрані ручного монітора: проблема в одномісній палаті для несамовитих у західному корпусі. Узявши лікарського саквояжа, він побіг центральною алеєю, що так і тонула в імлі. У шпиталі було з десятків корпусів. У частині з них утримувалися хворі з різних країв Аквітанії, інші спеціалізувалися на певних захворюваннях – токсикоманії, сексуальних збоченнях, аутизмі тощо.

Західний корпус був третій зліва. Фрер кинувся вперед центральним коридором. Білі стіни, брунатний лінолеум, зовнішні рури опалення – кожен корпус ізсередини мав однаковий вигляд. Нічого дивного, що, повертаючись сюди на повторне лікування, пацієнти ходили манівцями в пошуках своєї палати.

– Що тут скоїлося?

Інтерн розлютився від того запитання.

– А ви що, самі не бачите, що скоїлося, еге?

Фрер не звернув уваги на ту грубість. Він зазирнув крізь оглядове віконце у палату. Там у кутку, зібгавшись клубком, сиділа гола жінка з дуже білою шкірою, замурзана лайном і сечею. Закривавленими пальцями вона здирала зі стін вапно, пхала до рота і старанно жувала.

– Зробіть ін'єкцію, – незворушно звелів Фрер. – Три одиниці локсапаку.

Він упізнав її, хоч імені й не пам'ятав. Вона вже тут лікувалася. Певно, її привезли вранці. Шкіра в неї була біла, немов пігулка аспірину. На обличчі жах. Страшенно худя, самий скелет, кістки аж стирчать. Вона знай дерла зі стіни вапно і жменями, немов кукурудзяні пластівці, запихала до рота. Кров була в неї на пальцях, на шматках вапна і на губах.

– Чотири, – поправив себе він. – Чотири їй зробить.

Фрер давно вже відмовився міркувати над безсиллям психіатрів. Із хронічними навіженцями можна було вчинити тільки одне: приголомшити добрячою дозою заспокійливого і чекати, аж поки буря ущухне. Не бозна-що, але ліпше, як нічого.

Повертаючись назад, він завернув до свого відділення імені Анрі Ея. Тут було двадцять вісім пацієнтів, усі зі сходу. Шизофренія. Депресія. Параноя. І декілька не дуже зрозумілих випадків.

У приймальні йому дали ранковий звіт. Істеричний напад. Кухонна сварка. Наркоман, якийдесь знайшов мотузку і перепнув собі ним прутня. Рутиня.

Фрер поминув ідальню, де висів за давненим тютюновим чадом – навіженцям дозволялося палити. Відчинив ще одні двері. У ніс ударило запахом спирту – то була процедурна. Привітався з декількома давніми пацієнтами. Гладун у білому костюмі певен, що він директор інституту. Негр, що уважно вивчав долівку в коридорі, якою пройшов уже чимало кілометрів. Ще один чоловік із глибоко посадженими очима – він розгойдувався на носачах, наче іванець-киванець.

В ординаторській він поцікавився, як справи у безпам'ятного. Інтерн погортав журналу. Ніч минула спокійно. Ранок теж без пригод. О десятій ранку ковбоя забрали до Пеллегрена, щоб провести нейробіологічне обстеження, де він категорично відмовився від рентгену і будь-яких інших просвічувань. Лікарі, що оглядали його, не виявили в нього ніяких фізичних ушкоджень. Вони схилилися до думки, що це випадок дисоціативної амнезії, викликані травмою емоційного характеру. Це означало, що той «техасець» або сам зазнав, або став свідком чогось такого, що геть відбило йому пам'ять. І що ж це було?

– Де він зараз, у палаті?

– Ні. У залі Каміли Клодель.

Одна з особливостей новітньої психіатрії – звичай називати корпуси, алеї, відділення іменами славетних пацієнтів. Навіть у божевільні є свої ідоли. У залі Каміли Клодель проводили арт-терапію. Фрер завернув у коридор, відімкнув одні з-поміж дверей праворуч і опинився в кімнаті, де пацієнти малювали, ліпили, плели вироби з верболозу або складали фігурки з паперу.

Він поминув скульпторів і художників і підійшов до столу, де сиділи кошикарі, що зосереджено робили не лише кошики, а й кільця для серветок і підставки під гарячі страви. Гнучка лоза гойдалася у повітрі, та обличчя залишалися непорушними, наче закам'янілі. Тут ніби росли рослини, а люди пускали коріння.

Ковбой умостився біля самісінького краю стола. Навіть навсидячки він сантиметрів на двадцять височів над рештою пацієнтів. Шкіра немов порізана павутинням зморшок. Він так і не зняв свого недоладного капелюха. Великі блакитні очі світилися на його грубому обличчі.

Фрер підійшов ближче. Велетень працював над кошиком у вигляді човника. У нього були мозолясті руки. «Робітник або селянин», – подумав Фрер.

– Добридень.

Чолов'яга звів очі й закліпав. Світла крайка довкола його зіниць скидалася на рідкий перламутр.

– Привіт, – відказав він і вказівним пальцем, як справжній герой родео, трохи підняв бриля.

– Що це ви робите? Корабель? Чи рукавичку для баскської пелоти?[1 - Баскська пелота – сукупність різновидів спортивних ігор з м'ячем на майданчику; використовується рука, ракетка супроти стіни; гра може бути одноосібна, але найчастіше в ній беруть участь дві команди, розділені або лінією на долівці, або сіткою. – Тут і далі прим. ред., якщо не зазначено інше.]

– Поки що не знаю.

– Ви бували у Країні Басків?

– Не знаю.

Фрер узяв стільця і сів до нього на три чверті оберту.

Світлі очі відразу ж знову втупилися в нього.

– Ти спихіатр?

Він зазначив собі переставу літер. Дислексія? Та й звертається на «ти». Та це швидше добра прикмета. Матіас вирішив, що теж буде так звертатися до нього.

– Мене зовуть Матіас Фрер. Я завідувач цього відділення. Це я вчора підписав постанову

про твою госпіталізацію. Ти добре спав?

– Мені весь час мариться той самий сон.

Чолов'яга плів косички з лози. У кімнаті стояв дух болота і вогкого очерету. Крім разючого капелюха, на ньому були майка і бавовняні штани, які видали в шпиталі. Грубі мускулясті руки поросли шпакувато-рудими волосинами.

– І який це сон?

– Спершу спека. Потім усе біле...

– Що біле?

– Сонце... Адже сонце, знаєш, воно ж люте, знищує все довкруги.

– А де все воно відбувалося? Ну, в цьому сні?

Ковбой стеноу плечима, не покидаючи плетіння. Збоку могло здаватися, ніби він в'яже на спицях. Вигляд у всього цього був кумедний.

– Та я наче йду селом. Мури білі. Це іспанське село. А, мо', грецьке? Хтозна. І раптом бачу свою тінь. Вона йде попереду мене. По стіні. І по землі теж. Дуже пряма тінь, така, бач, вертикальна. Як опівдні.

Фрерові стало недобре. Йому снився точнісінько такий самий сон якраз перед зустріччю з цим безпам'ятним. Що це, провіщення недуги? Ні, він у те не вірив. Та йому подобалася теорія Карла Густава Юнга про синхронність. Славетний приклад: пацієнтка розповідала йому про золотого скарабея, а тим часом у вікно кабінету вдарилася срібляста кузька. Золотавої барви.

– А далі? – не вгавав він. – Що далі було?

– Якийсь спалах, ще біліший. Наче вибух, тільки безгучний. А далі я більше нічого не бачив. Наче осліп.

Праворуч захихотіли. Фрер здригнувся. За ними спостерігав малесенький чоловічок, майже курдупель, з потворною головою горгулії,[2 - Горгулія – архітектурна ozdoba у вигляді статуї кам'яної потвори в готичній архітектурі; кам'яний або металевий виступ водостічного жолоба, найчастіше скульптурно оформлений у вигляді гротескного персонажа, призначений для ефективного відведення дощового стоку.] він сидів біля ніжок стола. Антуан, прозивають його Тото. Нешкідливий.

– Постарайся згадати.

– Я почав тікати. Отими білими вулицями.

– І все?

– Еге ж. Ні. Коли я втік, моя тінь застигла. Там, на стіні. Як ото в Хіросімі.

– У Хіросімі?

– Коли на них кинули бомбу, на камінні лишилися тіні загиблих людей. Ти що, не чув про це?

– Ага, справді, – кивнув Фрер, невиразно згадавши, що таке явище спостерігалось.

Вони помовчали. Чолов'яга сплів до купи декілька вербових лозин. Раптово звів голову. У тіні, яку відкидав на смагляве лице стетсонівський бриль, його очі спалахнули.

– Що скажеш, лікарю? Що все воно означає?

– Напевно, це символічна версія тієї події, яка сталася з тобою, – наважання припустив Фрер. – Білий спалах може означати втрату пам'яті. Шок, якого ти зазнав, наклав твої спогади білим аркушем паперу.

То була, звісно, дурня, псевдопсихіатрична маячня, та звучала вона цілком переконливо, хоча й не мала жодного обґрунтування. Хоч він достеменно знав, що ураженому мозкові геть начхати на гарні фрази й логічні конструкції.

– Так, але воно купи не держиться... – тихо сказав хворий. – Цей сон... він давно вже мені мариться.

– Тобі просто так здається, – відказав Фрер. – Було б дивно, якби ти пам'ятав, що тобі снилося до того, як ти втратив пам'ять. Ці спогади належать твоїй внутрішній пам'яті. Твій особистій пам'яті. Тій, що була уражена. Розумієш?

– А в нас хіба їх декілька?

– Можна сказати й так. У нас є культурна пам'ять, загальна пам'ять – з нею, наприклад, пов'язані твої спогади про Хіросіму. Та є й автобіографічна пам'ять – вона стосується лише твоїх особистих переживань. Як тебе зовуть. Яка в тебе родина. Ким ти працюєш. Що тобі сниється.

Велетень поволі похитав головою.

– Не уявляю я, що зі мною буде. Порожньо в моїй довбешці.

– Не хвилюйся. Усі твої спогади з тобою. Найчастіше такі провали у пам'яті досить швидко минають. І в нас є способи стимулювати твою пам'ять, якщо це триватиме довше. Різні тести і вправи. Ми розбудимо твій мозок.

Незнайомець звів на нього погляд своїх сірих очей.

– Чому сьогодні вранці ти відмовився від рентгену?

– Не до душі мені все те діло.

– Тобі вже робили рентген?

Відповіді не було. Фрер вирішив не наполягати.

– А як щодо минулої ночі, – знову озвався він, – нічого не пощастило згадати?

– Ти маєш на увазі, чому я опинився в тій халупі?

– Та хоча б.

– Ні.

– А про розвідного ключа? І про телефонного довідника?

Чолов'яга насупився.

– На них наче кров була, еге?

– Так, на них була кров. Звідки вона взялася?

Фрер промовляв упевненим і владним голосом. Обличчя велетня напружилося, потім на ньому з'явилася досада.

– Не... не пам'ятаю я...

– А твоє прізвище? Твоє ім'я? Звідки ти родом?

Фрер пошкодував, що вивалив на того неборака стільки запитань. Надто вже гостро. Надто вже швидко. Переляк пацієнта переростав у паніку. Губи його затремтіли.

– Ти погодишся на сеанс гіпнозу? – дуже м'яко запитав він.

– Оце простісінько зараз?

– Та ліпше завтра. Спершу треба відпочити.

– І це мені допоможе?

– Певності нема. Але гіпноз дасть нам змогу...

На поясі в нього задзеленчав сигнал виклику. Зиркнувши на дисплей, він хутко підвівся.

– Пора вже. Терміновий виклик. А ти поки що подумай над моєю пропозицією.

Ковбой помалу підвівся з-за столу – на зріст він був десь із метр дев'яносто – і простягнув лікареві розкрити долоню. То був цілком приязний жест, але його порухи здійняли такий вітер, що Фрер жажнувся.

– А про що тут міркувати? Я згоден. Я вірю тобі, лікарю. Завтра зустрінемося.

Чоловік замкнувся у вбиральні, що була в холі відділення швидкої допомоги. Він сидів там уже півгодини й геть відмовлявся виходити. Фрер стояв перед коміркою. Поруч переступав з ноги на ногу слюсар із валізкою знаряддя в руці. Після численних закликів і попереджень, що залишилися без відповіді, Фрер звелів слюсареві ламати двері. Чоловік сидів на долівці біля унітаза, зігнувши коліна й обхопивши руками голову. Світла в комірці не було. У тісному закутку стояв страшений сморід.

– Я психіатр, – сказав Фрер, плечем зачиняючи за собою двері. – Вам потрібна допомога?

– Катайте звідсіля.

Фрер присів на одне коліно, намагаючись не втелючитися в калюжу сечі.

– Як вас зовуть?

Мовчання. Чоловік так само стискав долонями голову.

– Ходімо до мого кабінету, – запропонував Фрер і поклав чоловікові руку на плече.

– Катайте, я вам сказав!

У чоловіка вочевидь були проблеми з вимовою. Він дуже шепелявив, наче рясно зрошував слиною кожен промовлений склад. Здрігнувшись від дотику, він звів голову. Навіть у п'ятьмі Фрер побачив його потворне обличчя. Брезкле і виснажене, воно ніби аж перехнябилося і складалося з окремих клаптів, що були зшиті нашвидкуруч поміж собою.

– Підводьтеся, – звелів він.

Чоловік витягнув шию вперед, і все стало зрозуміло. Вона була геть понівечена: криваві садна, гупі, забіи. Просто жах.

– Довіртеся мені, – сказав Фрер, насилу стримуючи відразу.

Ні, це не опіки, подумалося йому, це, напевно, лепра. Страшенна недуга, що з'їдає людину, поступово нівечачи її подобу. Та, примружившись, він збагнув, що помилився: шрами і вавки були несправжні. Той чоловік зібгав шкіру на шиі, а потім склеїв її синтетичним клеєм. Він сам заподіяв собі цю шкоду, щоб люди повірили, що в нього такий тяжкий стан, і поклали до стаціонару. Синдром Мюнхгаузена, виснував психіатр, потім повторив:

– Ходімо.

Чоловік, нарешті, підвівся. Фрер відчинив двері, з полегшенням повертаючись до світла і відносно чистого повітря. Обое переступили порога вбиральні. Він вийшов з клоаки, та не з жахиття. Цілісіньку годину розмовляв із тим склеєним чоловіком і впевнився у правильності попереднього діагнозу. Той ладен був піти на все, аби лиш його поклали до лікарні й піклувалися про нього. Поки що Фрер послав його до лікарні Пеллегрена, щоб там узялися до його обличчя та шиі, бо клей уже почав нівечити тіло.

Пів на шосту.

Фрер здав чергування у швидкій допомозі й повернувся до свого відділення. Влаштувався у своєму КП (консультаційному пункті), де був розташований його кабінет і секретаріат. Не було ні душі. Він з'їв канাপку, потроху приходячи до тями після пережитого жахиття. В університеті йому казали: «Звикнеш до всього». Та його це поминуло. Він так і не звик. Ще й надто, що далі, то гірше йому велося. Його вразливість на божевілля обернулася тонкою надчутливою мембраною, що постійно зазнавала подразнення, а може, й зараження...

Шоста година.

Знову відділення швидкої допомоги.

Тут усе було більш-менш спокійно. Усього декілька пацієнтів – прийшли самі. Він уже знав їх. За півтора місяця вже встиг познайомитися з цією категорією хворих. У лікарні вони

отямлюються, потім виписуються, та вдома припиняють вживати нейролептики і знову зсуваються з глузду. І знову «добридень, лікарю».

Сьома година.

Ще трохи, та й край. Від втоми в нього вже й повіки злипалися. Він згадав ковбоя з амнезією. Щоправда, він і не переставав думати про нього цілий день. Цей випадок його зацікавив. Замкнувшись у кабінеті, він знайшов номери поліційної дільниці на майдані Капучинів і попросив до телефону Ніколя Пеляса, того самого капітана, що склав протокола затримання невідомого чоловіка. Йому сказали, що цієї суботи в того капітана вихідний. Фрер наполіг, і йому продиктували номер капітанового мобільника.

Пеляс відповів після другого гудка. Матіас назвав себе.

– І що вам треба? – невдоволено запитав той.

Мабуть, він не любив, щоб його турбували вихідного дня.

– Мені хотілось би знати, чи ви просунулись у розслідуванні.

– Я зараз удома. Дітей гляджу.

– Але ж ви почали розробляти якісь версії. І, напевне, маєте вже якісь результати.

– А вас хіба це стосується?

Фрер насилу змусив себе розмовляти спокійно.

– Я відповідаю за цього пацієнта. Лікувати його – моя робота. А це, зокрема, означає, що необхідно з'ясувати його особу й допомогти йому повернути пам'ять. Ми з вами в цьому ділі партнери, розумієте?

– Ні, не розумію.

Фрер вирішив підійти з іншого боку.

– В районі зареєстровано випадки зникнення людей?

– Ні.

– Ви зв'язувалися з асоціаціями, що опікуються безпритульними?

– Якраз робимо це.

– Вокзали біля Бордо ви перевірили? Може, поміж пасажирами потягів є свідки того, що сталося?

– Ми надіслали запит.

– Оголошення подали? У мережі? З вашим номером телефону? А звернулися...

– Коли в нас не стане власних ідей, ми вам зателефонуємо.

Фрер удав, ніби не помітив сарказму, і підступив до супротивника з іншого флангу.

– Ви отримали результати аналізу крові на ключі й телефонному довіднику?

– Кров першої групи. Резус позитивний. Така кров може бути у половини населення Франції.

– Якись злочини вночі скоювалися?

– Ні.

– А довідник? Ви не помітили, може, в ньому щось позначено? Якась окрема сторінка? Чиєсь прізвище?

– У мене таке враження, наче вам кортить погратися в детектива.

Матіас зціпив зуби.

– Я лише намагаюся з'ясувати особу цієї людини. Ще раз повторюю: у нас із вами та сама мета. Завтра я збираюся провести з ним сеанс гіпнозу. Якщо у вас є хоч якісь вказівки, бодай якась інформація, що допоможе мені правильно дібрати запитання, зараз саме пора поділитися зі мною.

– Нема в мене нічого, – буркнув поліцей. – Скільки вже вам казати це?

– Я телефонував до комісаріату. Мені здалося, наче сьогодні цією справою взагалі ніхто не клопочеться.

– Я виходжу працювати завтра, – дуже невдоволено відтяв Пеляс. – І я проваджу цю справу.

– А що ви зробили з довідником і ключем?

– Прискорили юридичну процедуру й оформили постанову про конфіскацію.

– А якщо простіше?

Поліцей реготнув, вочевидь, те запитання його розвеселило.

– Зараз над цим працюють криміналісти. Результати будуть у понеділок. Влаштовує вас це?

– Я можу розраховувати на те, що, тільки-но з'явиться нова інформація, ви поділитесь нею зі мною?

– Гаразд, – примирливо відказав Пеляс. – Та це обопільна домовленість. Якщо вам поталанить щось витягнути з нього тим вашим гіпнозом, ви зобов'язуетесь мені зателефонувати. – І, трохи подумавши, докинув: – Це у ваших інтересах.

Матіас усміхнувся. Рефлекс погрози. До кожного поліцейського треба було б застосувати психоаналіз, щоб з'ясувати, які причини спонукали його обрати цю професію. Фрер пообіцяв зателефонувати, коли щось дізнається, і продиктував свої координати. Ні той, ні той не вірили, що таке співробітництво буде. Кожен був сам за себе, і нехай переможе найдужчий.

Фрер повернувся до відділення швидкої допомоги. Залишилося протриматися дві години. Добра новина полягала в тому, що його чергування скінчиться до початку великого сум'яття. Адже це суботній вечір. Він оглянув декількох пацієнтів, призначив кому антидепресанти, кому заспокійливе і відправив їх у палати.

Десята вечора.

Матіас привітався з лікарем, що прийшов його змінити. І повернувся до свого кабінету. Імла так і стояла надворі, не поступаючись ані дюймою завойованого простору. Увечері вона, здається, навіть густішою стала. Фрер навіть подумав собі мимохідь, що це через ту мжичку так усе шкереберть ішло в нього цілий день. Таке, наче самісінька реальність розпливалася, губила свої контури.

Він скинув халат. Потім зібрав свої речі. Удягнув плаща. Перш ніж піти, вирішив заглянути ще раз до чоловічого у статсонівському капелюсі. Пішов до свого відділення й піднявся на другий поверх. У коридорі ще відчувався дух ідальні, що перемежовувався зі звичним смородом сечі, ефіру та ліків. То тут, то там чути було м'яке шелепання капців по лінолеуму, бубоніння телевізора, брязання металевих смітниць, де нишпорили збирачі недопалків.

Раптом на Фрера налетіла якась жінка. Він аж сахнувся, та відразу ж упізнав її. Містенге.

Так усі тут її звали. Яке її справжнє громадянство, він зараз не пам'ятав. Шістдесят років. З них сорок вона збула на заході країни. Нешкідлива, дарма що її зовнішність хоч кого могла перелякати. Розпатлані сиві коси. Брезкле землисте обличчя. Жорстокі очі з поволокою, які палають несамовитим, гарячковим блиском. Жінка вхопила його за рукава плаща.

— Спокійно, Містенге, спокійно, — мовив він, вивільняючи рукава з її чіпких пальців. — Вам пора в ліжко.

З її горлянки вирвався регіт, наче кров бурхнула з роззявленої рани. Та регіт відразу обернувся обуреним сичанням, а потім його заступило сумовите зітхання.

Фрер міцно тримав її за руку — від неї тхнуло маззю і давньою сечею.

— Ви не забули ковтнути пігулки?

Скільки разів щодня повторював він ці слова? То вже було не запитання, а прохання, моління, заклинання. Він допровадив Містенге до її палати й, не чекаючи, аж поки вона скаже щось, зачинив двері.

І побачив, що автоматично прихопив із собою тривожну магнітну картку. Варто тільки торкнутися нею залізної поверхні батареї чи водопровідної труби, і скуди примчить цілий гурт санітарів. Він пересмикнув плечима і сховав картку до кишені. Питається, яка різниця поміж його професією і працею в'язничного наглядача?

Він дістався до палати ковбоя. Тихо постукав у двері. Відповіді не було. Обернувши клямку, увійшов до неосвітленої кімнати. Чолов'яга лежав на ліжку, величезний і непорушний. Поруч долі стояли ковбойські чоботи і лежав стетсонівський бриль. Наче двое хатніх звірят.

Тихенько, щоб не налякати велетня, Фрер підійшов до його ліжка.

— Мене звати Мішель, — прошепотів здоровань.

Він несподіванки Фрер аж сахнувся.

— Мене звати Мішель, — повторив чолові'яга. — Я оце послав із годинку чи дві, й ось вам результат. — Він обернув голову до лікаря. — Непогано, правда ж?

Матіас відкрив портфеля, дістав блокнота і ручку. Очі його потроху звикали до темряви.

— Мішель — це твоє ім'я?

— Ні. Прізвище.

– Як воно пишеться?

– Мішель.

Фрер записав, хоч і не дуже вірив хворому. Надто вже швидко воно згадалося. Найпевніше, це якийсь спотворений клопоть пам'яті. А може, і геть вигадка.

– Щось іще тобі згадувалось уві сні?

– Ні, більш нічого.

– Щось тобі снилося?

– Здається, так.

– І що?

– Те саме, лікарю. Біле село. Вибух. І моя тінь залишається на мурі...

Він промовляв повільним, тягучим і якимось аж напівсонним голосом. Матіас записував. Погортати літературу зі сновидінь. Пошукати легенди, пов'язані з тінями. Він уже знав, до чого візьметься цього вечора. Звівши голову від нотаток, прислухався: велетень дихав глибоко і спокійно. Заснув. Фрер відступив на крок. Добра прикмета. Може, завтрашній сеанс гіпнозу дасть результати.

Він вийшов у коридор і подався до виходу. Лампи вже погасили. Спати.

На вулиці огорнуті туманом пальми та ліхтарі здавалися вітрилами величезного примарного корабля. Фрер згадав про художника Крісто, що написав в імлі міст Пон-Неф або рейхстаг. Раптом його осяяла чудернацька думка. А може, це дух того амнестика, імла його пам'яті, огортав шпиталь та все місто?... І Бордо тепер накрытий цим пасажиром туману...

На шляху до паркувального майданчика Фрер раптом зупинився.

Їсти він не хотів, їхати додому теж.

То ліпше буде перевірити негайно перші крихти інформації.

Він повернувся до свого КП, замкнувся в кабінеті, сів, не скидаючи плаща, перед

комп'ютером і під'єднався до медичної довідково-інформаційної системи, де зберігалася інформація про кожного пацієнта, який був госпіталізований на території Франції, а також про лікування, яке йому призначили.

Ніякого Мішелля він тут не знайшов.

Фрер ніколи не користувався цією програмою. Можливо, є обмеження доступу, зважаючи на конфіденційність деяких даних. Зрештою, недоторканність приватного життя у Франції ще не скасували.

Ця перша невдача спонукала копнути глибше. Під час затримання в чолові'яги з розвідним ключем не виявилось ніяких документів. Одежина в нього була зношена. До того ж його видублена шкіра і засмаглі на сонці руки потверджували, що він багато часу проводив надворі. Волоцюга?

Матіас узяв слухавку і зателефонував до комунальної ради соціальної допомоги населенню, що діяла цілодобово. Він назвав ім'я. Поміж особами без певного місця проживання, зареєстрованими на території Аквітанії, ніякого Мішелля не було. Він зв'язався з відділом соціальної реабілітації, потім із спеціалізованим відділом невідкладної допомоги. Усі ці служби діяли цілу добу, проте в жодній з них не було ніякого сліду Мішелля.

Фрер знов увімкнув комп'ютера й увійшов в інтернет. Поміж абонентами телефонної мережі країв Аквітанії та Південь-Піреней людини з таким прізвищем теж не було. Матіаса це не здивувало. Як він і очікував, чолові'яга несвідомо спотворив своє прізвище. На цьому етапі короткі просвітлення в його пам'яті могли мати лише фрагментарний характер.

Матіасові спала на думку ще одна ідея. Як написано у поліційному протоколі, коли чоловіка затримали, він держав у руках телефонного довідника 1996 року.

Після тривалих пошуків Фрер урешті вийшов на сайт, що дозволяв відкривати давні телефонні довідники. Він обрав 1996 рік і почав шукати слово «Мішелль». Марно. У жодному з п'яти департаментів адміністративного краю Аквітанія на той рік не було абонента з таким прізвищем. Може, він і не тутешній?

Фрер повернувся до гугла і написав у пошуку МІШЕЛЛЬ. Тут йому поталанило не більше. Один користувач під псевдо «Мішелль» виклав на сторінці MySpace.com відеомонтаж серіалу «Секретні матеріали» з Малдером і Скаллі. Ще йому пропонували послухати пісні якоїсь Томмі Мішелл. Інший сайт був присвячений якійсь Патріції Мішелль зі штату Міссурі, США. Спробував пошукати за орфографією «Мітчелл».

Бралось до півночі. Мабуть, дійсно, прийшов час повертатися додому. Матіас вимкнув комп'ютера і поскладав свої речі. Уже прямуючи до шпитальної брами, він вирішив, що

треба буде показати світлину ковбоя в усіх притулках для волоцюг, як у самому Бордо, так і по околицях. Ще б звернутися до центрів медико-психологічної допомоги і медпунктів із надання першої допомоги потерпілим. Він знав їх геть усі. І всі особисто відвідає: він майже не сумнівався, що його безіменний пацієнт у минулому вже потерпав од якогось психічного розладу.

Через туман їхати довелося помалу. Шлях додому забрав у нього майже чверть години. Хідники біля садових живоplotів були геть заставлені авто – та певно ж, суботній вечір, у всіх гості. Не знайшовши місця для паркування, він покинув авто метрів за сто від хати і ступнув у молочну імлу. Вулиця втратила чіткість контурів. Ліхтарі примарами ширяли над землею. Усе довкруги здавалося безтілесним, нематеріальним. Коли в нього з'явилося це почуття, то втямив, що заблукав. Він рухався навмання, минаючи вогкі лискучі огорожі й обходячи автомобілі, і біля кожного дому зводився навшпиньки, щоб розгледіти табличку з назвою.

Аж майнули перед ним знайомі літери: ОПАЛ.

Він помацки відчинив хвіртку. Шість кроків. Оберт ключа в замковій шпарині. Зачинивши за собою двері і пройшовши коридором, він чомусь відчув полегшення. Покинувши валізку і жбурнувши плаща на картонні коробки, що височіли тут горою, він, не запалюючи світла, пішов до кухні. Типове помешкання. Типова поведінка самотнього чоловіка.

За кілька хвилин він уже запарював чай, стоячи перед вікном. У тиші будинку йому й досі вчувалося бурмотіння його пацієнтів. Кожному психіатрові знайоме це відчуття. У них це називається «мелодія навіжених». Їхня невиразна балаканина. Їхне човгання. Їхня маячня. В голові трохи гуло від тих звуків – так у викинутій на берег мушлі чутно невиразне шемрання моря. Навіженці ніколи не покидали його назавжди. Або, точніше, він ніколи не розлучався назавжди з відділенням Анрі Ея.

Аж із голови його вмить вилетіли всі думки.

З імлі допіру вплив учорашній чорний всюдихід.

Авто помалу, дуже помалу рухалося вулицею, аж загальмувало біля його будинку. Фрер відчув, як закалатало його серце. Із авто одночасно вилізли двоє чоловіків у чорному одязі. Вийшли і стали в нього під вікнами.

Фрер спробував проковтнути кім'ях у горлі. Та марно. Не ховаючись, Фрер розглядав тих чоловіків. На зріст кожен був з метр вісімдесят. Під розстебнутими пальтами – темні, застебнуті на всі гудзики костюми, що ледь лисніли у світлі ліхтаря. Білі сорочки, темні краватки. В обох було щось від гордовитої суворості чиновників найвищого рангу та заразом і щось від безжальної рішучості зарізяк.

Матіас наче заляк. Він чекав, що чоловіки увійдуть у хвіртку і подзвонять у двері. Таж ні. Вони не рушали з місця. Просто стояли під ліхтарем, навіть не намагаючись заховатися. Їхні обличчя цілком узгоджувалися з їхнім загальним виглядом. Перший, із високим чолом і зачесаним назад чубом, де проглядала сивина, носив окуляри в металевій оправі. У другого був небезпечніший вигляд. Довга, хоч і рідка чуприна. Кущуваті брови. Похмуре обличчя.

Дві мармизи з пересічними рисами.

Два самовпевнені сорокарічні плейбої в італійських костюмах.

Хто вони такі? Що їм від нього треба?

Знову спалахнув гострий біль у лівому оці. Він заплющив очі й помасажував повіки. Коли розплющив, примари вже зникли.

Анаїс Шатле не вірила своєму щастю.

Оце вже поталанило!

Тільки вона заступила на вечірне суботне чергування, як ось тобі – труп. І не просто труп, а вбивство! Справжнісіньке, за всіма правилами. Із дотриманням зловісного ритуалу і каліченням жертви. Щойно їй зателефонували, вона плигнула у своє особисте авто і помчала до вокзалу Сен-Жан, де виявили тіло. Дорогою вона весь час подумки повторювала отриману інформацію. Голий хлопчина. Сліди численних ран. Усе свідчить про збочення. Наче нічого особливого, та відчувається навіженство, жорстоке і темне... Не просто сварка, що недобре скінчилася, чи банальне вбивство з пограбуванням. Ні, це щось серйозне.

Насилу вгледівши біля вокзалу фургони з ліхтарями, що знай крутилися на дахах, – їхнє світло ледь просягало крізь густу імлу – і поліцаїв у лискучих од вологи дощовиках, які вешталися довкола тих авт, неначе примари, вона зрозуміла, що так воно все і є. Її перше вбивство в чині капітана. Вона збере собі групу. Скористається правом на проведення позачергових слідчих дій. І розкриє злочин. Знайде вбивцю і потрапить на перші шпальти всіх газет. У двадцять дев'ять років!

Вона вилізла з авта і вдихнула вогкого повітря. Останні тридцять дві години Бордо просто-таки тонуло в молочному тумані. Місто неначе поринуло в мочарище, насотало його випарів, його гнилого смороду і жаб'ячого слизу. Що ж, добре. Тим колоритніше виглядатиме це вбивство – ще б пак, воно сталося в тумані. Вона аж здригнулася від нетерплячки. І тоді до неї підійшов поліцай із дільниці на майдані Капучинів.

Тіло знайшов машиніст, який переганяв поїзди поміж механічними майстернями і вокзалом. Він заступив на чергування об одинадцятій вечора. Під'їхав своїм автомобілем і припаркувався на майданчику для працівників залізниці, розташованому на південь від пакгаузу. Подався проходом, що йшов збоку до колій, побачив труп у занедбаній ремонтній ямі між першою колією і старими ремонтними майстернями. Подзвонив черговому начальникові, той відразу ж дав знати залізничній поліції і приватній охоронній компанії, що стежила за порядком на вокзалі Сен-Жан. Вони викликали поліцію – найближчий комісаріат був на майдані Капуцинів.

Анаїс знала, що було далі. О першій ночі розбудили прокурора республіки. Той уже зателефонував до головного поліцейного управління Бордо, на вулиці Франсуа-де-Сурді, й наказав викликати чергового офіцера. Тобто її. Більше нікого там і не виявилось. Решта роз'їхалася на виклики, яких через імлу було більше, ніж завжди. Дрібниці всілякі – дорожні пригоди, пограбування, запропащі люди... І ось їй, Анаїс Шатле, яка нещодавно здобула звання капітана, попрацювавши в Бордо два роки, дісталася найліпша за все чергування справа.

Вони рушили вокзальним будинком. Співробітник залізничної поліції видав їм флюоресцентні помаранчеві камізельки. Застібаючи на грудях липучку, Анаїс на мить зупинилася, щоб із захватом глянути на тридцятиметрові сталеві конструкції, що губилися в імлі. Вони поминули платформу і вийшли на колії. Чолов'яга із залізничної поліції весь час балакав. У них такого ще не бувало. За наказом прокурора рух потягів перекрили на дві години. Небіжчик у ямі – це жахіття якесь! Усі просто приголомшені...

Анаїс не слухала його. Липка вогкість осідала на шкіру, проймаючи холодом до самісіньких кісток. Крізь імлу сяяли червоні вогні вокзалу, що зливались у якісь криваві миготливі сузір'я. З висячих кабелів скапувала вода. Запітнілі від конденсату рейки губилися вдалині в непроникливій в'язкій імлі.

Переступаючи шпали, Анаїс підвинула гомілку.

– Можна посвітити під ноги?

Залізничник опустил лампу нижче і знову заходився балакати. Анаїс дізналася з його розповіді декілька технічних подробиць. Коліями під парними номерами ішли потяги до Парижа, під непарними – на південь. Електричні кабелі над коліями називаються «зчепленнями», а оті залізяки, що стирчать на дахах локомотивів, – струмоприймачами. Поки що вся ця інформація була для неї зайва, та бодай створювала враження, що вона знайомиться з місцем злочину.

– Отут.

Встановлені експертами-криміналістами ліхтарі пронизували нічну пітьму, наче довкола відразу спалахнуло декілька дрібних зимних місяців. Білясті пасмуги від них неначе прорізали темряву. Трохи далі був Центр технічного обслуговування, де видно було швидкісні потяги і крайові експresi, дрезини і моторові вагони, укриті сріблястою патиною.[3 - Пати́на – наліт різних відтінків на поверхні виробів із міді, бронзи та латуні або біляста плівка на поверхні крем'яних знарядь, що утворюється внаслідок дії атмосферних опадів і т. ін. чи завдяки обробці спеціальними окиснювачами, зазвичай з декоративною метою. – Прим. ред.] Тут-таки стояли товарні вагони і тягачі – аналог портових буксирів, за допомогою яких потяги виводять на вокзал. Усі ті могутні чорні механізми скидалися на мовчазних титанів.

Вони пролізли попід обгороджувальною стрічкою з написом: «Поліція. Проходити заборонено». То було місце скоєння злочину. Ремонтна яма. Хромовані стояки прожекторів. Експерти в білих комбінезонах із синьою смугою. Анаїс здивувалася, як хутко вони приїхали: найближча криміналістична лабораторія була в Тулузі.

– Хочете поглянути на тіло?

Перед нею стояв офіцер антикримінальної бригади, під флюоресцентною камізелькою в нього був дощовик. Надавши обличчю відповідного виразу, вона кивнула. Мусила стримувати нетерпляче збудження, що охопило її. А ще ж ця імла! Якось, ще як була вона студенткою, професор права прошепотів їй у коридорі: «Ви – справжнісінька Аліса у Країні див! Головне для вас – знайти світ, що був би вам сумірний...» Відтоді минуло вісім років. І ось вона чвалає шпалами, щоб поглянути на труп. Світ, що був би вам сумірний...

У ямі завдовжки п'ять і завширшки два метри панувала звична для місця злочину метушня, хіба що ще й тісно там було. Криміналісти пхали одне одного ліктями, наступали на ноги, знімали за допомогою монохромних ламп, що працюють у діапазоні від інфрачервоного до ультрафіолетового світла, вивчали кожен міліметр ґрунту і брали його зразки, пакуючи їх в окремі торбинки.

У цьому безладі Анаїс удалося розгледіти труп. Двадцятирічний хлопчина. Голий. Виснажений. Геть увесь у татуюваннях. Кістки напинають шкіру, бліду до майже фосфорної білизни. Рейки, що йшли угорі ями, здавалися рамою для тієї картини, яка відкрилася перед нею. Їй спали на думку полотна мистців епохи Відродження. Страдник з безкровним тілом, що в неприродній позі заляк у глибині церкви...

Та найдужчий жах чекав її попереду.

Мерця увінчувала не людська, а бичача голова.

Величезна чорна довбешка, відтята по самісіньку шию, важила вона, либонь, із півцентнера.

До Анаїс нарешті дійшов сенс того, що вона побачила. Усе це було реально. У неї задилькотили коліна. Погамувавши млість, що навалилася на неї, вона схилилася і змусила себе зібратися з думками. Варіантів було тільки два. Або ж убивця відрубав жертві голову і притулив до плечей бичачу довбешку, або нахромив свою страшну здобич просто на небіжчикова черепа. Символіка обох варіантів була зрозуміла: він забив Мінотавра. Сучасного Мінотавра, загубленого у плетиві залізничних колій. Тобто в лабіринті.

– Можна спуститися?

Їй дали бахіли і паперового капелюха, схожого на чепчика. Вона почала спускатися залізною драбинкою, що стояла в ямі. Криміналісти одійшли, щоб дати їй дорогу. Вона присіла навпочіпки, оглянула все і побачила, що голову тварини нахромил на людську голову.

Отже, друге припущення виявилось правильним. Убивця надів бичачу голову на голову мерця, доклавши, мабуть, неабиякого зусилля. Навряд чи від черепа вбитого лишилися рештки, які можна буде ідентифікувати.

– Певне, він видовбав ізсередини бичачу шию...

Анаїс обернулася. То був судмедексперт Мішель Лонго. Через накидку з каптуром, що робила їх схожими на примари, вона не відразу впізнала його.

– Коли настала смерть? – запитала вона, зводячись на ноги.

– Поки що зарано назвати точний час. Але не менш ніж добу тому. Холоднеча і туман дуже ускладнюють працю.

– І він увесь цей час лежить тут?

Лікар розвів руками в рукавичках. Із-під складок каптура блищали його протисонячні окуляри фірми «Персол».

– Можливо, вбивця перетягнув тіло сюди сьогодні ввечері. Хтозна...

Анаїс подумала про туман, що просто поглинув усе місто. Авжеж, у цій гороховій юшці вбивця міг зробити це коли завгодно.

– Вітаю!

Вона звела очі, притуливши до чола долоню дашком. У білому світлі прожекторів біля ями

видніла чітка жіноча постать. Обличчя вона не бачила, та відразу впізнала заступницю прокурора Вероніку Руа. Та була, сказати б, її двійником. Тридцятирічна Вероніка, яка походила із заможної бордоської родини, рухалася тими самими шляхами, що й Анаїс. Обидві навчалися у найпрестижніших приватних школах, потім вступили до Університету імені Монтеск'є. Їхні шляхи перетиналися у вбиральнях наймодніших нічних клубів міста. Вони ніколи не були ані подругами, ані ворогами. Тепер їхні шляхи регулярно перетиналися на професійній ниві. Вішальник. Труп жінки з понівеченим обличчям – чоловік жбурнув у неї мікрохвильову піч. Дівчина-підліток із перерізаною горляною. Що ж, це не найліпші причини для приязної балачки.

– Вітаю, – буркнула Анаїс.

Вона так і стояла в ямі, а заступниця прокурора нависала над нею. Вероніка була у фірмовій шкірянці від «Задек енд Вольтер», яку давно вже нагледіла собі Анаїс у вітрині крамниці на бульварі Жоржа Клемансо.

– Здуріти можна, – буркнула Вероніка. Вона побачила тіло.

Анаїс була вдячна їй за ту дурнувату фразу, що так добре відбивала увесь жах тієї ситуації. Отже, в неї ті самі почуття від побаченого. Жах і zarazом збудження. Сталося те, про що обидві так мріяли, – мріяли і боялися цього. Гучна справа про вбивство. Злочинець-маніяк. Усі їхні однолітки і колеги вирости на фільмі «Мовчання ягнят» і прагнули приміряти на себе роль Клариси Старлінг.

– Щось можеш сказати про причини смерті? – спитала Анаїс судмедексперта.

Лонго невизначено розвів руками.

– Очевидних травм на тілі нема. Може, він задихнувся, коли на нього наділи бичачу голову. Може, його зарізали. Або ж отруїли. Треба дочекатися результатів розтину і токсикологічного аналізу. Може, й передозування сталося.

– Чому це?

Він нахилився і взяв ліву руку жертви. Загрубілі вени на ліктьовому згині були поцятковані вавками, саднами і набряками.

– Запеклий наркоман. Дійшов до краю. Ще за життя, маю на увазі. Виснаження. Загальна антисанітарія. Повнісінько давніх незагоєних ран. Зараз я сказав би, що це двадцятирічний наркоман. Волоцюга. Або ж мешканець приміських нетрищ. Одне слово, щось таке.

Анаїс глянула на офіцера антикримінальної бригади, що стояв біля заступниці прокурора.

– А його одяг?

– Ні одягу, ні паперів нема.

Отож, хлопчину вбили деінде і притягли сюди. Щоб заховати тіло? Чи навпаки – щоб усі бачили? Одне було ясно: ця яма вочевидь відігравала важливу роль у ритуалі вбивства.

Вона востаннє глянула на труп і полізла нагору драбиною. Мертве тіло встигло вкритися памороззю і скидалося на сталеву скульптуру. Яма, що просмерділася мастилом і металом, була йому ідеальною могилою.

Вибравшись на поверхню, вона скинула бахіли і ковпака. Вероніка Руа, відповідно до раз і назавжди заведеної процедури, почала була:

– Офіційно доручаю тобі взятися до...

– Надішлеш папери мені на роботу.

Заступниця прокурора образилася. І почала допитуватися, як збирається Анаїс провадити це розслідування. Та відповідала знехотя, перелічуючи звичайні заходи, а сама знай міркувала про особу вбивці. Він добре знайомий із цією місцевістю. Напевно обізнаний і з графіком маневрування потягів. Може, він залізничник? А може, до вбивства готувався заздалегідь?

Раптом перед її очима постала картина. Ось убивця несе на плечах брунатного пластикового лантуха з тілом. Прямуює крізь імлу, згинаючись під вагою тієї ноші. Вона подумала собі: тіло і бичача голова мали важити понад сто кілограмів. Отож, убивця мав бути фізично дуже сильним чоловіком. Або він натягнув на мерця бичачу голову тут? Але тоді йому довелося проходити від авто до ремонтної ями двічі. Де він припаркувався? На стоянці?

– Що?...

– Я питаю, ти вже створила слідчу групу? – повторила Вероніка Руа.

– Ось вона, та група.

До них незграбною ходою, спотикаючись на жорстві, наближався Ле Коз, на ньому була обов'язкова флюоресцентна камізелька. Заступниця прокурора здивовано зиркнула на неї; в її очах майнули блискавиці. А вона нічогенька, мусила визнати Анаїс.

– Вибач, саме зірвалося з вуст, – усміхнулася вона. – Дозволь познайомити тебе з

лейтенантом Ерве Ле Козом, найближчим моїм помічником і заступником. Ми з ним сьогодні самі на чергуванні. Склад групи затвердимо за годину.

Під камізелькою на Ле Козові було чорне вовняне пальто. У темній чуприні, старанно укладеній за допомогою гелю, блищали краплі дощу. З рота із соковитими вустами виривалися хмарки пари. Від нього віяло таким невідпорним чаром, що Вероніка Руа несамохіть напружилася, наче перейшла до захисту. Анаїс усміхнулася. Напевно, заступниця прокурора живе сама – зрештою, як і вона оце. Хворому легко помітити ознаки своєї недуги в іншій людині.

Вона виклала Ле Козові коротку версію подій і відразу ж узяла з командного тону. Але тепер вона вже не жартувала.

– По-перше, треба з'ясувати особу жертви. Потім вивчити коло його спілкування.

– Гадаєш, убивця і жертва знали одне одного? – встряла Вероніка Руа.

– Я нічого не думаю. Спершу треба з'ясувати, хто вбитий. Потім почнемо відстежувати його зв'язки, від найближчих до найвіддаленіших. Найближчі друзі. Знайомі.

Анаїс знову обернулася до лейтенанта.

– Зателефонуй решті. Прогляньте всі записи з вокзальних відеокамер. І не лише за останню добу.

Потім махнула рукою в бік автомобільної стоянки.

– Не думаю, що наш клієнт ішов через вокзальні приміщення. Вочевидь, він вийшов на колії зі службової стоянки. Візьмися до відеозаписів. Випиши всі номери автомобілів, що стояли тут останніми днями. З'ясуй, хто їхні власники, і кожного допитай. Начальників, охоронців, технічний персонал. І нехай подумають, але таки згадають, якщо бачили щось підозріле.

– Коли розпочинати?

– Вже розпочали.

– Третя година ночі...

– Піднімай усіх з ліжка. Обшукайте старі ремонтні майстерні. Там завжди ночують якісь волоцюги. Може, вони щось бачили. Ага, до речі, щодо машиніста...

– Якого машиніста?

– Того, що знайшов тіло. Протокол його допиту має лежати в мене на столі завтра вранці. Крім того, мені потрібні будуть усі без винятку тут, на вокзалі. Простісінько зараз. Прочешемо територію по периметру. Опитаємо місцевий люд.

– Неділя ж!

– А ти хочеш чекати до понеділка? Залучи хлопців із антикримінальної бригади і службовців муніципалітету.

Ле Коз мовчки записував інструкції до вогкого нотатника.

– Іще мені потрібен чоловік, який знається на великій рогатій худобі.

Помічник допитливо зиркнув на неї.

– Оця бичача голова звідкись узялася, правда ж? Зв'яжися із жандармерією Аквітанії, Ландів і Країни Басків.

– А чому так далеко?

– Бо це бойовий бугай. Toro bravo.

– А ти звідки знаєш?

– Знаю. Найближчі ферми розташовані поблизу Мон-де-Марсана. Далі треба їхати до Дакса.

Ле Коз писав, лаючи крізь зуби мжичку, що розмивала його нотатки.

– Звичайно, у мене геть нема бажання просто зараз оце зустрічатися з журналістами.

– І як, цікаво, ти зможеш від них відкараскатися? – здивувалася заступниця прокурора.

Вона була посадова особа і мала забезпечувати зв'язки з пресою. Напевне, вже запланувала прес-конференцію і навіть вирішила, що надягне з такої нагоди. Анаїс без ножа її зарізала, сказавши:

– Зачекаємо. Поки що ніякої інформації. Якщо нам бодай трохи пощастить, цей хлопчина і справді виявиться безпритульним.

– Не втямлю.

– Його ніхто не буде шукати. І можна буде зволікати із заявою про його загибель. Наприклад, добу. Але й після цього про бичачу голову ні слова. Просто безпритульний волоцюга, що вмер від переохолодження. Усе. Гаплик.

– А якщо це не безпритульний?

– Хоч що кажіть, нам потрібен час. Щоб розпочати слідство без зайвого галасу.

Ле Коз кивнув, прощаючись із жінками, і щез у тумані. Якби була інша пора й інші обставини, він неодмінно випробував би свій чар на обох, але зараз він уторопав, що справа таки нагальна. Отож, найближчим часом доведеться забути про сон, про їжу, про сім'ю і взагалі про все, що не має стосунку до розслідування.

Анаїс обернулася до офіцера з антикримінальної бригади, який увесь цей час тримався віддалік, та не пропустив жодного слова з їхньої розмови.

– Знайдіть мені координатора бригади криміналістів.

– Гадаеш, це початок серії? – тихо запитала заступниця прокурора.

У її голосі бриніли подвійні почуття. Пристрасне бажання і відразу. Анаїс усміхнулася.

– Поки що рано робити висновки, люба моя. Зачекаємо звіту судмедексперта. Модус операнді[4 - Фраза з латини, яка означає «метод дії». У криміналістиці використовується при визначенні профілю злочинця, де можуть бути знайдені ключі до психології злочинця.] щось підкаже і про особу злочинця. А поки що перевірю, чи не випускали з «кадилака» чергового навіженця.

Цю назву добре знали в місті. Так звалося відділення психіатричної клініки, де тримали особливо небезпечних пацієнтів. Несамовитих шаленців із кримінальними схильностями. То була місцева цікавинка – нарівні зі славетними бордоськими винами і Пілатовою дюною.

– Крім того, я перевірю базу даних по всій країні, – провадила Анаїс. – Треба з'ясувати, чи не скоювалися раніше такі злочини в Аквітанії та інших краях.

Анаїс казала, що їй на думку спадало, аби лише справити враження на суперницю. Єдиною національною базою даних, де містилися відомості про злочини, скоєні на території Франції, була програма, що її оновлювали самі працівники поліції або жандарми, відповідаючи на спеціальний перелік запитань, але робили це задля годиться.

Зненацька завіса імлі перед ними розійшлася. У прогалині стояв працівник криміналістичної служби, що у своєму скафандрі скидався на космонавта.

– Абделятіф Дімун, – відкидаючи відлогу, сказав він. – Координатор криміналістичної служби.

– Ви з Тулузи?

– Авжеж. Тридцять перша лабораторія.

– Як це ви так швидко до нас дісталися?

– Поталанило, якщо можна так висловитися.

Він широко усміхнувся. У нього були білі-білісінькі зуби, що виділялися на тлі брунатної шкіри. Років тридцять, вигляд трохи дикий і дуже сексуальний.

– Нас прислали в Бордо з іншого приводу. Забруднення на промисловому підприємстві Лормона.

Анаїс дещо чула про ту справу. Підозрювали колишнього працівника тієї фірми – насправді великого хімічного концерну, – який начебто з помсти навмисне допустився порушення деяких технологічних процесів. Капітан і заступниця прокурора назвалися. Криміналіст скинув рукавички і потиснув обом жінкам руки.

– Успішно попрацювали? – запитала Анаїс, намагаючись, щоб голос звучав нейтрально.

– Майже на нулі. Дуже вогко. Тіло близько десяти годин кисло у воді. За таких умов, вважаєте, ніякої надії на папілярні мітки немає.

– На що, перепошую?

Анаїс обернулася до заступниці прокурора, пишаючись, що може продемонструвати свою обізнаність.

– На відбитки пальців.

Вероніка Руа закопилила губи.

– Фрагментів органіки не знайшли. Біологічних рідин теж, – провадив Дімун. – Ні крові, ні сперми, нічогісінько. Дощ, нехай йому дідько. Поки що ми впевнені тільки в одному: злочин скоїли не тут. Убивця просто покинув тут тіло. Убив цього хлопчину він в іншому місці.

– Ви зможете якомога хутчій надіслати мені звіт і результати аналізів?

– Авжеж. Ми тут усе і зробимо, в якій-небудь приватній лабораторії.

– Якщо у мене будуть запитання, я вам зателефоную.

– Нема проблем.

Чоловік записав номери свого мобільника на звороті візитки.

– А я вам свого дам, – сказала Анаїс, видаючи сторінку із записника. – Телефонуйте о будь-якій порі дня і ночі. Я живу сама.

Криміналіст трохи звів брови, здивований таким несподіваним зізнанням. Анаїс зашарілася. Вероніка Руа дивилася на неї з неприхованою насмішкою. Анаїс порятував офіцер із антикримінальної бригади, який щойно повернувся.

– Можна вас на хвилину? Шеф просить підійти. Він має вам сказати щось важливе...

– Що саме?

– Достеменно не знаю. Наче вчора тут зловили якогось химерного чолові'ягу. З утратою пам'яті. Мене тоді тут не було.

– Де конкретно його знайшли?

– На коліях. Неподалік від ремонтної ями.

Вона кивнула Руа і Дімунові й тицьнула йому аркуша зі своїми координатами. І почвдалала за офіцером через колії. Удалині, поміж занедбаними спорудами, промайнули три постаті в білих халатах, що прямували від автостоянки. Служба перевезення трупів. За ними з тихим вурчанням рухався автовантажник. Либонь, замовили його, щоб підняти з ями тіло і величезну голову.

Прямуючи за своїм проводирем, вона обернулася і зиркнула через плече. Заступниця прокурора приязно щебетала до криміналіста. Вони відійшли подалі від стрічки огороження і закурили. Вероніка Руа кудкудакала мов курка. Анаїс роздратовано загорнула на грудях арафатку, яку носила замість шалика. Що ж, допіру вона здобула зайве підтвердження своїм звичним міркуванням. З трупом чи без трупа, солідарні чи ні, але правило не міняється: перемагає найдужчий.

У середмісті їмла погустішала. Від асфальту, від мурів, од каналізаційних ґрат химерними сувоями здіймалися білі хмари. За п'ять метрів нічогісінько не було видно. Утім, для Анаїс це не становило ніякої проблеми. До поліційної дільниці вона могла дістатися із заплученими очима. Вислухавши досить заплутані пояснення начальника патрульної служби – він розповів, що минулої ночі неподалік від місця знаходження трупа виявили дивного чоловіку, убраного як ковбой, з цілковитою втратою пам'яті, – вона дала ще декілька розпоряджень і сіла в авто.

Звернувши з набережної на бульвар Віктора Гюґо, вона попрямувала до собору Сент-Андре. Збудження вщухло, і на неї налягла втома. Чи впорається вона з цією справою? Чи її не відберуть у неї взагалі? За кілька годин ця новина пошириться у найвищих колах міського товариства. Префект, мер, депутати – всі почнуть телефонувати старшому комісарові Жанові-П'єру Деверса. Труп із бичачою головою в столиці вина – це вам не жарт. Усі будуть одностайні: справу потрібно розкрити якомога раніше. І перше запитання, що виникне в кожного: а кому її доручили? Скільки років керівникові слідчої групи? Який має досвід? Стать? І головне – ім'я? І тоді неухильно впливе скандал, пов'язаний з її батьком. Та історія приклеїлася до неї мов шевська смола, не відірвати.

Чи захищатиме її Деверс? Ні, не захищатиме. Вони ледь знайомі. Він знає про неї те саме, що й усі: молода працівниця судової поліції з блискучою освітою і яскравими талантами, що посварилася зі своїм батьком. Та для успіху слідства все це не має ніякого значення. Тут потрібен досвід старого поліційного хорта. Вона заспокоювала себе, кажучи, що час скоєння злочину був на її користь, адже труп знайшли під час її чергування. Її, а не когось іншого.

Вона розуміла, що в неї є приблизно тиждень, перш ніж втрутиться суддя, який ухвалює постанови. Упродовж цього часу вона може допитувати кого завгодно. Нишпорити там, де їй подобається. Залучати до роботи будь-яких партнерів і необмежено використовувати будь-які матеріальні ресурси. Як по правді, від такої перспективи їй аж дух забило. Чи здатна вона правильно застосувати цю владу?

Вона перемкнула авто на нижчу передачу і завернула праворуч, до бульвару Пастера. Раптом у пам'яті постало обличчя координатора з експертно-криміналістичної служби. Отого араба з чарівливою усмішкою. Ото вже дурна вона, що поквапилася тицьнути йому номера свого мобільника... Ну шереп, та й годі! Сама із себе посміховисько зробила. Її і досі вчувалося насмішкувате хихотіння Вероніки Руа за плечима.

Вона загальмувала перед червоним сигналом світлофора, що вогненною кулею сяяв у миготливій імлі, потім, не чекаючи, доки загориться зелений, стрімко взяла з місця. На даху авта вона заздалегідь поставила блимавку, та сирени вмикати не стала. Блакитний маячок у каламутній вечірній імлі...

Анаїс подумки спробувала зосередитися на розслідуванні, та в неї нічого не вийшло. Її

душив гнів. На саму себе вона гнівалася. Ну чому вона, мов дурнувата, кидається на кожного чоловіка? Постійна невдоволеність, постійне бажання сподобатися... Як можна бути такою схиленою на коханні? Мабуть, самотність перейшла в неї у патологію. Звідси надчутливість до всього, що стосується кохання...

Коли вона бачила закохані пари на вулицях, у неї стискалося горло. Якщо в кіно герої цілувалися, з очей у неї котилися сльози. Звістка про те, що якась зі знайомих дівчат виходить заміж, змушувала її відкривати упаковання лексомілу. Їй було нестерпно дивитися на чуже кохання. Серце стало суцільним наливом, що гострим боєм відгукувався на кожен дотик. Вона знала, як зветься ця недуга. Невроз. Знала також, хто їй потрібен, щоб зцілитися. Психопатолог. Лихо тільки в тому, що з ранньої юності вона побувала в цілому легіону психопатологів. Безрезультатно.

Анаїс припаркувала свого «гольфа» біля собору й, не знімаючи рук із керма, заплакала. На декілька довгих хвилин вона дала вихід рясним сльозам. Це дало їй полегшу. Вона витерла сльози, висякалась і постаралася зібрати думки. Про те, щоб приїхати до поліційної дільниці в такому вигляді, не могло бути й мови. Там чекають лідера. А не шаркате дівча.

Вимкнувши радіо, вона проковтнула пігулку лексомілу. Дістала айпода, наділа навушники. Поки подія заспокоїливе, не зашкодить трохи музики. Поллялися звуки «Райз» Габріелі. Журлива пісня початку двотисячних, написана під впливом семпла Боба Ділана. У пам'яті один за другим спливали спогади. А тим часом диво-препарат долав журбу.

Вона не завжди була така. Нервова. Неврівноважена. Схильна до депресії. Колись вона була зразком рішучої і надзвичайно привабливої дівчини. Певної свого становища, свого чару, свого майбутнього. Батько був чільний фахівець із виноробства, коло нього упали виробники найславніших марок бордоських вин. Кам'яниця в Медоці. Відмінне навчання в ліцеї Тіволі. Аттестат зрілості в сімнадцять років. У вісімнадцять – студентка правового факультету. Життєва програма: здобути магістерський ступінь із юриспруденції, а потім, як батько, другу вищу освіту зі спеціальності «наукове виноробство», після чого зробити кар'єру в царині правового захисту виноробів. Не програма, а цукерка.

До двадцяти років Анаїс ні на крок не відступила від того плану. Навіть коли часом цей план передбачав певні поблажки. Молодість повинна взяти своє... Вона бувала на бундючних балах, що їх влаштовували найліпші бордоські родини для своїх синів та доньок, й на менш формальних вечірках, що відбувалися, щоправда, у тому-таки товаристві, де учасники його впивалися найвишуканішими винами, – слава Богу, доста було спуститися в батьків льох. Частенько поверталася вона додому після відвідин чергового нічного клубу – віп-зал, прошу – і приятелювала з футбольними зірками департаменту Жиронда.

Не викликали в неї захвату однолітки. Одні пиячили, другі нюхали кокаїн, і навпаки. Їхні

прагнення не виходили за межі танцмайданчика. Жоден із цих таткових синочків не хотів навіть грошенят заробити побільше, бо їх у кожного й так був повен капшук. Часом їй спадало на думку, що вона воліла б народитися вбогою і стати якоюсь хвойдою, походюхою, щоб без найменших докорів сумління видурювати грошенята в цих багатих телепнів. Та нічого не вдієш, вона була така сама, як і вони. І неухильно йшла тим шляхом, що накреслив їй батько.

Мати її, щира чилійка, за декілька місяців після пологів зсунулася з глузду. Вони тоді жили в Сантьяго, де Жан-Клод Шатле працював над селекцією виноградного сорту Карменер – у Франції він геть зійшов до пропащого стану, зате буйно розрісся в узгір'ях Анд. Занепокоївшись здоров'ям дружини, Жан-Клод вирішив повернутися до рідної Жиронди, певен, що не залишиться тут без роботи.

Отож, гармонію їхнього щасливого життя псувала тільки божевільна матінка, яку вони щотижня відвідували у психлікарні в сусідньому Тор'яці. В Анаїс із тих відвідин збереглися тільки невиразні спогади: вона збирає жовтець, а тато гуляє попід руку з мовчазною жінкою, що так її і не впізнала. Вона померла, коли Анаїс було вісім років. Розум до неї так і не повернувся.

Після цього гармонію ідеальної родини ніщо вже не порушувало. Батько чимало працював і паралельно виховував любу донечку, яка віддячувала йому покірною слухняністю. Вони були чимось на кшталт подружньої пари, хоча, скільки вона пам'ятала, в їхніх взаєминах не було нічого образливого чи такого, що обмежувало її свободу, тим паче й нездорового. Тато хотів лише одного: щоб вона була щаслива, а щастя для неї мало полягати у відповідності до визнаних норм. Іншими словами, доня має бути відмінницею і чемпіонкою з їзди верхи.

Скандал вибухнув у 2002 році.

Їй був двадцять один рік, як світ довкола неї став із ніг на голову. Газети. Чутки. Погляди. Люди витріщалися на неї. Закидали її запитаннями. На жодне в неї не було відповіді. Це було фізично неможливо. Вона втратила голос. Упродовж майже трьох місяців неспроможна була вимовити бодай одного звуку. Чисто психосоматичне явище, виснували лікарі.

Передовсім вона вибралася з батьківського дому. Спалила всі свої сукні, розпрощалася зі своїм конем, якого колись подарував їй батько, – якби могла, то застрелила б того бідолашного коника. Порвала стосунки з давніми друзями. Скрутила дулю всій тій золотій молоді. Про дотримання пристойності вже й мови не могло бути. Тим паче про якісь контакти з батьком.

Настав 2003 рік.

Вона скінчила магістратуру з правознавства. Захопилася бойовими мистецтвами, засвоїла крав-магу й кікбоксинг. Узялася до спортивної стрільби. Вона вже поклала собі, що піде працювати в поліцію. Присвятить себе захистові справедливості. І відмиється від довгих літ облуди, що від самісінького народження отруїла її життя, її душу і кров.

2004 рік.

Вона вступила до Вищої державної школи офіцерів поліції в Канн-Еклюзі. Півтора року навчання. Процедурні тонкощі. Методи слідства. Суспільні стосунки. Анаїс закінчила школу перша у випуску і здобула право самостійного вибору майбутнього місця праці. Спершу вона вирішила попрацювати у звичайній поліційній дільниці в Орлеані, спробувати, що воно за професія. Та незабаром звернулася до керівництва з проханням перевести її в Бордо – те саме місто, де й вибухнула скандальна історія. Місто, де її ім'я обілляли брудом. Ніхто не зрозумів її вибір.

Все було дуже просто.

Вона хотіла показати, що не боїться їх.

А головне, показати йому, що віднині вона на боці правосуддя та справедливості.

Навіть зовні вона мало скидалася на себе колишню. Коси вона постригла. Носила джинси або камуфляжні штани і шкірянки. Взувалася в рейнджери. Тіло в неї стало, як у справжнього спортсмена, нехай невеличке, проте міцно збите і з швидкою реакцією. Манера розмовляти, слова, тон – усе це стало шорстким. Та попри всі ті зусилля, вона так і лишилася гожою тендітною дівчиною з надто білою шкірою і великими здивованими очима, наче вийшла з казки про фей.

Ото й добре.

Хто не довірятиме офіцерові судової поліції з ляльковою зовнішністю?

Що ж до стосунків із чоловіками, то відколи вона повернулася у Бордо, Анаїс перебувала в постійному і поки що марному пошуку. Попри бравий вигляд, їй так хотілося спертися на тверде чоловіче плече. Пригорнутися до великого і дужого чоловіка й відчувати на собі тепло його рук. Минуло два роки, та вона так нікого й не знайшла. Холодна звабниця пори розкішних вечірок, недоступна «снігова королева» вже не приваблювала чоловіків. А якщо їй і щастило заманити когось у свої тенета, утримати його вона все одно не могла.

Чи це було через її поведінку? Її неврози, що давалися взнаки в уривчастому мовленні, рвучких порухах і поглядах спідлоба? Чи її професія, що всіх лякала? Вона ставила собі всі ті запитання і знижувала плечима. Яка різниця? Так чи так, нічого не змінити, бо запізно. Вона втратила жіночість, як ото втрачають цноту, тобто безповоротно.

Тепер вона сиділа на сайті для знайомств.

Три місяці марних зустрічей і дурнувятих балачок із заплішеними телепнями. Приниження і нульовий результат. Кожна така халепа додавала їй ще більшої втоми і ще дужчої пригніченості чоловічою жорстокістю. Вона шукала приятелів, а знаходила ворогів. Мріяла про «Ніколи не забувай», а їй тицали «Дванадцять мерзотників».

Вона звела очі. Сльози вже висохли. Тепер вона слухала «Райт вее іт білонз» групи «Найн інч нейлз». Крізь імлу на неї дивилися потвори із соборного даху. Ті камінні страховиська нагадали їй про всіх чоловіків, з якими вона мала справу, всіх тих клятих брехунів, що намагалися затягти її до ліжка. Студент-медик, що виявився насправді носієм піци. Підприємець, що жив на мінімальну платню. Одинак у пошуках рідної душі, в якого жінка мала народити третю дитину.

Потвори.

Чорти.

Зрадники.

Вона обернула ключа запалювання. Лексоміл уже діяв. Та головне – до неї повернувся гнів, а разом із ним і ненависть. Вони стимулювали її дужче, ніж наркотики.

Рушаючи з місця, вона згадала про головну подію цієї ночі. В її місті хтось забив невинну людину і насадив на неї бичачу голову. На тлі цього злочину всі її дівочі прикраси здавалися нікчемними. Хіба ж це не дурня – потерпати через такі дрібниці, коли вулицями Бордо вештається маніяк-убивця?

Зціпивши зуби, вона вела авто по вулиці Франсуа-де-Сурді. Слава Богу, хоч ця ніч не пропала намарне.

У неї є труп.

А це набагато ліпше, ніж живий телепень.

– Учора ти мені казав, що тебе зовуть Мішелль.

– Ага. Паскаль Мішелль.

Фрер записав ім'я. Дарма, справжнє воно чи облудне. Принаймні це додаткова

інформація. Загіпнотизувати ковбоя виявилося дуже легко. Амнезія наче спонукала його відімкнути від зовнішнього світу. Відіграв роль і чинник довіри, що він відчував до психіатра. Нема довіри, то не буде і розслаблення. А як нема розслаблення, то й гіпнозу не буде.

– Ти знаєш, де твій дім?

– Ні.

– Подумай.

Велетень сидів на стільці, випроставши спину і поклавши долоні на коліна. Капелюха він так і не скинув. Фрер провадив сеанс у себе в кабінеті, де зазвичай приймав пацієнтів. Ідеальне місце в неділю, ніхто тут їх не потурбує. Він опустил штори і замкнув двері на ключ. У кімнаті панували сутінки і тиша.

Була дев'ята ранку.

– Мені здається... Авжеж, так і є. Місто називається Оданж.

– Де це?

– Неподалік від Аркашона.

Фрер записав.

– Ким ти працюєш?

Мішелль відповів не відразу. Чоло під крисами стетсонівського бриля насупилося в глибокій задумі.

– Бачу цеглини.

– Будівельні?

– Так. Я беру їх у руки. І вкладаю.

Не розплющуючи очей, пацієнт, немов сліпий, заходився показувати руками, як він кладе цеглу. Фрер згадав, що на руках і під нігтями в нього виявили дрібні частинки якоїсь речовини. Цегляний пил?

– Ти будівельник?

– Муляр я.

– Де ти працюєш?

– Я... здається... тепер я працюю на будові в Кап-Ферре.

Фрер знай нотував усе. Він і не збирався вірити цим зізнанням. Пам'ять Мішелля цілком могла спотворити правду, витворити вигадані спогади. Ті відомості служили психіатрові швидше гаслами, що вказують напрямом пошуку. Все воно потребувало перевірки.

Він відірвав ручку від записника і трішки почекав. Не слід ставити забагато запитань. Нехай діє обстановка кабінету. Його й самого охопила сонливість. Пацієнт не казав ні слова.

– Пам'ятаєш, як зовуть начальника будови? – запитав Фрер.

– Тібодье.

– Можеш продиктувати по літерах?

Мішелль зробив це, не вагаючись.

– Більше нічого не пам'ятаєш?

Помовчавши, ковбой сказав:

– Дюна... З тієї будови видно Пілатову дюну.

Кожна відповідь була рівнозначна новому штрихові, що доповнював ескіз.

– Ти одружений?

Знову пауза.

– Ні, не одружений. Але в мене є подруга.

– Як її звати?

– Елен. Елен Офер.

Те ім'я Фрер теж попросив продиктувати по літерах, а потім почав ставити запитання зі швидкістю кулемета.

– Ким вона працює?

– У мерії.

– У сільській мерії? Чи в мерії Оданжа?

Мішелль затулив обличчя долонею. Рука його тряслася.

– Я не... я більше нічого не знаю.

Фрер вирішив урвати сеанс. Наступний буде завтра. Треба обережно ставитися до динаміки пам'яті, що прокладає собі шлях до світла.

Він промовив декілька слів, виводячи пацієнта зі стану гіпнотичного сну, і відтулив штори. Його засліпило яскраве світло. Ліве око вмить відгукнулося на нього гострим болем. Від імлі і сліду не було. Над Бордо сяяло зимове сонце. Біле, холодне, мов снігова грудомоха. Фрер подумав, що це добра прикмета для роботи з пацієнтом-забудьком.

– Як ти відчуваєшся?

Ковбой і не поворухнувся. На ньому була полотняна куртка такого ж кольору, як і штани, все те йому видали в лікарні. Чи то піжама, чи то в'язничний однострій. Фрер струснув головою. Він терпіти не міг лікарняного вбрання.

– Добре, – відказав Мішелль.

– Пам'ятаєш, про що ми балакали?

– Невизначно. Я казав щось важливе?

Відповідаючи, психіатр зважував кожне слово. Він уживав звичні для лікарського жаргону вислови, та не уточняв, які саме відомості здобув щойно від пацієнта. Спершу він має перевірити їх. Фрер через стіл дивився Мішеллеві прямо у вічі. Сказавши декілька заспокійливих слів, він запитав, чи не снилося йому чогось.

– Знову бачив той самий сон.

– Із сонцем?

– Еге ж, із сонцем. І з тінню.

А що снилося йому? Після історії з людьми в чорному він запав у сон, буцім той камінь у воду. Заснув на дивані, навіть не роздягнувшись. Наче волоцюга якийсь...

Він підвівся й обійшов довкола сидячого велета.

– Ти пробував згадати, що сталося з тобою тієї ночі... на вокзалі?

– Авжеж. Марно.

Фрер міряв кроками кімнату в нього за спиною. Раптом збагнув, що в його крокуванні було щось загрозливе, гнітюче – він же не поліцей, що допитує в'язня, – і зупинився праворуч від ковбоя.

– Жодної деталі?

– Ані однісінької.

– А розвідний ключ? А телефонний довідник?

Мішелль декілька разів моргнув. Обличчя його нервово сіпнулося.

– Ні. Геть нічого не пам'ятаю.

Психіатр знову сів за стіл. Цього разу він добре відчув опір розмовника. Той боявся. Боявся згадати. Фрер приязно всміхнувся йому. Це означало кінець сеансу і zarazом бажання заспокоїти пацієнта. Либонь, Фрер повівся з ним недостатньо обережно. Його пам'ять була немов зіжмаканий аркуш паперу: почни розгортати – ще порвеш.

– Ну, на сьогодні доста.

– Ні. Я хочу розповісти тобі про мого батька.

Отож, механізм почав діяти – хоч із гіпнозом, хоч без нього. Фрер знову дістав записника.

– Слухаю.

– Він помер. Два роки тому. Він був муляр. Як і я. Я казав тобі, що працюю муляром?

– Так.

– Я дуже його любив.

– А де він жив?

– У Марсаці. Це село біля Аркашона.

– А твоя мати?

Пацієнт відразу не відповів і відвернувся. Здавалося, його очі шукають відповідь у крижаному світлі, що струмувало з вікна.

– Вона тримала бар із тютюною крамничкою, – нарешті озвався він. – На головній вулиці Марсака. Вона теж померла. Торік, одразу після батька.

– Ти пам'ятаєш, як це сталося?

– Ні.

– У тебе є брати чи сестри?

– Я... – Мішелль завагався. – Не знаю.

Фрер підвівся. Цього разу він твердо вирішив закінчувати. Погукав медбрата і звелів зробити Мішеллеві укол седативного препарату. Головне, щоб він відпочив.

Лишившись на самоті, він зиркнув на годинника. Майже десята. Чергування у відділенні швидкої допомоги розпочиналося о першій дня. Він цілком устигав поїхати додому, але що йому там робити? Напевно, ліпше буде заглянути до своїх хворих у стаціонарі. Потім можна буде повернутися до кабінету і спробувати перевірити ту інформацію, яку дав йому Паскаль Мішелль.

Уже виходячи в коридор, він раптом усвідомив одну просту істину.

Сам того не помічаючи, він намагався більшу частину свого життя збувати тут, у лікарні. У повній безпеці. Точнісінько так, як і його пацієнти.

– Оце все, що міг я зробити, – зліпив сьак-так ту голову.

– Бачу.

Була десята година ранку. Анаїс Шатле спала всього дві години, уклавшись на дивані у своєму кабінеті. Притиснувши до плеча телефонну слухавку, вона розглядала на екрані монітора те, що лишилося від обличчя жертви убивства на вокзалі Сен-Жан. Ніс геть розплесканий. Надбрівні дуги розтрощені. Праве око глибоко запало і на кілька сантиметрів змістилося відносно лівого. За набряклими губами видно уламки вибитих зубів. Не лице, а страшна машкара, неприродна і наче зшита з окремих клаптів.

Судмедексперт Лонго прислав їй світлину для впізнання і відразу ж зателефонував.

– Нічого й казати, обличчя скалічене бичачою головою. Убивця справді видовбав її від шиї до мозку, а потім надів цього страшного ковпака на черепа жертви як суцільну машкару. Та всередині були хребці й частина м'язової тканини. Ото вони й понівечили обличчя тому хлопчині.

Хлопчина... Добре дібране слово. Убитому було років із двадцять. Фарбоване чорним волосся, сяка-така стрижка. Напевне, гот. Криміналісти вже перевірили відбитки його пальців у загальнонаціональній базі даних – марно. Він ніколи не відбував покарання і навіть жодного разу не затримувався поліцією за дрібні правопорушення. Результатів із Автоматизованої національної системи генетичної інформації ще не було – для проведення всіх необхідних аналізів потрібен час.

– Це його й погубило?

– Ні, він уже був мертвий.

– Причина смерті?

– Чуття не підвело мене. Передозування. Сьогодні вранці надійшли результати токсикологічного аналізу. У крові виявили майже два грами героїну.

– Ти впевнений, що він помер від цього?

– Ніхто не може витерпіти таку дозу. Я кажу про майже чистий героїн. Проте інших ушкоджень нема.

Анаїс перестала писати.

– Що ти називаєш майже чистим героїном?

– Ну, скажімо, вісімдесят відсотків.

Анаїс добре знала світ наркотиків. Встигла познайомитися з ними в Орлеані, який був перехрестям наркоторгівлі в регіоні Іль-де-Франс. І добре знала, що дурману такого ступеня чистоти на ринку не буває. Ніде. Надто ж у Бордо.

– Що ти ще можеш сказати про результати токсикологічного аналізу?

– Тебе цікавить ім'я й адреса дилера?

Анаїс не звернула уваги на кпини.

– Зрозуміло тільки одне, – озвався за мить Лонго. – Наша жертва – давній наркоман. Я ж показував тобі його руку. Сліди ін'єкцій є навіть на п'ястях. Носові перегородки мені дослідити не пощастило з огляду на жалюгідний стан кісток і хрящів, та мені й не потрібні були підтвердження. Хлопчина давно вживав героїн. І нізащо не ризикнув би вколотися, якби знав, що йому пропонують. Передозування наркотиків – це завжди результат помилки. Наркомани постійно ходять на грані життя і смерті, та інстинкт самозбереження не дозволяє їм свідомо перетинати її. Отож, хлопчині продали – чи й просто так дали – дозу героїну, не попередивши про її склад. Задихнувся, – підвів ризику судмедексперт. – Усі ознаки наявні. Типовий випадок ГНЛ.

– Чого-чого?

– Гострого набряку легень. Зіниці звужені під дією героїну і через мозкову кисневу недостатність. Крім того, в роті накопичилося трохи рожевої піни. Задихаючись, він плювався плазмою. Серце ще функціонувало, але вже з останніх сил. Довго воно не витримало б.

– Ти можеш встановити точний час смерті?

– Він помер не цієї ночі, а попередньої. О котрій годині, хтозна.

– А чому саме вночі?

– А в тебе є інші міркування?

Анаїс подумала про імлу, що оповила місто ще добу тому і стояла цілісінький день. Убивця міг діяти коли завгодно, хоча, звісно, елементарна обережність диктувала йому необхідність пересуватися з таким вантажем під захистом нічної пільги. Ніч і туман, подумалося їй. «Нахт унд небель». Документальний фільм Алена Рене. Найстрашніший із фільмів, які вона бачила про німецькі концтабори. «Облиш надію, як заходиш сюди». Щоразу, як вона знову проглядала цей фільм, тобто часто, на думку їй спадав батько.

– Є ще одна дивина, – докинув Лонго.

– Яка?

– У мене таке враження, неначе з нього виточили кров. Тіло аномально бліде. Я перевірів інші тканини. Слизові оболонки повік, вуст, нігті... Скрізь те саме.

– Але ж ти сказав, що на тілі немає ран чи інших ушкоджень.

– Так отожд. Мені здається, убивця виточив із нього літр чи два крові. Слідів од нещодавніх уколів так багато, що неможливо визначити, куди зробили смертельну ін'єкцію. Та поміж ними може бути і слід від зовсім іншого уколу – зробленого, щоб виточувати кров.

– За життя його зробили?

– Авжеж. У мерця крові не візьмеш.

Анаїс зазначила в записнику: «Опир?»

– Щось іще?

– Шрами від давніх ран. Переважно незаліковані порізи. Крім того, рентген показав численні переломи кісток, і то давні, ще дитячі. Як я і казав, цей хлопчина безпритульний. Із безталанної родини. Змалку його лупцювали, а кінець його і геть був кепський.

Анаїс згадала виснажене худе тіло в татуюваннях. Авжеж, судмедексперт має рацію. Його гіпотезу підтверджував іще один факт. Ніяких заяв про зникнення людини, схожої на жертву, не надходило. Або хлопець приїхав з інших країв, або ніхто й не засмутився від того, що його нема...

– Якісь є ще ознаки на користь цього припущення?

– Ціла купа. По-перше, він був страшенно брудний.

– Це ти мені ще там казав.

– Маю на увазі хронічний, давній бруд. Щоб його відмити, довелося застосувати мийні засоби. Руки геть збиті. Шкіра на лиці засмагла, що свідчить про життя просто неба. Сліди від укусів бліх. Не кажу вже про воші, зокрема лобкові. Труп у морзі аж ворухився.

Анаїс не оцінила того гумору. Уявила собі, як цей п'ятдесятирічний, завжди незворушний сивий чоловік із диктофоном у руках ходить довкола тіла, що лежить на столі для розтину, а вгорі сяє нещадне світло хірургічних ламп. Лонго завжди був для неї загадкою.

– Із приводу внутрішніх органів, – знову озвався він. – Та сама картина. Печінка на межі цирозу. Зарано для такого молодого хлопчини.

– То він ще й пиячив?

– Особисто я гадаю, що це швидше наслідок гепатиту С. Точніше знатиму, як надійдуть результати аналізів. Та я певен, що в нього знайдеться ще ціла купа недуг. До сорока йому було не дожити.

Анаїс вже подумки малювала портрета можливого вбивці. Зарізяка волоцюг. Навіжений кат, що скоює ритуальні вбивства, озлившись на зайвих людей. Вона відчула, як її аж морозом пройняло. Та чи не забігає вона вперед? Ще нема ніяких доказів того, що перед нею серійний убивця. Утім, у неї не було ніяких сумнівів. Якщо Мінотавр – перша жертва, то будуть і наступні.

– А щодо його сексуальних стосунків, він часом не був згвалтований?

– Нічого. Ніяких слідів сперми. Жодного ушкодження анального отвору.

– Що можна сказати про останні години його життя?

– Ми знаємо, що він їв. Крабові палички. Локшину з курятиною. Щось із «Макдональдзу». Одне слово, різний непотріб. Напевне, нишпорив у смітницях. Одне ми з'ясували достеменно: його остання вечеря супроводжувалася добрячою пиятикою. Рівень алкоголю в його крові становив 2,4 проміле. Це означає, що перед тим, як зробити собі смертельну ін'єкцію, він був п'яний мов чіп.

Анаїс пробувала уявити собі, як ці двоє, убивця і його жертва, сидять і вечеряють, запиваючи їжу пивом. Після вечері хлопчину чекала ще й добряча доза героїну. Ні, не так. Вона уявила іншу картину. Убивця зустрівся з хлопцем після того, як той справив бенкет. І запропонував йому вколотися «найліпшим на світі героїном»...

– А що ти можеш сказати мені про вбивцю?

– Та небагато. Тіло він не покалічив. Задовольнився тим, що надів йому на голову ту страшенну бичачу довбешку. Як на мене, він холоднокровний чоловік. Звик діяти методично. Принаймні всі свої дурнуваті задуми він здійснює старанно і послідовно.

– Чому ти кажеш «методично»?

– Я помітив одну подробицю. На крильцях носа, у кутиках вуст, над правою ключицею й обабіч пупа на тілі видніють крихітні дірочки.

– І що ж воно таке?

– Сліди від пірсингу. Убивця видалив увесь метал. Не знаю, нащо він утнув таке, та, вочевидь, не хотілося йому, щоб у тілі жертви залишалися металеві предмети. Психопат, нема чого й казати. Холодний, мов гадюка.

– Як, на твою думку, сталося вбивство?

– Ти забула давне правило? Судмедексперт не має права висловлювати гіпотези.

Вона зітхнула. Лонго страшенно кортіло висловити свою думку.

– Не вдавай із себе незайманку, добре?

Лікар глибоко вдихнув повітря і почав:

– Як на мене, злочин скоїли позавчора. Убивця здибав хлопчину десь надвечір. Або знав, де його шукати, або приліпився до першого-ліпшого волоцюги. Може, у шинку, може, під час пиятики, може, у відселеному будинку, а може, й узагалі надворі. Та він достеменно знав, що жертва його – наркоман. Звабив його пекельною дозою. Одвів у затишний закуток і наповнив шприца. Відразу перед цим чи, може, відразу після цього, виточив із нього певну кількість крові. Найпевніше, до уколу, щоб гемоглобін не просякнув героїном. Утім ми все одно не дізнаємося, нащо йому потрібна була та кров...

Анаїс подумки зазначила ще одну обставину. Жертва знала вбивцю. Попри ломку, наркоман не дасть себе колоти незнайомцеві, навіть страшенну ломку. Мінотавр довіряв своєму катові. Треба пошукати поміж дилерами. Або поміж людьми, з якими останнім часом водився цей хлопчина.

Друга важлива деталь. Грошей за дозу з нього не взяли. Бодай тому що в жертви не було змоги заплатити сто п'ятдесят євро за грам героїну.

– Дякую, Мішелю. Коли надішлеш мені звіт?

– Завтра вранці.

– Що-о?

– Сьогодні неділя. Цілу ніч я порався коло цього небіжчика. Отож, якщо ти не проти, мені хотілося б прикупити круасанів до сніданку моїм хлопцям.

Анаїс глянула на обличчя жертви, що немовби з клаптів було зшите. Вона збуде неділю з цим хлопчиною, що наче виліз із фільму жахів. Буде опитувати жебраків і наркодилерів. На очі навернулися сльози. Вішай слухавку.

– Надішли мені фотографію трупа.

– А що з головою робити?

– З якою головою?

– Бичачою. Куди її подіти?

– Склади на неї окремий звіт. Опиши, як саме вбивця її відрубав і видовбав.

– Худоба – не мій профіль, – зневажливо відказав Лонго. – Тобі потрібен ветеринар. Або ж звернися в Париж, в училище, де готують різників.

– Ветеринара доведеться шукати тобі, – гостро відтяла вона. – Ця голова – частина твого трупа. Значить, це твоя робота.

– Та де ж мені знайти його в неділю? Це ж прірву часу треба згайнувати!

Вона уявила собі недільний обід лікаря в колі родини і, не стримавшись, жорстоко докинула:

– Та впораєшся сьак-так. Ми всі в одному човні.

Анаїс зібрала у себе в кабінеті Ле Коза і решту членів слідчої групи. Поки вони надходили, вона окинула поглядом кімнату. Її відносно просторе лігво було розташоване на другому поверсі комісаріату. Одне велике вікно виходило на вулицю Франсуа-де-Сурді, друге, трохи менше, у коридор. Щоб уберегтися від нескромних поглядів, на цьому внутрішньому вікні була штора. Анаїс ніколи її не опускала – їй подобалося відчувати свою причетність до метушні в комісаріаті.

Поки що тут панувала незвична тиша. Тиша недільного ранку. Анаїс чула тільки невиразне шемрання на першому поверсі. Грюкали двері витверезника, випускаючи тимчасових мешканців. Згідно з рекомендацією прокуратури, вранці відправляли додому затриманих напередодні дрібних правопорушників – водіїв без прав, молодиків, яких зловили з кількома грамами героїну чи кокаїну, бешкетників, які зняли бучу на дискотеці. Жнива суботнього вечора...

Анаїс перевірила електронну пошту. Лонго вже надіслав обіцяні світлини у форматі педееф. Вона відправила їх на принтер і вийшла в коридор по каву. Коли повернулася, на неї чекав уже цілий стос жахливих знімків.

Вона уважно розглянула численні татуювання жертви. Кельтський хрест, маорійський візерунок, гадюка у трояндовому вінкуні... Еге, у хлопчини були еклектичні уподобання. А ось і остання світлина: бичача голова на столі для розтинів, наче на прилавку в крамниці різника. Тільки жмуточка петрушки в носі бракує. Може, Лонго вирішив виявити своєрідне почуття гумору або ж хотів подратувати її. Та вона не образилася. Та світлина здалася їй дуже корисною, бо служила доказом очевидного божевілля вбивці. Вона бачила перед

собою втілення його шаленої, звірячої люті.

Широкі ніздрі, могутні роги, чорна шкура, наче обсмажена полум'ям спадковості. Очі, дві великі лискучі кулі, не втратили блиску, попри смерть, холод і довгий час на дні ремонтної ями.

Анаїс, так само навстоячки, відклала світлини набік і ковтнула трохи кави. У животі відразу ж забурчало. А певно, вона ж не їла кілька годин. А може, кілька днів? Решту ночі вона присвятила тому, що обдзвонила психлікарні та в'язниці, щоб поспитатися, чи не було поміж їхніми пацієнтами і в'язнями, які недавно вийшли на волю, таких, що захоплювалися грецькою міфологією чи каліченням худоби. Та розмовляти їй довелося лише із заспаними охоронцями. Нічого не вдієш, доведеться ще спробувати.

Зателефонувала вона й у Форт-Роні, де був розташований Інститут криміналістичних досліджень при національній жандармерії і зберігалися дані про всі злочини, які скоєні на території Франції. І знову намарне. У неділю, о п'ятій ранку, розмовляти там не було з ким.

Потім вона під'єдналася до мережі й заходила вивчати міф про Мінотавра. Як і всі, вона пам'ятала його дуже загально, чимало подробиць стерлося з пам'яті й потребувало уточнення.

Історія ця розпочиналася з батька потвори, який звався Мінос. Син земної смертної жінки Європи і головного бога Зевса, він ріс при дворі критського царя, а потім сам став господарем острова. Щоб довести свою причетність до богів, Мінос звернувся до бога Посейдона з проханням створити для нього з морських бурунів прегарного бугая. Посейдон погодився, та взяв із Міноса клятву, що, здобувши бика, той принесе його в жертву йому ж таки, Посейдонові. Мінос не дотримався клятви. Бугай був такий гарний, що вражений Мінос не забив його і пустив у своє стадо. Посейдон розлютився і зробив так, що Міносова дружина, Пасіфая, відчула шалений потяг до того бугая. Вона зляглася з ним, і внаслідок цього на світ прийшло чудовисько з бичачою головою і людським тулубом – Мінотавр. Плід забороненої пристрасті треба було кудись заховати, і Мінос звелів своєму будівничому Дедалу спорудити лабіринт і там ув'язнив потвору.

Минув час, і, вигравши війну з Афінами, Мінос наклав на переможених страшну данину: кожного року вони зобов'язані були надсилати на острів семеро хлопців і семеро дівчат, яких з'їдав Мінотавр. Афінський цар чесно виконував умови угоди, аж якоїсь днини його син Тесей вирішив податися на Крит разом з іншими жертвами, щоб убити чудовисько. Завдяки допомозі однієї з доньок Міноса, Аріадни, він забив Мінотавра і знайшов вихід із лабіринту.

Якщо Анаїс не зраджувала інтуїція: жертва вбивства символізувала zarazом і міфічну потвору, і принесених їй у жертву юнаків. Адже хлопчину зі скаліченим у бичачій голові обличчям у певному розумінні теж убив Мінотавр.

Вона сіла за столом і потягнулася. В думках вона полишила міфологію, щоб перейти до конкретних справ. Вісімдесятивідсотковий героїн. Оце справді надійний слід. У пам'яті знову спливали згадки. Насилу вступивши у крайовий відділ судової поліції в Орлеані, вона відразу збагнула, що займатися буде переважно незаконним обігом наркотиків, і тоді ж таки вирішила влаштувати собі невеличке особисте стажування. Взяла відпустку на тиждень, замкнула до сейфа поліційне посвідчення і табельну зброю і поїхала до Нідерландів.

В одному передмісті Амстердама вона познайомилася з кількома наркодилерами. Ті хлопці мешкали в порожніх квартирах, де з меблів був тільки журнальний столик зі скляною стільницею, на якій зручно було насипати доріжку. Звісно ж, вона заздалегідь потурбувалася про відповідне маскування. Прийшла до них начебто геть задурманена і сказала, що їй треба сто грамів щільно спресованого героїну у пластиковому пакеті, а потім заплатила за нього. Замкнулася у вбиральні й запхала того пакета собі у пряму кишку, як робили всі, перш ніж вирушити додому.

Прямуючи до хати, вона відчувала всередині наявність дурману. Тоді й охопило її таке відчуття, наче вона не лише душею, а й тілом віддана своїй справі. Вона не промикнулася в їхнє середовище – це середовище промикнулося в неї. Звичайно, вона нікого не заарештувала, бо не мала таких прав на чужій території. Вона просто пожила трохи їхнім життям. Відтоді вона присягнулася, що завжди буде працювати лише в такий спосіб. Цілком поринати в розслідування. І більше нічого їй не треба.

У двері постукали.

За хвилю в кабінеті вже було четверо її підлеглих. Ле Коз був у бездоганно випрасуваному костюмі з краваткою і мав такий вигляд, наче збирався на недільну відправу до церкви. Амар на прізвище Джафар був йому цілковитою протилежністю – неголений, кепсько причесаний, у пожмаканому одязі, бурлака, та й годі. Конант у довгій куртці з каптуром, що накривав лисувату голову, мав такий пересічний вигляд, що це саме собою виділяло його в натовпі. Закрауї, чи просто Зак, у маленькому чепурному капелюсі скидався б на сумного блазня, якби не шрам біля рота, що звався туниською посмішкою, – він надавав його обличчю страшного виразу. Чотири мушкетери. Один за всіх, і всі за неї...

Вона роздала їм розмножену світлину трупа і спокійно чекала їхньої реакції. Ле Коз скривився. Джафар посміхнувся. Конант збентежено покрутив головою. Зак недовіриливо поправив капелюха. Анаїс пояснила стратегію розслідування. Якщо знайти убивцю неможливо, треба спробувати з'ясувати особу жертви.

– З оцим? – запитав Джафар і помахав світлиною.

Вона переказала їм свою розмову із судмедекспертом. Смертельна ін'єкція. Винятково

висока якість наркотику. Припущення, що потерпілий був волоцюга. Усе воно звужувало поле пошуку.

– Джафаре, ти будеш шукати поміж безпритульними. Знаєш, де вони товчуться?

– Та в багатьох місцях...

– Якщо судити із зачіски й віку, родом наш клієнт, найпевніше, з якогось нетрища. Волоцюга не за покликанням, а за життєвими обставинами. Молодик, який полюбляв неформальну музику і рейв.

– Тоді бульвар Віктора Гюго, вулиця Сент-Катрін, майдан Генерала Саррая, майдан Гамбетти, майдан Сен-Проже.

– Не забувай про вокзал. Із нього й розпочни.

Джафар кивнув.

– Як перевіриш ті місця, пройди по церквах, безплатних їдальнях і порожніх будинках. Показуй цю світлину всім прошакам, панкам, бурлакам – геть усім. Заглянь до нічліжок, лікарень і відділів соціальної допомоги. Одне слово, скрізь побувай, де надають допомогу бідності.

Джафар розглядав скалічене обличчя на світлині й понуро чухав підборіддя. Хоч він і був поліцей, та в сорок років не мав своєї домівки. Після розлучення відмовився платити аліменти дружині й тепер ховався від судового виконавця. Ночував у дешевих готелях. Пиячив. Кутив траву. Грав на перегонах і в покера. Казали навіть, що він не гидує брати грошенята у повіі з вулиці Етабль. Добре товариство, що й казати. Зате міське дно Джафар знав як свої п'ять пальців.

– Ти, – обернулася Анаїс до Ле Коза, – візьмеш на себе дилерів.

– А де їх шукати?

– Запитай Зака. Якщо на ринку з'явився білий героїн, цього не могли не помітити.

– Хіба героїн не завжди білий?

Ле Коз був добре обізнаний із питаннями процедури слідства, та польового досвіду йому бракувало.

– Героїн ніколи не буває білого кольору. Він брунатний. Наркомани вживають так званий браун, порошок або у вигляді грудочок. Зазвичай у ньому міститься від десяти до тридцяти

відсотків чистого героїну. Наш клієнт помер від дози, де містилося вісімдесят відсотків трутизни. Такий дурман на дорозі не валяється.

Ле Коз усе нотував, немов старанний школяр.

– Зателефонуй до жандармерії міжкрайової групи Бордо-Аквітанії. У них є відповідна база даних. З іменами й адресами.

– Хтозна, чи зустрінуть вони мене з розкритими обіймами.

– Війні поміж поліцаями край. Поясниш ім, у чому річ, і вони допоможуть тобі. Піди до в'язниці в Бордо. Допитай кожного в'язня, який відбуває покарання за наркотики.

– Та якщо вони у в'язниці...

– Не турбуйся, вони завжди в курсі. Й усім показуй фото.

Ле Коз старанно записував ті поради блискучою ручкою «Монблан». У нього була матова шкіра, довгі, немов у жінки, вій, загнуті догори, тонка шия і лискуча від гелю чуприна. Дивлячись на нього, чепурного наче актор німого кіно, Анаїс засумнівалася, чи варто посилати його на таке небезпечне завдання.

– Обійди ще аптекарів, – докинула вона. – Наркомани – найліпша їхня клієнтура.

– Таж неділя сьогодні!

– Розпочни з чергових аптек. А там дізнайся хатні адреси решти аптекарів.

Анаїс обернулася до Конанта. Той звів на неї червоні очі – цілу ніч переглядав кадри вокзальних камер спостереження.

– Знайшов щось?

– Дідька лисого! Та й ремонтна яма знаходиться поза об'єктивами тих камер.

– А на паркувальному майданчику?

– Нічого особливого. Підняв із ліжка двох стажерів, звелів записати номери всіх авто, що стояли там упродовж останніх двох діб, знайти власників і викликати на допит.

– А очевидці? Працівники вокзалу? Мешканці найближчих нетрищ?

– З ними балакали хлопці з антикримінальної бригади. Та, найпевніше, марно. Ніхто нічого

не бачив.

Анаїс і не розраховувала на диво.

– Повертайся на вокзал. Покажи фото охоронцям, працівникам залізничної поліції і вокзальним прощикам. Може, той хлопчина вештався десь поблизу.

Конант кивнув з-під каптура куртки. Анаїс обернулася до Зака. Колишній бешкетник, наркоман і крадій автомобілів прийшов працювати в поліції, як ото інші вступають до Іноземного легіону. Перекресливши колишнє життя і розпочавши його наново. Йому вона доручила дослідити бичачий слід.

Притулившись до стіни спиною і не виймаючи рук із кишень, Зак монотонно звітував:

– Зранку я зателефонував до ферм. У районі Великих Ланд, Країни Басків і Гасконі їх приблизно з десяток. Разом із Камаргом і Альпіями десь із сорок. Поки що нічого не викопав.

– Ветеринарам телефонував?

Закрауї підморгнув їй, та вона не звернула уваги на ту фамільярність.

– Розбудив усіх, шефе.

– Бойні? Великі підприємства з перероблення м'яса?

– Працюємо з ними.

Він відхилився від стіни.

– Шефе, можна запитання? З цікавості.

– Ага.

– Звідки ти дізналася, що це голова бойового бугая?

– Мій батько страшенно захоплювався коридою. Я змалку бувала на аренах. У loro bravo роги не такі, як у звичайних бугаїв. Є ще й інші ознаки. Не буду тобі зараз читати лекцію.

На мить вона відчула втіху. Згадала батька, і це її нітрохи не схвилювало. Навіть голос не здригнувся. Утім, вона не збиралася піддаватися ілюзіям. Цього ранку сильною її зробило збудження й адреналін.

– Ми оце все про жертву товчемо, – розпочав Джафар. – А що з убивцею? Кого ми шукаємо?

– Бездушного, жорстокого маніпулятора.

– Сподіваюся, у моєї колишньої дружини тверде алібі, – струснув він головою.

Усі зареготали.

– Годі дурня клеїти, – перепинила їх Анаїс. – Враховуючи мізансцену, ми скидаємо з рахунку ненавмисне вбивство, а також убивство у стані афекту. Він усе підготував заздалегідь. Обдумав найменші подробиці. Шансів на те, що це вбивство з помсти, теж мало. Залишається одне – чистісіньке божевілля. Холодне, розважливе навіженство на основі грецької міфології.

Анаїс підвелася, даючи всім на здогад, що інструктаж скінчився. Пора до праці. Поліцаї попрямували до дверей.

На порозі Ле Коз зупинився й озирнувся.

– Мало не забув. Знайшли того чолов'ягу з вокзалу. Отого, що втратив пам'ять.

– Де?

– Поруч. Клініка П'єра Жане. Він у них у божевільні.

Скінчивши опівдні обхід пацієнтів і давши необхідні вказівки у відділенні швидкої допомоги, Матіас Фрер знову сів до комп'ютера. Йому кортіло перевірити відомості, отримані від Паскаля Мішелля. Спершу він, як і напередодні, проглянув телефонного довідника. В Оданжі, район Аркашона, ніякого Паскаля Мішелля і близько не було. Він зайшов на сторінку медичної довідково-інформаційної системи. Чоловіка з таким іменем і прізвищем ніколи не лікували в жодному департаменті Аквітанії, як, утім, і на решті території Франції. Фрер зателефонував до секретаріату лікарні й попросив чергового адміністратора перевірити інформацію в базі даних системи соціального забезпечення. Але про Паскаля Мішелля там нічого не було.

Фрер повісив слухавку. Надворі зчинилася веремія – пацієнти грали в петанк.[5 - Петанк – популярна вулична гра, щось середнє між боулінгом і більярдом.] Чутно було гупання куль і регіт. Із голосів можна було легко визначити, хто саме бере участь у турнірі.

Він знову сягнув рукою до телефона і подзвонив до мерії Оданжа. На тому кінці ніхто не

брав слухавки. Неділя. Він набрав номера місцевої жандармерії. Упевненим голосом, пересипаючи мову медичною термінологією пояснив, що йому потрібно, і без труднощів дістав відповідь. Оданж – маленьке містечко, і тут добре знали всіх працівників мерії. Жінка на ймення Елен Офер ніколи в ній не працювала.

Фрер подякував жандармам. Інтуїція його не підвела. Підсвідомість ковбоя спотворила його спогади або створила на місці провалу штучні. Діагноз потроху уточнювався.

Матіас знов увійшов у мережу і відкрив кадастр Кап-Ферре. Зі сторінки, присвяченої об'єктам, що будувалися в місті та на його околицях, він виписав назви всіх фірм, знайшов у мережі імена їхніх власників і начальників будов. Прізвище Тібодье не промайнуло жодного разу.

Надворі так само гупали кулі, лунав радісний або засмучений галас, що інколи супроводжувався безпричинним реготом. Задля годиться Фрер перевірів останні зізнання Мішелля. Батько його народився в Марсаці, «селі біля Аркашона», а мати тримала на головній вулиці бар із тютюною крамничкою. Ретельно вивчивши карту краю, він не знайшов села з такою назвою.

Фрер ще раз пробіг очима по карті, пописаній географічними назвами. Аркашонський басейн, Пташиний острів, мис Ферре, Пілатова дюна... Ковбой збрехав, та ключ до його таємниці треба було шукати десь тут.

Задзеленчав телефон. Медсестра з приймальні швидкої допомоги.

– Вибачте, що потурбувала, пане лікарю. Намагалася додзвонитися вам на мобільник, але...

Фрер зиркнув на годинника: 12.15.

– Мое чергування розпочинається о першій.

– Так, але до вас тут прийшли.

– Де це «тут»?

– Тут. У відділенні швидкої допомоги.

– І хто ж це?

– Поліція, – помовчавши, відказала медсестра.

Працівниця судової поліції міряла кроками хол приймальні. Невисока на зріст, коротко підстрижена, у шкірянці, джинсах і мотоциклетних черевиках, як-от у пісні. Шкода, що вона не народилася хлопцем. При цьому її обличчя, попри мокрі пасма кіс, що чорними водоростями поприлипали до щік, вражало красою. «Серденьтко», спало йому на думку старосвітське слово.

Фрер назвав своє прізвище. Жінка привітно сказала:

— Добридень, я капітан Анаїс Шатле.

Матіас насилу зумів приховати подив. Від цієї дівчини віяло непереборною, просто-таки магнетичною привабою. Її присутність неможливо було ігнорувати, надто вона інтенсивна. Такі не підкоряються обставинам, а домагаються, щоб обставини улягали їм. Фрер декілька секунд розглядав її.

Обличчя ляльки з минулого сторіччя. Широке і кругле, з надто білою шкірою, наче вирізане з паперу, а на ньому рішучим жестом намальовані риси. Зграбні рожеві вуста схожі на полуничку у вазочці з цукром. На думку спали ще два слова, вочевидь не пов'язані поміж собою: «крик» і «молоко».

— Ходімо до мого кабінету, — тоном досвідченого джигуна сказав він. — Там нам ніхто не заважатиме.

Дівчина мовчки рушила до дверей. Рипнула шкіра її куртки. Фрер помітив квадратне руків'я пістолета під полою. І збагнув, що помилився. Гадав, що розмовлятиме з гарненькою дівчиною, а його чекала бесіда з капітаном поліції.

Вони попрямували до відділення Анрі Ея. Працівниця поліції зиркнула на гравців у петанк. Психіатр помітив її нервозність, її приховану тривогу. Вона була не з тих, кого лякає вигляд психічно хворих людей. Швидше це місце збудило в ній якісь прикрі спогади...

Вони увійшли до будинку, поминули хол приймальні й підійшли до кабінету. Фрер зачинив двері й сказав:

— Може, кави? Або чаю?

— Ні, дякую.

— Можу поставити чайника.

— Дякую, не варто, я ж вам сказала.

– Сідайте.

– Сідайте ви! А я й постою.

Він усміхнувся знов. Застромивши руки в кишені, вона намагалася видаватися грізною, та залишалася тим, ким і була, – дівчиною. Усе воно мало зворушливий вигляд. Він обігнув стола і сів. Вона не рухалася з місця. Його знову вразила її молодість: він не дав би їй більше двадцяти років. Вона таки була старша, та всією своєю поведінкою скидалася на студентку чи принаймні нещодавню випускницю університету. Крик. Молоко. Ті два слова знай крутилися в його голові.

– Чим я можу допомогти вам?

– Позавчора, вночі з дванадцятого на тринадцяте число, до вас припровадили чоловіка із втратою пам'яті. Його знайшли на вокзалі Сен-Жан, на залізничних коліях.

– Авжеж.

– Ви розмовляли з ним? До нього повернулася пам'ять?

– Та не зовсім.

Дівчина ступнула декілька кроків.

– Учора ви телефонували лейтенантові Пелясу на мобільник. Сповістили, що хочете провести сеанс гіпнозу. Провели?

– Так. Сьогодні вранці.

– Пощастило щось дізнатися?

– Пацієнт згадав деякі деталі свого минулого, та я їх перевірів і з'ясував, що вони не відповідають дійсності. Мені... – він замовк і рішуче поклав долоні на стіл. – Капітане, я не зовсім вас розумію. Чому ви ставите ці запитання? Лейтенант Пеляс сказав, що від сьогодні він продовжить розслідування цієї лихої пригоди. Ви працюєте разом із ним? Чи, може, у вас з'явилося щось нове?

Вона пустила повз вуха його запитання.

– Як вам здається, в нього справді амнезія? Він не симулює її?

– Стовідсоткової гарантії я вам не дам. Ніхто вам її не дасть. Але у мене враження, що він каже правду.

– А не могла цю амнезію викликати травма? Чи якесь захворювання?

– Він рішуче відмовився пройти рентгенологічне обстеження і сканування мозку. Та все воно свідчить про те, що синдром утрати пам'яті виник у результаті емоційного шоку.

– Якого роду той шок?

– Хтозна.

– А та інформація, що він її сповістив, про що вона?

– Я ж вам сказав, що вона не відповідає дійсності.

– У нас є свої способи перевірки.

– Він каже, що його звати Паскаль Мішель. З двома «л».

Вона дістала записника і фломастера. Записник у палітурці з цупкої шкіри. Точнісінька копія знаменитих записників Гемінгвея і Ван Гога. Наречений подарував? Вона писала, від старанності трохи висолопивши кінчик язика, рожевого, немов у кицьки. Обручки на пальці в неї не було.

– Що ще?

– Каже, що він муляр. Родом із Оданжа. Тепер ніби працює на будові в Кап-Ферре. Я, звісно, перевірів...

– Далі, будь ласка.

– Ще він розповів, що його батьки мешкали в якомусь глухому селі біля Аркашона, та населеного пункту з такою назвою нема.

– З якою назвою?

Фрер стомлено зітхнув.

– Марсак.

– А що він каже про те, що з ним сталося?

– Нічого. Він геть нічого про те не пам'ятає.

– Чому він уночі опинився на вокзалі?

– Те саме. Він не може нічого згадати.

Вона так само дивилась у записника, та він відчував, що крізь опущені вії вона нишком розглядає його.

– Які шанси на те, що найближчим часом він щось згадає про цю ніч?

– Ці спогади повернуться до нього останніми. Будь-який шок передовсім вражає короточасну пам'ять. Я цілком певен того, що зараз він і про давніше минуле має хибну уяву. Все, що він начебто згадає, цілковита вигадка. Ім'я, місце народження, фах. А ви не могли б сказати, що конкретно вас цікавить?

– Вибачте, я нічого не можу вам сказати.

Матіас Фрер згорнув руки на грудях і засмучено сказав:

– Поліція не дуже прагне до співпраці. Якби ви самі сповістили мене про щось нове, це дуже допомогло б мені в подальшій роботі, дало б напрямок пошуку...

Він замовк, бо Анаїс Шатле, що вже встигла підійти до вікна, голосно зареготалася. Потім, знай регочучи, обернулася до нього. Виявляється, в її обличчя був ще один секрет. У неї дрібні зуби, наче в дикого звіряти, укриті сяйливою емаллю.

– Що це так звеселило вас?

– Люди, які граються он там. Коли одному з них надходить черга кидати кулю, інші ховаються за деревами.

– Це Стен. Шизофренія. Він плутає петанк із боулінгом.

Анаїс Шатле похитала головою.

– Не уявляю собі, як вам оце вдається...

– Що вдається?

– Самому не зсунутися з глузду із цими... схибнутими.

– Либонь, як і вам. До всього звикаєш.

Працівниця поліції знову заходила вештатися кабінетом, стукаючи фломастером по

палітурці записника. Видно було, що вона чимдуж намагається здаватися стріляним горобцем, та всі її зусилля справляли протилежний ефект, лише підкреслюючи її разючу жіночість.

– Зробімо так. Або ви розповідаєте мені, що сталося, або я більше не відповідаю на ваші запитання.

Вона вмить зупинилась і втупилася в обличчя психіатра. У неї були великі карі очі, і в їхній глибині сяяв золотавий пломінець.

– Уночі знайшли труп, – безпристрасно відказала вона. – На вокзалі Сен-Жан. За двісті метрів од мастильні, де залізничники знайшли вашого забудька. І це робить його ідеальним підозрюваним.

Фрер підвівся. Якщо війна, то рівними потугами.

– Минулої ночі він спокійнісінько спав у мене у відділенні. І я можу засвідчити це.

– Жертву забили попередньої ночі. Удень стояла імла, і тіла ніхто не бачив. Тобто о тій порі, коли ваш пацієнт ще міг користуватися цілковитою свободою пересування. Ще й надто, він був на місці злочину.

– Де саме знайшли тіло? На коліях?

Вона якось невизначено всміхнулася йому – чи то солодко, чи то кисло.

– У ремонтній ямі. Біля старих ремонтних майстерень.

У кімнаті запала тиша. Фрера здивував власний спокій. Звістка про вбивство його не приголомшила. У ньому навіть цікавість не прокинулася. Набагато дужче цікавив його колір обличчя працівниці судової поліції. Він уявив собі перегородку з рисового паперу, крізь яку просягає таємничий вогник: либонь, за нею дрібними крочками тихенько ходить японочка в білих шкарпетках із лампою в руках...

Він струснув головою. Анаїс Шатле стояла біля його столу, наче давала в такий спосіб дозвіл розглядати її скільки влізе. Так жінки підставляють обличчя і тіло лагідному сонячному промінню.

І раптом дівчина теж стрепенулася, скидаючи із себе навіяння.

– Жертва померла від передозування героїном.

– То це не вбивство?

– Убивство героїном. У вас є героїн?

– Нема і не було ніколи. Ми використовуємо опіати. Морфін. Синтетичні препарати. А героїн – ніколи. Він не лікує. Та й він незаконний, правда ж?

Анаїс мляво махнула рукою – як дуже захотіти, то цей порух міг означати й відповідь.

– Ви з'ясували особу жертви? – запитав Фрер.

– Ні.

– Це жінка?

– Чоловік. Точніше, молодий хлопець.

– А на місці злочину... маю на увазі, в тій ямі... щось незвичайне було там?

– Убитий був голий. І вбивця надів на нього бичачу голову.

Цього разу Матіас не був байдужий. Він наче справді побачив те жахливе видовисько. Рейки. Імла. Голе тіло на дні ями. І чорна бичача довбешка. Мінотавр. Анаїс зиркала на нього, пильнуючи за кожним порухом.

Щоб замаскувати свою ніяковість, Фрер заговорив гучніше:

– То що ви хочете від мене?

– Почути вашу думку про цього... пацієнта.

Він уявив собі того велетня, що втратив пам'ять. Ковбойський капелюх. Шкіряні чоботи. Поведінка здорованя з мультиків.

– Він геть нешкідливий. Присягаюся.

– Коли його знайшли, в руках у нього були закривавлені предмети.

– Але ж вашу жертву забили не розвідним ключем, єге ж? І не телефонним довідником?

– Кров на них збігається з кров'ю жертви.

– Перша група, позитивний резус. Найпоширеніша група крові...

Фрер замовк на півслові. Здогадався, куди манить його ця поліцайка.

– Та добре, – сказав він. – Не треба ловити мене на слові. Ви й самі знаєте, що він не вбивця. Що ж тоді вас цікавить?

– Я нічого не знаю напевно. Крім того, є ще одна можливість. Він був на місці злочину тоді, коли вбивця кидав тіло в яму. І міг щось бачити. – Вона трохи помовчала, потім сказала: – Можливо, шок, який викликав амнезію, спричинило те, що він побачив тієї ночі.

Матіас збагнув – насправді він від першої ж хвилини це відчував – що перед ним неабиякий детектив, набагато вищий од пересічного рівня.

– Можна мені з ним порозмовляти? – запитала вона.

– Ні, це передчасно. Він ще не зовсім отямився.

Вона зиркнула на нього через плече. Оце дівчина! Не збагнеш, як треба з нею розмовляти. То балакає нечемно, то поводитьсь немов пустотливе дівча!

– А чом би вам не сказати правди?

Фрер насупився.

– Що ви маєте на увазі?

– Адже ви поставили цьому чоловікові точний діагноз.

– Звідки ви знаєте?

– Мисливський інстинкт.

Він зареготав.

– Нехай буде по-вашому. Ходімо зі мною.

Архів був розташований за шість корпусів од відділення Анрі Ея. Вони прямували шпитальним двориськом, що було осяяне сонцем. Надворі підморозило. Сірі доріжки. Будинки з випуклими покрівлями. Пальми. Була недільна днина, і, попри холоднечу, ім весь час зустрічалися люди, які вийшли погуляти, – гуртами до кількох душ, що оточували одного, з поведінки якого можна було відразу здогадатися, що саме його і прийшла відвідати рідня. Анаїс Шатле відверто розглядала відвідувачів і відвідуваних. Траплялися й

одинаки. Літня жінка, що колисала ляльку, якою їй служила пляшка з-під мінеральної води. Юнак, який тримав у пазурястих пальцях цигарку і щось голосно доводив сам собі. Дідуган, що молився під деревом і гладив долонями свою бороду.

– І чого у вас тут тільки не побачиш...

Дівчина не вдавала, ніби не звертає уваги на дивацтва пацієнтів, і йому це сподобалося. Зазвичай відвідувачі вважали своїм обов'язком робити кислі гримаси. Либонь, щоб заховати за ними власний страх і ніяковість. Анаїс теж боялася, та воліла дивитися небезпеці у вічі.

– У вас буває таке, що хворі тікають звідси?

– Тепер їх називають клієнтами.

– Як ото в таксі?

– Еге ж, – усміхнувся він. – Тільки звідси далеко не заїдеш.

– То бувають у вас втечі чи не бувають?

– Ніколи. Спеціалізовані клініки діють за зворотним принципом.

– Не зрозуміла.

Фрер показав їй на наступну доріжку, і вони попрямували далі. Сонце вже підбилося височенько, осяваючи все довкола яскравим промінням, що відганяло похмурі думки.

– Упродовж останніх п'ятдесяти років психіатрія працює під гаслом відчинених дверей. Завдяки нейролептикам більшість пацієнтів дістала змогу стати майже такою ж, як і решта людей. Принаймні вони можуть повернутися в родину або жити окремо під наглядом лікаря. Та багато хто воліє не покидати клініки, бо тут вони почуваються в безпеці. Вони бояться зовнішнього світу.

– Залишаються невиліковні?

– Авжеж. Хронічно хворі.

– І ніякої надії на одужання?

– У психіатрії цей термін не використовується. Інколи в стані людини, наприклад, шизофреніка, настає певне поліпшення. Решті необхідно постійно вживати ліки. За ними потрібно спостерігати, корегувати дозування, не допускати значних відхилень...

– Одне слово, напихати наркотиками.

Вони дійшли до архіву. Цегляна споруда з димарем на даху, де міг так само міститися й паровий казан або зберігатися садове знаряддя. Фрер пошукав у кишені ключі. Розмова тішила його.

– Усі зизом дивляться на наші методи лікування. Наче ми вбираємо пацієнтам хімічну гамівну сорочку. Але ж перш за все самим пацієнтам це дає полегшення. Якщо ви певні того, що ваш мозок весь час точать щури або з вами вдень і вночі балакають якісь люди, то, повірте мені, деяка млявість нітрохи не страшна.

Він одімкнув двері, застромив руку досередини, щоб увімкнути світло. Його охопив азарт – неділя, будиночок на відлюдді, чарівна працівниця поліції поруч... Наче подруга з дитинства, яку він веде до свого куреня в садку.

Анаїс Шатле мовчки розглядала приміщення. Завідувачка архіву довго провадила підпільну війну проти стружкових плит, ламп денного світла і килимового покриття. І потроху перетягла сюди всі шпитальні меблі з натурального дерева – шафи для книг і картотек, полиці й усе таке. Тому тут панувала тепла, майже хатня атмосфера, що схияляла до медитації й була просякнута пахощами виняткової охайності.

– Зачекайте мене тут.

Вони стояли в читальному залі, поміж шкільними партами і стільцями у стилі Жана Пруве. Фрер пройшов до самої бібліотеки: довгі шереги полиць, напхом напхані спеціальною літературою, монографіями, томами дисертацій із саморобними палітурками, медичними журналами за останню сотню років. Матіас достеменно знав, де шукати потрібні книги.

Повернувшись до читальної зали, він побачив, що Анаїс сидить за столом, і те видовисько захопило його: гарна була ця мотоциклістка, у джинсах і шкірянці, й так вона контрастувала з м'яким затишком цієї кімнати... Він узяв стільця і сів напроти Анаїс, поклавши перед нею обрану літературу.

– Гадаю, в Мішелля – чи в людини, що видає себе за нього – яскраво виражена реакція втечі.

Анаїс широко розплющила свої темні очі.

– Спершу я вирішив був, що ми маємо справу із синдромом ретроградної амнезії. Це класичний випадок втрати пам'яті, тобто особистої, персональної пам'яті пацієнта. Уже наступного дня після надходження до пацієнта почали повертатися спогади. Минуле начебто потроху спливало на поверхню. Та насправді відбувався протилежний процес.

– Протилежний процес?

– Наш ковбой не згадує, а вигадує. Створює собі нову особистість. Ми називаємо це явище психотичною, або дисоціативною, втечею. У психіатричному жаргоні є ще один термін – синдром «пасажира без багажу». Це дуже рідкісна патологія, хоч і відома ще з XIX століття.

– Поясніть, будь ласка.

Фрер узяв першу книжку з тих, які приніс, погортав її (вона була англійською) і розгорнув на потрібному розділі. Обернув книгу, щоб Анаїс могла прочитати її назву – «Лабіринт особистості». Автор – такий собі Мак-Фелд із Шарлоттського університету, штат Північна Кароліна.

– Деколи трапляється, що людина, яка зазнала потужного стресу або була приголомшена, звертає за ріг вулиці й раптом губить пам'ять. Згодом їй починає здаватися, наче вона щось і згадує, та насправді вона створює собі нову особистість і нове минуле, аби лише не повертатися подумки до того, що скоїлося з нею. Це своєрідна втеча, але ніби втеча в самого себе.

– А така людина усвідомлює, що вона робить?

– Ні, не усвідомлює. Мішелль, наприклад, щиро вірить, що він згадує подробиці свого життя. Хоча він просто міняє свою шкуру.

Анаїс замислено погортала книжку, навіть не намагаючись щось там прочитати. Вона міркувала. Матіас уважно спостерігав за нею. Вуста її були міцно стиснуті. Раптом вона кліпнула. Щось підказувало йому: їй відомо, що таке психічний розлад. Раптом вона звела на нього очі, і Фрер аж здригнувся од несподіванки.

– І давно наука вивчає такі випадки?

– Перші випадки психогенної реакції втечі були зафіксовані в XIX столітті у США. Зазвичай причиною були нестерпні умови життя: борги, родинні чвари, тяжка праця. Утікач виходить у справах і більше не повертається до хати. Дорогою він усе забуває. А коли згадує, то виявляється, що він став геть іншою людиною.

Фрер узяв іншу книжку й розгорнув її перед працівницею поліції на потрібній сторінці.

– Найвідоміший випадок – Ансель Борн, проповідник-євангеліст, що перебрався до Пенсильванії й під іменем А. Дж. Браун відкрив крамничку канцтоварів.

– Борн? Як ото Джейсон Борн?

– Роберт Ладлем узяв його ім'я для свого персонажа, що потерпав од амнезії. В Америці воно стало загальною назвою.

– А це не те саме, що так званий синдром множинної особистості?

– Ні. У тих, що потерпають від цього синдрому, усередині співіснує відразу декілька особистостей. Та у випадках, про які я кажу, відбувається навпаки: людина ніби стирає свою попередню особистість і обертається іншою. Ніякого співіснування немає.

Анаїс неухважно переглядала статті, присвячені феноменові, навіть не намагаючись читати тексту. Її більше влаштовували живі пояснення лікаря.

– І ви вважаєте, що це і сталося з Мішеллем?

– Я певен цього.

– Чому?

– По-перше, всі його спогади несправжні. Це ви й самі легко перевірите. По-друге, в них відчувається штучність. Вони зроблені нашвидкуруч, але, звісно ж, підсвідомо.

– Наприклад?

Матіас підвівся і пройшов за грубий дубовий прилавок, що служив завідувачці штаб-квартирою. У шухляді знайшов те, що шукав, і виклав перед нею коробку з грою «Ерудит».

– Наш незнайомець каже, що звати його Мішелль.

Він виклав із пластикових квадратиків з літерами ім'я МІШЕЛЛЬ.

– Досить часто підказане підсвідомістю ім'я – анаграма іншого імені.

Він перемішав квадратики і склав з них інше ім'я: ШЛЕМІЛЬ.

– І що все це означає?

– А ви ніколи не чули про Петера Шлеміля?

– Ні, – відказала вона.

– Це герой роману XIX століття, написаного Адельбертом фон Шаміссо. Чоловік, що згубив свою тінь. Либонь, наш пацієнт, створюючи собі нову особистість, згадав про цю книжку.

– А як це пов'язано з ним?

– Може, під утратою тіні розуміється втрата своєї минулої особистості. Відтоді як Мішелль надійшов до нас, йому сниться той самий сон. Він іде під спекотним сонцем безлюдним селом. Раптом відбувається безгучний вибух зі сліпучо-білим світлом. Він тікає, але його тінь залишається на стіні будинку. Мішелль залишає за собою свого двійника.

Зараз, коли він повторював свою версію працівниці судової поліції, вона здавалася йому ще обгрунтованішою. Напевне Мішеллів сон являв собою образ його втечі.

– Повернімося до моєї справи, – сказала Анаїс і підвелася. Вона так і не скинула тої своєї шкірянки. – Кризу міг викликати шок, еге ж? Від того, що він там побачив?

– Убивство або труп? – усміхнувся Фрер. – Ви цілком логічно міркуєте. Авжеж, така можливість існує.

Анаїс підійшла до стола, що за ним сидів Матіас. Співвідношення сил повернулося до первісного стану.

– Які шанси, що до нього повернеться справжня пам'ять?

– Зараз мінімальні. Мені необхідно з'ясувати, хто він такий насправді, а потім я крок за кроком спробую повернути його собі. Лише тоді він щось згадає.

Дівчина відступила на крок і завмерла в рішучій позі.

– Ми візьмемося до цього вдвох. Що конкретно можна виділити з того, що він вам сповістив?

– Та небагато. Він буде нову особистість із клаптів давньої. Проте всі ці складники спотворені, затьмарені, часом вивернуті наопаш.

– Я можу отримати ваші записи?

– Про це й мови не може бути.

Фрер теж підвівся і легенько вклонився їй, намагаючись пом'якшити категоричність відмови.

– Мені дуже шкода, але це і справді неможливо. Медична таємниця.

– У нас убивство, – раптом владно відтяла вона. – І я можу викликати вас для допиту як прямого свідка.

Він обігнув стіл і став перед нею. Фрер був на голову вищий од неї, але, здається, це не справило на неї ніякого враження.

– Звісно, ви можете мене викликати. Та спершу вам потрібно буде здобути дозвіл ради професійної медичної асоціації. А вона вам його не дасть. І ви це знаєте не гірше, ніж я.

– Дарма ви так, – з докором сказала вона і знову заходилася міряти кроками кімнату. – Ми могли б поєднати наші зусилля. Адже обидві справи пов'язані поміж собою, тут і сумніватися нема чого. Хіба ви не готові зробити все, щоб дізнатися правду?

– До певної межі. Я хочу вилікувати пацієнта, а не запроторити його до в'язниці.

– У вас усе одно нічого не вийде. Не забувайте, що він мій головний підозрюваний.

– Ви погрожуєте мені?

Вона підійшла до нього, не кажучи ні слова і не виймаючи рук із кишень. Зараз вона поводитися точнісінько так, як і на початку їхньої зустрічі. Ладна була воювати з цілим світом. Він теж застромив руки в кишені. Шкірянка проти білого халата.

Мовчання тривало. І раптом йому набридла ця дурнувата гра.

– У вас усе?

– Не зовсім.

– Що ще?

– Я хочу поглянути на вашого звіра.

За годину, повернувшись на паркувальний майданчик біля шпиталю П'єра Жане, Анаїс проглядала повідомлення на мобільнику. Ле Коз телефонував тричі. Вона хутко набрала його номера.

– Ми з'ясували особу клієнта.

– Ім'я?

– Дюрюї Філіпп. Двадцять чотири роки. Безробітний. Без певного місця проживання. Дохляк.

Вона взяла записника і швидко все занотувала.

– Відомості достеменні?

– Цілком. Із дилерами в мене нічого не вийшло, та потім я опитав чотирьох аптекарів і врешті вийшов на таку собі Сільвію Жантій, адреса: Талянс, вулиця Камій-Пеллетан, будинок сімдесят чотири. У неї аптека на майдані Перемоги.

– Знаю, де вона. Далі.

– Відправив їй світлину на мобільник. І вона відразу впізнала хлопця, попри шви і гулі. Упродовж останніх трьох місяців він регулярно заходив до неї по субтекст.

– Чудово.

– Це ще не все. Я зателефонував Джафарові. Жебраки з бульвару Віктора Гюго теж його впізнали. Щоправда, знали вони його під прізвиськом Фіфі, та це таки той самий хлопчина. Гот. То з'являвся, то зникав. Міг по кілька тижнів пропадати бозна-де. За їхніми словами, останнім часом він мешкав у занедбаному будинку неподалік від вулиці Виноградників.

Вона відчинила дверцята авто і залізла досередини.

– Коли його бачили востаннє?

– Аптекарка – три тижні тому. Жебраки – два-три дні. І ніхто не знає, що він робив напередодні тієї днини, коли його забили.

– А друзі в нього були? Хтось такий, що міг би розповісти про нього більше?

– Ні. Дюрюї був сам. Якщо він не виходив на люди, то ніхто не знав, де він і що робить.

– Пса в нього не було?

– Був. Здоровезний собацюра. Він теж пропав. Напевне, убивця порішив і його.

– Перевір усе-таки в собачих притулках.

Анаїс подумала про спостережні камери. Треба розширити поле пошуку. Прочесати

ретельно всеньке місто. На одній із плівок обов'язково буде Філіпп Дюрюї. Може, навіть у товаристві вбивці? Ох, ці мрії...

– А його лахи?

– Десь закопані, мабуть. Разом із псом.

Вона ще раз подумки уявила собі сцену вбивства. Спробувала детально відтворити все, що сталося. Вбивця не належав до волоцюг, він навіть знайомий не був із Дюрюї. Обрав майбутню жертву за декілька днів до злочину. Щось пообіцяв. Утерся до нього в довіру. Він знав, що той вживає героїн. Знав і те, що живе сам, то його легше буде закатрупити, щоб ніхто не похопився. І про пса знав, то надумав, як позбутися його.

Подробиці. П'ятниця 12 лютого. Наприклад, восьма вечора. На Бордо спадають сутінки. Темрява й імла. Може, убивця обрав той день через імлу. Або заздалегідь призначив день для вбивства, а негода виявилася для нього додатковим бонусом. Він знав, де шукати Філіппа Дюрюї. Запропонував йому пекельну дозу і припровадив до затишної місцини, де вже все було готове. Зокрема, знаряддя для швидкого знищення слідів. Пса, наплічника, вбрання. Надзвичайно організований злочинець. Залізні нерви. Профі у своєму ділі.

– Ти записав прізвище його лікаря? – поспиталася вона.

– Ох, забув! Так зрадів, що поталанило...

– Добре, облиш. Вишли мені повідомленням номер телефона аптеки. Сама дізнаюся.

– А мені що робити?

– Тепер, коли тобі відомо, хто вбитий, з'ясуй, що Дюрюї робив у Бордо. І в інших місцях.

– Це буде важенько. Ці хлопці...

Анаїс відразу второпала, що він хоче сказати. Волоцюги – останні вільні бурлаки в сучасному суспільстві. У них немає ні кредитних карток, ні чекових книжок. Ні авт, ні мобільників. У світі, де можна простежити за кожним дзвінком, за кожною покупкою, за кожним кроком, лише вони не залишають жодного сліду.

– Таж він наркоман! Спробуй звернутися до НАСОІСН.

У Національній автоматизованій системі з обліку індивідуального споживання наркотиків зберігалася інформація про всі арешти на території Франції, що були пов'язані з дурманом. Аббревіатура була дурнувата, але Анаїс давно вже не звертала уваги на логіку найменування поліцейних підрозділів.

– Відбитки пальців нічого не дали, – доповів Ле Коз.

– Це свідчить лише про те, що технологія і точні науки – різні речі. Я певна, що Дюрюї вже не раз затримували. Перевір ще раз. Його бодай раз, але все ж таки клали до стаціонару. Через наркоманію і все інше. Може, він отримував соціальну допомогу? Зокрема, за картотекою їхньої асоціації. Одне слово, зроби цілковите розслідування.

– А з дилерами як?

Анаїс не вірила в той слід. Продавці дурману нічого не скажуть. І білий героїн продали вбивці не вони. У нього було окреме джерело.

– Забудь. Зосередься на адміністративних пошуках. Крім того, мені потрібен детальний звіт про фізичний стан Дюрюї. Зателефонуй Джафарові. Нехай трусоне соціальні мережі. Нічліжки. Асоціації. Нехай ще раз пройде занедбаними будинками і місцями, де кишить волоцюгами. І ще. Зв'яжися з Конантом. Нехай далі проглядає відеозаписи. Ми повинні знайти на плівках Дюрюї. І мені потрібен похвилинний графік його пересувань останніми днями перед смертю. Це найголовніше.

Анаїс закінчила розмову і рушила з місця. Їй хотілося хутчій від'їхати від божевільні, де все було просякнуте атмосферою ув'язнення і навіженства. За кілька хвилин вона дісталася до університетського містечка, що було розташоване неподалік від кварталу Таланс. Знову паркувальний майданчик. Зупинка. Вона перевірила повідомлення. Ле Коз надіслав номер телефона аптекарки. Анаїс негайно його набрала. У Сільвії Жантій не було під рукою журналу реєстрації – тієї неділі вона була вдома, – та вона згадала ім'я лікаря, що виписував рецепти тому хлопчині. Давід Тіо. Дільничний терапевт.

Ще один дзвінок. Слухавку взяла лікарева дружина. Як і щонеділі, той грав у гольфа в Лежі. Анаїс знала, де це. Увімкнула запалювання і подалася до Кешака, де було поле для гольфа.

Дорогою вона міркувала про того забудька, якого показав їй Фрер. До якогось певного висновку вона так і не дійшла. Зовні чоловіча справляв враження силаня. Та загалом дуже скидався на юридичного. Із тих, які мухи не скривдять. Що ж, за те їй і платили, щоб вона не довіряла першому враженню. Одне було їй зрозуміле: здоровань не має ніякого стосунку до організованої злочинності і не торгує дурманом.

Пів на третю. Анаїс прямувала до Медока. Тепер вона згадувала свою зустріч із психіатром. Ласощі наостанок.

Матіас Фрер був типовий зразок понурого красеня. Риси обличчя правильні, а ось міміка! Міміка виказувала його внутрішній неспокій. Темні, аж чорні очі, які надійно берегли всі

таємниці свого власника. Ще чорніша хвиляста чуприна. Просто-таки романтичний герой, нехай йому всячина! Убрання... До вбрання він байдужий. Халат пожмаканий, наче він спав у ньому. Хоч як не дивно, це тільки додавало йому сексуальності...

Заспокойся, Анаїс! Їй уже траплялося змішувати докупи роботу й почуття, і ніякого добра від того не було. Хоч там як, психіатрова позиція її геть не влаштувала. Він буде до останку боронити інтереси свого пацієнта, начхавши на її розслідування. І не побіжить до телефона, почувши щось нове...

Вона помітила вказівник на гольфове поле в Лежі. Як по правді, вона раділа нагоді попрацювати в неділю. Принаймні не треба буде сидіти на дивані і слухати «Дикі коні» у виконанні «Роллінг стоунз» чи «Ідеальний день» Лу Ріда. Праця – остання надія людей, що зазнали краху в особистому житті.

Гольфовий моріжок розпочинався відразу за шерогою довгих дерев'яних попелястих споруд, що за своєю конструкцією скидалися на хатини Багамських островів, – модринові споруди, оббиті вагонкою й укриті гонтом із віргінського ялівцю. Зелені долини оточували їхні сірі стіни зусібіч, неначе додатки до обов'язкової програми.

Анаїс поставила авто на паркувальному майданчику, пропхавши свій «гольф» поміж всюдиходами «Порше-Каен» і «Астон-Мартін». Вилазячи надвір, вона страшенно хотіла плюнути на їхні слякливі капоти чи й розтрити кілька люстерок заднього огляду. Вона ненавиділа гольф. Ненавиділа буржуазію. Ненавиділа Бордо. Так ненавиділа, що поставало закономірне питання: нащо вона сюди повернулася? Утім, ненависть теж потребує насичення. Її треба жити, як ото хижого звіра годують. Їй ця негативна енергія допомагала вціліти під час тяжких періодів у житті.

Вона пішки дійшла до «Клаб-гауза». І, вже переступаючи порога, раптом уявила собі, що зараз зіткнеться з батьком. Весь час вона боялася, що раніше чи пізніше це станеться. Зайва причина, щоб триматися поодаль від цього міста.

Вона окинула оком салони і крамнички зі спорядженням. Жодного знайомого обличчя. В отаких місцях, де збиралося так зване світське товариство, вона зі страхом чекала, що хтось упізнає в ній дочку Шатле. Пов'язаний із цим іменем скандал, що прогрімів у світських колах Бордо, не забувся й досі.

Вона увійшла до бару. Дивно, але поки що ніхто не попросив її покинути приміщення, хоч вона прийшла сюди у джинсах і підбитих залізом черевиках. Гравці у гольфа, переважно чоловіки, з'юрмилися довкола полірованого барного шинквасу. Усі були вбрані в костюми, що личили цій місцині. Картаті штани. Щільні плетені светри поло. Підбиті цвяхами черевики. Марки наввипередки кричали про себе – «Ральф Лорен», «Гермес», «Луї

Віттон»...

Анаїс гукнула бармена, непомітно показала йому посвідчення і пояснила, що їй тут треба. Бармен погукав начальника хлопчаків, що подавали ключки. З біджа[6 - Бідж – значок-ідентифікатор учасника, працівника (установи, виставки, ярмарку, трейдера на торгах), на якому є реєстраційний номер, фотокартка, ім'я учасника та назва установи, яку він представляє. – Прим. пер.] на зеленому пуловері видно було, що звати його Ніколя. Авжеж, лікар Давід Тіо зараз на полі. І Ніколя повів Анаїс за собою. Вони вже збиралися сісти в мінікар, аж їх перепинили: лікар щойно подався до роздягальні. Анаїс знову попрямувала за своїм проводирем.

– Оце тут, – сказав Ніколя, коли вони дісталися до дерев'яної лазні біля пагорба. – Але туди можуть заходити лише чоловіки.

– Проведіть мене.

Вони увійшли до чоловічого приміщення. Їх оточило хлюпання води в душі, галас, запахи поту впереміш із пахощами парфумів. Декотрі чоловіки вбиралися перед шафками з дерев'яними дверцятами. Інші виходили з душової, мокрі й голі. Треті зачісувалися або натирали тіло зволожувальним кремом.

В Анаїс виникло таке відчуття, наче вона просто-таки фізично вдерлася до царства чоловічої всемогутності. Тут розмовляли про гроші, владу, політику та спортивні перемоги. І, звісно ж, про секс. Кожен розповідав про свої перемоги в ліжку і хвалився коханками так само, як ото з гордістю сповіщав про те, скільки очок набрав на гольфовому моріжку. На неї ніхто поки що не звертав уваги.

– Хто тут Тіо? – запитала вона Ніколя.

Хлопець показав на чоловіка, що застібав ременя. Кремезний, високий, років п'ятдесяти, з сивиною на скронях. Анаїс підійшла, і її знову охопив неспокій. Чоловік виразно скидався на її батька. Те саме смагляве і величне обличчя. Той самий вираз на ньому – власника, що прагне твердо стояти на своїй землі.

– Лікар Тіо?

Чоловік усміхнувся. Її дискомфорт лише посилювався. На неї дивилися ті самі крижані очі, як і в батька. Прозорі очі, що прагнули втопити тебе у своїй безодні.

– Це я.

– Анаїс Шатле, капітан судової поліції Бордо. Я хотіла б побалакати з вами про Філіппа Дюрюї.

– А, про Філіппа! Розумію...

Він поставив ногу на лавку і заходився зав'язувати шнурки. Метушня в роздягальні наче і не стосувалася його. Анаїс зачекала кілька секунд.

Лікар узявся до другого черевика.

– У нього якісь неприємності?

– Він помер.

– Передозування?

– Авжеж.

Тіо випростався і з фатальним виразом на обличчі похитав головою.

– Здається, новина вас не дуже здивувала.

– Я знаю, що він колов собі у вени, тож не дивуюся.

– Ви йому виписували субутекс. Він намагався покінчити з дурманом?

– У нього були періоди поліпшення і погіршення. Коли він був у мене останнього разу, ми дійшли до чотирьох міліграмів препарату. Здавалося, він став на правильний шлях, та я не мав особливих надій. І ось доказ...

Лікар надів пальто зі щільної вовни.

– Коли ви бачили Філіппа востаннє?

– Треба глянути в нотатках. Десь тижнів зо два тому.

– Що ви про нього знаєте?

– Небагато. Раз на місяць він приходив до диспансеру. Пса залишав надворі. Про себе нічого не розповідав.

– До диспансеру? Ви приймали його не у своєму кабінеті?

Він застібнув дерев'яні гудзики і зашморгнув блискавку спортивної валізки.

– Ні. У четвер я зазвичай чергую у кварталі Сен-Мішель. У МПЦ – медико-психологічному центрі.

Анаїс і так не дуже могла збагнути, як це такий пещений буржуа погодився впустити до свого кабінету такого брудного бурлаку, як Філіпп Дюрюї. Та уявити, що Тіо приймає в обдертому приміщенні диспансеру місцевий простолюд, їй було ще важче.

Він буцім прочитав її думки.

– Вас дивує, що такий лікар, як я оце, погоджується чергувати в диспансері? Безумовно, у такий спосіб я заспокоюю мое сумління.

Він промовив це з неприхованою іронією в голосі. Анаїс відчувала, як у ній скипає роздратування. Галас, що стояв у роздягальні, заважав їй зосередитися. Звуки цих самовдоволених самців, щасливих, що вони вкупі, що можуть смакувати усвідомлення своєї могуті й заможності, аж свердлили її слух.

Тіо тим часом провадив:

– Для вас, поліцаїв, та й узагалі для всіх лівих, ми джерело лиха. Хоч що робили б, ми ніколи не маємо рації. Бо спонукає нас тільки зиск або буржуазне лицемірство.

Він попрямував до виходу, помахавши на прощання рукою декому з друзяк. Анаїс наздогнала його.

– Філіпп Дюрюї розповідав вам про свою рідню?

– Сумніваюся, що вона в нього була. Мені він принаймні такого нічого не казав.

– А друзі?

– І друзів не було. Він був волоцюга. Самітник. І культивував оцей свій образ мовчазного, замкненого хлопця. Мандрував країною. Цікавили його тільки дві речі – музика і дурман.

Тіо вийшов за порога, Анаїс услід за ним. О четвертій пополудні надворі вже смеркало. Тут замість чоловічого гомону було каркання ворони. Анаїс аж затремтіла у своїй куртці.

– Але ж усе-таки він вважав своєю домівкою Бордо?

– Домівка – це вже було б занадто. Раз на місяць він приходив до мене в диспансер. Значиться, був о тій порі в місті.

Лікар дійшов до стоянки і дістав із кишені ключі. Анаїс усе було зрозуміло без слів: він не

збирається балакати з нею без кінця.

Вона вирішила спробувати ще раз.

– Він розповідав вам про своє минуле? Про те, звідки він родом?

– Ви погано уявляєте собі, на що скидається спілкування диспансерного лікаря і такого наркомана, як Дюрюї. Добридень і до побачення, та й годі. Я оглядаю його, виписую рецепта, і хлопчина зникає. Я ж не психоаналітик.

– Він ходив до психоаналітика в МПЦ?

– Сумніваюся. Філіпп ні в кого не просив допомоги. Він цілком свідомо обрав безпритульність.

– У нього були ще проблеми зі здоров'ям?

– Кілька років тому він заразився гепатитом С. Та не вживав ніяких ліків, не дотримувався дієти. Чистісіньке самогубство.

– Вам відомо, як він приохотився до героїну?

– Гадаю, за класичною схемою. Спершу трава. Для того, хто ходить на рейви,[7 - Велике молодіжне зібрання («збіговисько»), що розпочинається увечері й закінчується вранці і на якому слухають головню танцювальну музику.] це діло звичне. Потім екстазі. Та якщо в неділю вранці ви вколете собі першу дозу героїну, щоб зняти ломку після екстазі, то в понеділок уранці прокинетеся запеклим наркоманом. Усе воно, як і в усіх.

Лікар зупинився біля чорного «мерседеса» класу С. Тієї миті вперше стало видно, який він зморений. Усього на декілька секунд, та він утратив контроль над собою. Завмер перед авто з ключами в руці. Але наступної миті знову розправив плечі й рішуче натиснув на кнопку розблокування дверей.

– Не розумію, нащо розпитувати про все це. Якщо Філіпп загинув од передозування, чому його смерть цікавить судову поліцію?

– Дюрюї справді вмер від передозування, але це було вбивство. Хтось упорснув йому у вену смертельну дозу героїну. Надзвичайно чистого героїну. А потім йому понівечили обличчя, насадивши на шию голову бугая.

Тіо допіру відчинив багажника. Анаїс побачила, як він зблід, і відчула задоволення. Уся його самовпевненість танула на очах.

– Що це було? Серійне вбивство?

За нашого часу це словосполучення всі знають. Немов ідеться про добре відоме суспільне явище. Ніби щось середнє поміж безробіттям і фаховим самогубством.

– Якщо це серія, то вона щойно розпочалася. Він розповідав вам про своїх дилерів?

Лікар кинув валізку в багажник і рвучко зачинив його.

– Ніколи.

– Коли ви бачили його останнього разу, він не казав вам, що в нього з'явився новий дилер? Той, що постачає героїн найвищої якості?

– Ні. Навпаки, він здавався як ніколи повний рішучості покинути це діло.

– Після цього ви з ним бачилися? За інших обставин?

Тіо відчинив дверцята авто.

– Ні, жодного разу.

– Ми перевіримо, – пообіцяла вона, засовуючи руки в кишені.

І відразу ж пошкодувала. Таке міг казати лише поліцай, та ще й дурнуватий. Лікаря нема в чому підозрювати. Тією фразою вона хотіла лише налякати його. Кожному поліцаєві відома ця владна спокуса.

Лікар сперся на дверцята машини.

– Панночко, ви робите все, щоб викликати в мене неприязнь, та, попри це, ви подобаєтеся мені. Ви просто дівча, яке гнівається на цілий світ. Як і всі ті, кого я раз на тиждень приймаю в диспансері.

Анаїс згорнула руки на грудях. Спочутливий лікарів тон сподобався їй ще менше, ніж гордовитий.

– Відкрию вам одну таємницю, – провадив він, нахилиючись до неї. – Знаєте, чому я чергую в диспансері, хоч до мене в кабінет стоїть черга з найзаможніших людей у Бордо?

Анаїс не рухалася, тільки тупала ногою і мовчки кусала губи. Еге ж, як мале хиже звірятко.

– Мій син помер від передозування в сімнадцять років. У мене не було й найменшої

підозри, що він курить травку. Як ви гадаєте, достатня це підстава? Я нічого не можу повернути чи поправити. Але я можу допомогти кільком дітлахам, коли їм буде зле. І це ліпше, ніж нічого.

Грюкнули дверцята. Анаїс дивилася, як «мерседес» ховається за деревами і щезає в сутінках. Їй раптом згадався Колюшів скетч про поліцаїв. Голос його: «Авжеж, я знаю, що трохи схожий на дурника». Здавалося, наче він сказав це про неї особисто.

Дев'ята вечора.

Чергування нарешті скінчилося. Матіас Фрер повертався додому, думаючи про чоловіка в стетсонівському брилі та про Мінотавра. Після того, як пішла Анаїс Шатле, він весь час міркував про зв'язок, що, можливо, поєднував ці дві події. Цілий день, приймаючи хворих, він подумки ставив собі це запитання. Який стосунок має Мішелль до вбивства? Що саме він бачив насправді? Фрер уже шкодував, що не погодився на пропозицію тієї дівчини про співробітництво. Він геть не уявляв собі, що ще зробити, щоб розбудити пам'ять ковбоя.

Йому спало це на думку, коли він обертав ключа в замку дверей свого дому. Можна вдатися до блефу. Він запалив світло в передпокої й увійшов до мережі. І за хвилю – хто б міг подумати, що це так просто? – знайшов координати найближчої до Бордо криміналістичної лабораторії № 31, що була розташована в Тулузі. Якщо у справі цього забудька працювала група з цієї лабораторії, якщо саме її працівники брали зразки з рук Мішелля, то вони ж таки займалися і справою Мінотавра.

Найкращий спосіб отримати більше інформації – зателефонувати їм.

Слухавку взяв черговий. Фрер назвався психіатром, якого залучили як експерта до розслідування вбивства на вокзалі Сен-Жан. Чоловік на тому кінці дроту вже знав про нього – ще вранці вони отримали додаткові матеріали для проведення аналізів.

Фрерові здогади підтвердилися. І з незнайомцем, якого виявили на коліях уночі на 13 лютого, і з трупом, який знайшли за добу по тому, працювали ті самі фахівці. Допоміг простий збіг: група вже була в Бордо, хоч викликали її зовсім з іншого приводу.

– Ви не могли б дати мені номери мобільника керівника групи?

– Координатора, хочете ви сказати?

– Авжеж, координатора.

– Узагалі, це суперечить усім правилам. Запит має надіслати офіцер, який очолює

розслідування.

– Ви маєте на увазі Анаїс Шатле? Але це ж саме вона попросила мене вам зателефонувати.

Ім'я капітана було немов пароль. Продиктувавши номери, чоловік докинув:

– Координатора звати Абделятіф Дімур. Він ще у вас, у Бордо. Залучив до співробітництва приватну лабораторію і хоче дочекатися результатів.

Фрер подякував черговому, поклав слухавку і відразу ж набрав нового номера.

– Алло?

Він повторив свою побрехеньку про експерта-психіатра. Та чоловік, який звався Абделятіф Дімур, вочевидь не вчора народився.

– Я повідомлю про результати особисто капітана, що очолює розслідування. Копію надішлю слідчому судді, коли його призначать.

– Мій пацієнт потерпає від амнезії, – відповів йому Фрер. – Я намагаюся повернути йому пам'ять. Будь-яка деталь, будь-який натяк можуть надати мені неоціненну допомогу.

– Я розумію вас. Але вам слід звернутися до Анаїс Шатле.

Фрер удав, ніби не почув тих слів.

– У звіті написано, що на руках виявили сліди пилу...

– Добродію, не будьте такий упертий. Завтра вранці Шатле отримає мій звіт. Зателефонуйте їй.

– Ми можемо заощадити час. Завтра вранці я проведу сеанс гіпнозу з цим пацієнтом. Бодай натякніть мені! А то я згайную цілий день.

Дімур мовчав. Певне, вагався. Паперова тяганина всім уже сиділа в печінках. Фрер поспішив розвинути успіх.

– Скажіть бодай основне. За словами мого пацієнта, до якого починають повертатися деякі спогади, частинки під нігтями можуть бути цегляним пилом...

– Нітрохи.

– А що ж воно?

– Різновид фітопланктону.

– Як ви сказали?

– Морський планктон. Мікроорганізми, що живуть у прибережних водах Атлантичного океану на півдні Франції. Здебільшого на Баскському узбережжі.

Фрер подумав про Мішеллеві вигадки з приводу Оданжа, Кап-Ферре і неіснуючого села Марсак біля Пташиного острова. Спотворення і деформації, що за ними ховається справжнє місце його народження – Країна Басків.

– То вже визначили, що це за планктон?

– Довелося звернутися до Інституту океанологічних досліджень і Відділу із захисту довкілля узбережжя. Планктон належить до родини Mesodinium harum, тобто до диноджгутиконосців. Коли вірити людям, із якими ми розмовляли, це рідкісний вид фітопланктону, що належить до підводної флори Баскського Карнізу.

Матіас хутко записав це і відразу ж – хапай, дяче, поки гаряче! – запитав:

– Ще щось знайшли?

Його розмовник трохи повагався, а потім усе-таки сказав:

– Поліцію зацікавить той факт, що цей самий вид планктону виявили ще в одному місці.

– Де?

– На місці злочину. На дні ремонтної ями. Ми встановили відповідність поміж зразками, взятими з рук вашого пацієнта, і зразками з ями.

Фрер мовчав, намагаючись осмислити ту новину. Анаїс Шатле мала рацію: ковбой бачив трупа. А може, і ще щось...

– Дякую, – сказав він. – Я поки що утримаюся від використання цієї інформації під час проведення гіпнозу. Розслідування – це справа поліції.

– Авжеж, – схвально відгукнувся Дімур. – Нехай щастить.

Матіас поклав слухавку. Тремтячою рукою записав усе, що почув од фахівця. Морський планктон свідчив про Баскське узбережжя. Може, вказував на професію, що пов'язана з

морем. Він і досі був певен, що Мішелль працює руками, до того ж надворі. Рибалка? Він декілька разів підкреслив те слово.

Та зараз планктон пов'язував Мішелля і з трупом. Фрер поклав ручку. Його охопило відчуття, що той зв'язок стане петлею на шиї його пацієнта...

І водночас увесь його лікарський досвід, уся інтуїція запевняли у протилежному: ковбой не винен. Може, він застав убивцю на місці злочину. Може, навіть зчепився з ним, озброєний ключем і телефонним довідником. І кров на тих предметах цілком могла виявитися кров'ю вбивці...

Та думка немовби підштовхнула його до іншої, і Фрер подався до кухні. Не запалюючи світла, він підійшов до вікна і глянув надвір.

Людей у чорному там і близько не було.

– Шато-лесажа – одна з шести зареєстрованих у Медоці марок вина найвищої якості, що виробляється в Лістрак-Медоці...

Анаїс змерзла. У сховищі, де стояли високі хромовані резервуари, схожі на домовини, гуляли протяги. Добре, хоч куртку не скинула. І ще вона подумки раділа, що зовні не виділяється поміж іншими членами клубу, які теж не належали до панів.

– Наша винарня має давню історію. Сорти винограду, які ми використовуємо, відомі з XV століття...

Група помалу рухалася залом, слухаючи розповідь власника і розглядаючи свої відображення у сріблястих боках резервуарів для вина. Щонеділі надвечір Анаїс вирушала в екскурсію до нової винарні – вона була членом клубу дегустаторів, що організовував відвідування різних шато, розташованих біля Бордо.

І щоразу вона запитувала себе: навіщо їй воно? Що вона забула на цих нудних походеньках? Хіба не ліпше було б збути вечір перед телевізором, із тарілкою на колінах, дивлячись черговий серіал? Не кажучи вже про те, що можна було присвятити цей час вивченню символіки міфу про Мінотавра. Або дослідженню шляхів поширення наркоторгівлі в Європі.

Вона не поставила перед собою жодне з цих запитань. Як і щонеділі, точнісінько о восьмій вечора, вона подалася до виноградника. Розслідування наприкінці дня не дало нічого нового. Джафар дуже ретельно прочесав усі притулки бурлака, але марно. Ле Коз працював над детальною біографією Філіппа Дюрюї, та сподіватися на успіх у цьому напрямку в

неділю було неможливо. Конант закінчив перегляд відеозаписів зі спостережних камер на вокзалі – потерпілого там і близько не було – і перейшов до вивчення записів, зроблених у кварталах для безпритульних. Від Зака зовсім звісток не було. Склалося таке враження, ніби він зник у пошуках скотарів.

Анаїс телефонувала до Форт-Роні. Їй пощастило поговорити зі співробітником архіву – справжньою живою енциклопедією злочинного світу. Та він геть нічого не пам'ятав про вбивство з міфологічною підкладкою. Не пам'ятав, щоб якась сцена убивства відбувалася за таких моторошних обставин. Ні у Франції, ні в Європі. Анаїс побалакала телефоном зі своїми помічниками і відпустила всіх додому, загадавши завтра зранку зібратися в комісаріаті.

Коли вона виходила з дільниці, її зупинив старший комісар Деверса і затримав на кілька слів. Зміст його розмови був *claro*. [8 - Недвозначний (ісп.). – Прим. пер.] Нічого не казати засобом масової інформації. Прокуратура призначить слідчого суддю не раніше, ніж за шість днів. Доти Анаїс вільна у своїх діях і може провадити розслідування на власний розсуд. Тільки нехай не втрачає пильності: політичні кола Жиронди, депутатський корпус і взагалі всі, хто має вагу в суспільстві, будуть стежити за кожним її кроком. Анаїс подякувала йому за довіру і з незворушним виглядом попрощалася, хоча насправді від стресу шлунок її вже зібгався в кім'ях.

– У листопаді ми розливаемо вино в діжки, де розпочинається процес малолактозної ферментації. Пересічно вино витримується в діжках від дванадцяти до тринадцяти місяців...

Анаїс знову почало морозити. Вона уявила собі, що її руки вкриті шрамами. Відчуття, що вони весь час голі, виставлені напоказ, нічим не захищені, не покидало її ніколи. І не було на світі такої тканини й такого одягу, що міг би подолати цей холод. Адже струмував він ізсередини.

– Ми не прагнемо затягувати досягання вин у дерев'яних діжках. Наша мета – виробництво гармонійних вин, що поєднують у собі фруктові пахощі, кислоту і міцність. Це круглі, приємні на смак вина, що дарують відчуття свіжості...

Анаїс більше його не слухала. Вона поринула сама в себе. На дно своєї душі. Свого болю. Мимоволі вона міцно зціплювала долоні, а в голові весь час шугала та сама думка. Не витримаю я... Тепер дрижаки пішли й у ноги. Вона стояла і дригоніла всеньким тілом. Та разом почувалася так, неначе геть закам'яніла. Коли надходив черговий напад паніки, вона могла повалитися додолу чи впасти на якусь лавку і не рухатися декілька годин. Її ніби параліч змагав. Жах сковував її своїм крижаним подихом і тримав у цупких обіймах.

– Сьогодні ми продегустуємо вино дві тисячі п'ятого року, що у Медоці видався надзвичайно врожайним. Зараз можна тільки гадати, якої цінності сягнуть вина врожаю

цього року в майбутньому. Як по правді, дегустувати це вино поки що зарано. Та ми взяли декілька зразків із діжок і...

Гурт попрямував до льоху замку. Перед самими сходами Анаїс завагалася, та все-таки вирішила йти за всіма. Їй насилу пощастило спуститися. У льоху тхнуло пліснявою. Ферменти поволі, але надійно робили своє. Анаїс любила вино. На жаль, воно завжди нагадувало їй про батька. Адже це він навчив її всього, що вона знала про виноробство. Навчив куштувати і дегустувати вино. Навчив його колекціонувати. Коли полуда спала з її очей, їй довелося зректись всього, що бодай краєм стосувалося її наставника. Але вино... Він і так украв у неї все. Вона не дозволить йому вкрати ще й любов до вина.

– Ще раз повторюю, термін дегустації цього вина ще не настав...

Зненацька Анаїс розвернулася і пішла від групи. Спотикаючись, піднялася східцями. Так само потираючи руки, побігла залом з резервуарами. Надвір. Поди?хати. Заквилити, щоб ніхто не почув. Вона бігла, і її спотворений, карикатурний відбиток слідував за нею, перескакуючи з одної випуклої блискучої стіни на другу. Спогади охопили її неначе повінь. Жах дедалі зростав, і мозок її ось-ось мав вибухнути. Як завжди.

Їй конче треба було надвір, під нічне небо.

Майданчик перед винарнею був порожній. Збавивши ходу, Анаїс поминула винні комори і попрямувала до виноградників. Усе довкола здалося синім. Земля і небо помалювалися в місячні барви. Грунт під ногами сірів, наче посипаний попелом, і з нього стирчали виноградні лози.

ВИНО...

БАТЬКО...

З рота в неї виривалися хмарки пари, змішуючись із сивим серпанком випарів, що курілися із землі. Пагорб спадисто спускався до естуарію[9 - Естуарій – лійкоподібне розширене гирло річки, що впадає в океан або море. – Прим. ред.] Жиронди, й Анаїс попрямувала стежиною в діл. Галузки і тички виноградної лози люто чіплялися за джинси, наче не хотіли її пропускати.

ВИНО...

БАТЬКО...

Аж у самісінькій гушавині виноградника попустила вона віжки своїм спогадам. Змалку і за юних літ у її житті була тільки одна людина. Її батько. Нічого дивного для дівчинки, що втратила матір, коли їй було вісім років. Дивне було інше – у батьковому житті теж була

одна жінка. Його донька. Вони були ідеальною платонічною синкретичною парою.

Зразковий батечко. Сам допомагав їй робити завдання. Сам зустрічав її після занять у школі їзди верхи. Сам водив її на пляж у Сулак-сюр-Мер. Розповідав їй про матінку-чилійку, що згасла у психіатричній клініці, наче квітка в оранжереї. Він був завжди з нею. Завжди поруч. Завжди досконалий.

Деколи Анаїс почувала якийсь дискомфорт. Незрозумілий. Її охоплювала паніка. Її змагав жах у присутності батька. Наче її тіло знало те, що залишалося невідомим її свідомості. Що саме?

Відповідь вона отримала 22 травня 2002 року.

Вона була надрукована на сторінках газети «Сюд-Вест».

Стаття вийшла під заголовком «Кат у наших виноградниках». Автор її був тележурналіст, що незадовго перед тим подивився документальний фільм, знятий для каналу «Арте» і присвячений ролі французьких військових у діяльності південноамериканських диктатур у 70-х роках. Активісти ультраправих рухів, колишні члени Секретної військової організації, відставні агенти Служби громадянського сприяння співрацювали з кривавими режимами як інструктори. Знайшлися і такі французи, що брали безпосередню участь у репресіях. Так, відомий винар, що працював у Чилі, особисто орудував ескадронами смерті. Він і не збирався ховатися під псевдо. Усі знали його як уродженця Аквітанії Жана-Клода Шатле. Удень – винар. Уночі – кат і вбивця.

Після публікації статті телефон удома дзвонив без угаву. Новина поширилася містом наче пожежа. В університеті Анаїс чула приглушений шепіт у себе за спиною. На вулиці перехожі озиралися на неї. Незабаром фільм продемонстрували на каналі «Арте». Істина вихлюпнулася назовні. У кадрах були світлини її батька – він був молодший і не мав такого імпозантного вигляду, до якого звикла Анаїс. Про нього казали як про «чільну постать в організації тортур у Сантьяго». Свідки згадували його виправку, сивуватого чуба і світлі очі, а головне, кульгавість, через яку його неможливо було переплутати з кимось іншим. Жан-Клод Шатле кульгав на одну ногу змалку, бо якось невдало впав із коня.

Люди, яких він катував, розповідали про його м'який голос і ті звірства, що він коїв: електрошок, понівечення, видалення кісток і впорскування камфори. В арсеналі у Кульгавого, Ел Соґо, як його прозивали, була улюблена витівка: щоб спровадити на той світ чергового в'язня, він пускав йому в горлянку живу гадюку. Свідки протилежної сторони, переважно військові, казали, що Шатле, молодий учень генерала Осареса, який служив в Аргентині, зробив неоціненний внесок у формування і підготування загонів бойовиків...

Анаїс дивилася фільм у гостях, у подруги. Приголомшена, вона втратила голос. Наступними днями місцева преса оприлюднила відразу декілька статей. Батько від тих

атак замкнувся в гордому мовчанні й покропив дім святою водою – він-бо завжди був ревний католик. Анаїс була приголомшена; вона зібрала свої речі. Їй був уже двадцять один рік, і від матері, що призначила її своєю єдиною спадкоємицею, у неї залишалися сякі-такі грошенята від продажу землі в Чилі.

Вона винайняла двокімнатне помешкання на центральній торговій вулиці Фондодеж і відтоді жодного разу не бачилася з батьком. Та її невідступно переслідували слова свідків, що змальовували Кульгавого. Його балачку. Його жести. Його руки.

Ті самі руки, що звично бралися за електричні контакти рісапа.[10 - Електричний батіг для худоби (ісп.). – Прим. пер.] Руки, що мордували, різали, кололи інших людей. Ті руки купали її, коли вона була дитиною. Тримали її, проводжаючи до школи. Боронили від усього на світі.

Як по правді, вона передчувала все це. Наче її матінка, замурована в божевіллі, встигла подумки сповістити їй свою страшенну таємницю: вона побралася з дияволом. І Анаїс була донька цього диявола. На ній лежало прокляття крові.

Голос до неї потроху повернувся, так само як і вона повернулася до нормального життя. Навчання на правничому факультеті. Диплом. Вища державна школа офіцерів поліції. Скінчивши її, Анаїс попросила місяць на роздуми. І подалася до Чилі. Вона добре розмовляла іспанською, недарма ж у її жилах бігла чилійська кров. Розшукати батьків слід виявилось просто. Гадюка уславився в Сантьяго. За місяць вона провела розслідування. Зібрала речові докази, свідчення, світлини. Матеріалу виявилось досить, щоб домагатися екстрадиції батька із Франції до Чилі чи принаймні для підтримання позовів чилійських утікачів у Франції.

Та вона нічого цього не зробила. Не звернулася до суду. Не зв'язалася з адвокатами потерпілих. Просто повернулася до Бордо. Орендувала в банку панцерну шафу і заховала там зібрані документи. Замикаючи ту залізну коробку, вона оцінила чорний гумор ситуації: то було її перше розслідування, її бойове хрещення в ролі працівниці поліції. Та вона розуміла, що програла. У неї забрали все. Дитинство. Походження. Особистість. І майбутнє віднині уявлялося їй чистим аркушем.

Вона звелася на ноги й розсунула галуззя. Напад минувся. Як завжди, Анаїс дійшла до того ж висновку, що й передніше. Їй треба знайти собі чоловіка. Терміново. Чоловіка, що в його обіймах минуться всі її згадки, всі її страхи і весь її біль. Вона втерла сльози, обтрусилася коліна і почваланала вгору по схилу. Чоловік у її житті. Вона думала не про координатора з криміналістичної служби, отого привабливого араба, і не про дурнів у мережі.

Вона думала про психіатра.

Рафінований інтелектуал у бібліотеці з полицями зі сполірованого дерева.

Їй хотілося поринути у мрії, та образ Фрера повернув її до вбивства. Вона перевірила мобільника. Нових повідомлень нема. Ото й добре. Можна буде хоч поспати трохи. А завтра зранку взятися до розслідування. Для неї вже розпочався зворотний відлік.

Вона підійшла до авто. Холоднечі вже не відчувала. Тільки в очах трохи пекло – забагато плакала. У горлі стояв гірко-солоний присмак.

Вона відчинила дверцята, аж задзеленчав телефон.

– Алло?

– Це Зак.

– Де ти пропадав, скажи на милість?

– На півдні. Знайшов твого бугая.

– Ви певні цього?

– На всі сто відсотків. Це Патрік. Патрік Бонфіс.

Медсестра стояла напроти його стола, узявшись у боки. Міріам Феррарі. Тридцять п'ять років. Зріст один метр сімдесят сантиметрів. Вага вісімдесят кілограмів. Фрер добре знав її. Дужа, як чоловік, та добра, мов нянька. Вона ще не скинула пальта, і з плеча звисала сумка. Вона прийшла до відділення вранці у понеділок і почала вимагати зустрічі з Матіасом Фрером.

Вона щойно впізнала ковбоя-забудька у коридорі відділення.

Психіатрові аж не вірилося в такі збіги обставин.

– Я з басків, пане. Моя родина мешкає в Гетарі, в селі на узбережжі, неподалік від Біарріца. Кожними вихідними я їду додому. У мого зятя продуктова крамниця біля фронтона. І ось...

– І що ж?

– Приходжу сьогодні на роботу і бачу його. Я відразу його впізнала. Та це ж, думаю, Патрік! Патрік Бонфіс. Рибалка. Його в нас усі знають. У нього свій човен біля причалу.

– Ви з ним розмовляли?

– Авжеж. Здоров, кажу, Патріку. Що ти тут робиш?

– А він щось відказав на те?

– Та нічого. Але ж і це відповідь, правда?

Фрер сидів, опустивши очі, і вивчав предмети на столі. Записник. Ручка. Довідник французьких лікарських препаратів «Відаль». Книга з англійською назвою «Diagnostic and Statistical Manual», американський довідник із класифікації душевних розладів. Він дивився на ті звичні речі й розумів, що вони німе свідчення обмеженості його знань. Свідчення його безпомічності.

Якби не випадок, хіба зумів би він з'ясувати особу пацієнта?

– Розкажіть про нього детальніше, – попросив він медсестру.

– Та я не знаю, що й розповідати.

– У нього є дружина чи діти?

– Дружина є. Ну, не зовсім дружина. Ніби подруга. Вони не одружені.

– Як її звати?

– Сільвія. Або ні, Софі. Не пам'ятаю гаразд. Вона в каварні працює, біля порту. Як сезон, звісно. А решту часу допомагає Патрікові. Невода полагодити чи ще там щось...

Фрер записував усе. Він згадав про планктон, що виявили під нігтями пацієнта. Гетарі розташоване в зоні, де водиться цей мікроорганізм. Патрік Бонфіс. Він підкреслив ім'я.

– Давно вони мешкають у Гетарі?

– Я й не знаю. Принаймні поселилися там раніше, ніж ми. А ми в Гетарі вже чотири роки.

Знаючи, хто він такий, Фрер міг поступово оживити пам'ять пацієнта, що стосувалася його достеменною особистості. А потім узятися до причин, які викликали амнезію. З'ясувати, що той бачив на вокзалі.

– Дякую, Міріам, – сказав він, підводячись. – Ці нові факти сприятимуть лікуванню... Патріка.

– Ви вже вибачте мені, лікарю, але... Не дуже наслідайте на нього, добре? Щось мені вигляд його не до вподоби. Якийсь такий... засмучений.

– Не турбуйтеся. Ми будемо потроху просуватися.

Медсестра вийшла.

Так само навстоячки Фрер перечитав свої нотатки. І сказав собі, що, навпаки, не можна було гаяти часу. Він замкнув двері й посунув до себе телефону. Дзвінок у довідкове бюро, і ось перед ним уже лежав номер телефону Патріка Бонфіса в Гетарі.

Після третього дзвінка слухавку взяла жінка.

– Це Сільвія Бонфіс? – навіпрямки запитав Фрер.

– Не Бонфіс мое прізвище. Мене звати Сільвія Робен.

– Ви подруга Патріка Бонфіса?

– А ви хто?

У голосі вчувалася суміш надії та неспокою.

– Я лікар Матіас Фрер, психіатр зі шпиталю П'єра Жане в Бордо. Патрік Бонфіс тепер перебуває у мене у відділенні. Він прибув до нас три дні тому.

– О Боже...

Голос жінки урвався, і Матіас почув щось на кшталт легенького свисту. Вона плакала. Безгучно, але гірко.

– Пані...

– Я так хвилювалася, – схлипуючи, видихнула вона. – Він же пропав, і нічого не чуто було про нього...

– Коли він зник?

– Сьогодні шостий день.

– Ви зверталися до поліції?

Замість відповіді пролунав той самий свистючий звук.

Матіас вирішив не наполягати.

– Ви подруга Патріка Бонфіса, рибалки з Гетарі?

– Авжеж.

– За яких обставин він зник?

– Це сталося минулої середи. Він пішов у банк.

– У Гетарі?

Вона засміялася крізь сльози.

– Гетарі – це село. Він подався до Біарріцу нашим авто.

– Якої марки авто?

– «Рено». Давня модель.

– Коли ви захвилювалися?

– Відразу ж. По-перше, я потерпала за те, що йому скажуть у банку. У нас проблеми... великі проблеми.

– Борги?

– Кредит. За човна. Розумієте... одне слово... рибалити стало нелегко. Багато податків. Та ще й правила весь час міняються. Та й ці іспанці... Вони просто-таки обдирають нас. Хіба ви не дивитеся теленовини?

Матіас хутко нотував.

– То що ж усе-таки сталося?

– Нічого! У тім і річ. Він не прийшов додому. Я зателефонувала до банку. Вони сказали, що він до них не заходив. Я пішла в порт. Обнишпорила всі каварні, де він полюбляв бувати.

– Він пиячив?

Вона нічого не сказала. Він зрозумів її мовчання. Заразом він далі писав. Виходило, що

Патрік Бонфіс був типовий випадок. Під гнітом фінансових проблем він скинув із себе власну особистість мов незручне пальто. Потім сів на потяга до Бордо. Гаразд, але до чого тут випадок на вокзалі? Він і справді став свідком якогось страхіття? І звідки в нього взявся розвідний ключ і телефонний довідник?

– А далі що було?

– Увечері я пішла до жандармерії. Вони оголосили його в розшук.

Либонь, у жандармерії не надали особливого значення зникненню рибалки, який до того ж і чарчину полюбляв хильнути. Принаймні до Жиронди повідомлення про розшук так і не дісталось.

– Він уперше отак щезає?

– Авжеж! Патрік, він, знаєте, трохи загальмований. Наче мішком його втелючили. Але таке він уперше оце утнув.

– Давно ви живете разом?

– Три роки.

У балачці настала пауза. Потім Сільвія тихо запитала:

– Як він там?

– З ним усе гаразд. У нього деякі проблеми з пам'яттю. Гадаю, від тих ваших прикрощів мізки його трохи... е-е... заклинило. У нього амнезія. Мабуть, його підсвідомість намагається стерти минуле, щоб дати йому змогу розпочати все з нуля.

– Як це з нуля? Що все це означає?

Сільвія розгубилася. Справді, Фрер діяв неначе танк.

– Він не хотів од вас утекти, – похопившись, якомога м'якше сказав він. – Та на нього забагато навалилося. Борги, проблеми з роботою... Усе це змусило його втікати від самого себе.

Співрозмовниця мовчала. Фрер теж не поспішав поновлювати розмову. Адже правди він теж не знав. Усе могло відбуватися цілком інакше. Патрік поїхав до банку. Дорогою десь хильнув чарчину. Сів на потяга до Бордо. І тут, на вокзалі, щось таке побачив. І воно було таке жакливе, що геть стерло йому пам'ять. Ковбой ховався у мастильні, цілком згубивши уяву про те, хто він такий.

– А можна мені відвідати його?

– Авжеж. Тільки зачекайте мого дзвінка. Я незабаром вам зателефоную.

Фрер попрощався з жінкою. На годиннику було пів на десяту. Історії хвороб нових пацієнтів, що він їх переглядав завжди вранці, нехай зачекають. Він замкнув кабінет, попередив секретаря, що на часину піде, і подався до зали художньої терапії. Чомусь певен був, що чолов'яга у стетсонівському брилі буде там.

Він вибрав із в'язки відповідного ключа і відімкнув двері. Мимохідь поздоровкався з кількома колегами. Як він і припускав, Бонфіс був у майстерні. Сьогодні він вирішив ліпити і тепер працював над чимось, що скидалося на примітивну глиняну машкару.

– Вітаю.

Обличчя пацієнта осяяла широка усмішка, аж ясна стало видно.

– Як ся маеш?

– Добре.

Фрер сів поруч. Почав здалеку:

– Ти вже думав про те, що розповів мені вчора?

– Ти маеш на увазі мої... спогади? Навіть не знаю. Сьогодні вранці до мене підійшла якась жінка, дуже приємна. Вона назвала мене Патріком...

Він замовк. Сидів, не відводячи очей від своєї машкари. Наче в'язень, що невдало втік із буцегарні. Фрер чув, як він гучно ковтає слину.

І тоді Матіас зважився.

– Я допіру розмовляв із Сільвією.

– Сільвією?

Здоровань завмер. Зіниці його розширилися, наче у звіра, що провадить нічний спосіб життя. Напевне, в цілковитій пітьмі безпам'ятності для нього засяяв тоненький промінчик світла. Фрер і так хотів під час майбутнього сеансу розворушити його глузд, щоб показати пацієнтові правильний шлях до себе. Та зараз йому стало зрозуміло, що механізм відновлення пам'яті вже почав діяти – Патрік Бонфіс просто-таки на очах ставав самим

собою. Лікареві залишалося тільки прискорити той процес.

– Я одвезу тебе додому, Патріку.

– Коли?

– Сьогодні.

Ковбой помалу похитав головою. Незакінчена машкара випала в нього з рук, і він перевів на неї погляд. Ось і все. Це квиток в один кінець, і дороги назад не буде. Що ж стосується Фрера, то він як психіатр усі свої надії пов'язував із поверненням пацієнта до Країни Басків. Там, у знайомій обстановці та за підтримки близької людини, він знайде своє Я.

Але тепер Матіаса охопили сумніви. Коли до втікача повертається пам'ять, він найчастіше забуває вигадану особистість. І Фрер боявся, що Патрік zarazом забуде і про те, що бачив на вокзалі. Однак заводити розмову з ним про Паскаля Мішелля він не буде.

Фрер підвівся і приязно торкнувся Патрікового плеча.

– Відпочивай. Я зайду по тебе після обіду.

Чолов'яга у стетсонівському брилі кивнув. Із його обличчя неможливо було збагнути, чи радий він новому повороті подій, чи, навпаки, вони засмутили його. Фрер хутко ішов назад, до свого кабінету. Двері. Ключі. Столи і ліжка, наглухо прикручені до підлоги. І непозбутне враження, наче він наглядач, що стереже чужі душі.

Він попросив секретаря придбати йому свіжих газет і подзвонив Сільвії, щоб попередити про їх приїзд. Жінка, здавалося, була й досі приголомшена.

Наприкінці розмови він із пафосом сказав:

– Найкоротший шлях Патріка до самого себе – це ви.

Вони домовилися зустрітися о третій годині дня в порту Гетарі, і Фрер поклав слухавку. Він просувався вперед навмання. Ще ніколи йому не доводилося стикатися з такою ситуацією. На мить у нього виникла спокуса зателефонувати капітанові Шатле і сповістити її ту новину. Потім він згадав, що розлучилися вони не друзями. А головне, він пошив у дурні експерта з криміналістичної служби. Цікаво, за таке карають?

Залишалася ще одна проблема. Уранці Анаїс мала отримати результати аналізів, про які він довідався минулої ночі. Наявність планктону на руках ковбоя і в ямі посилює її підозри до нього. Може, вона захоче взяти його пацієнта під варту. Найліпше буде завезти його подалі. Якщо вже геть не пощастить, вони пошлють когось за Патріком до Гетарі, та в

нього буде день чи два, щоб у знайомій обставі згадати, хто він такий.

Думки Ферра урвав стук у двері. Прийшла секретарка з купою місцевих часописів: «Сюд-Вест», «Нуфель репюблік де Пірене», «Депеш», «Журналь дю Медок»... Матіас проглянув заголовки на першій сторінці. Усі вони присвячені були одній темі – імлі, що минулими вихідними вкрила щільною запоною всю Жиронду. Перелік лихих пригод, які сталися через погану видність, забирав половину шпальти.

У дописі, набраному дрібним кеглем, сповіщали також, що «на вокзалі Сен-Жан знайшли тіло безпритульного, який загинув од переохолодження». Фрер оцінив хитромудрість поліцаїв. Він не знав, як ім пощастило пошити в дурні журналістів, та факт залишався фактом: вони вміло знешкодили міну, що могла викликати паніку поміж людьми і насторожити злочинця. Звісно, вони відступали, щоб мати дорогу для стрибка, та зайвий галас довкола цієї справи слідству не потрібен.

Що стосується Бонфіса, то його випадок згадали десь аж у середині номера, на сторінках, присвячених місцевим новинам. Уночі з 12 на 13 лютого, писала газета, на вокзалі виявили невідомого чоловіка з ознаками психічного розладу; хворого доправили до клініки П'єра Жане.

Фрер згорнув газети. Як пощастить, журналісти не зацікавляться його новим пацієнтом. Він глянув на годинника. Десята ранку. Потім посунув до себе стос історій хвороб тих пацієнтів, що потрапили до відділення в понеділок. У нього був цілий ранок, щоб заповнити їх, провести обхід у своєму відділенні і прийняти амбулаторних пацієнтів. А потім він поїде до Країни Басків. У товаристві Патріка Бонфіса і його таємниць.

Цілу ніч їй марилося бійня.

Темні просторі приміщення. Згори висять якісь металеві конструкції. Під ними парують туші. Чутно гупання сокир, що падають на бичачі спини. Жолобами біжать потоки темної рідини. Височать купи білих черепів. Розвіваються розвішані шкури, схожі на пелерини. Чоловіки в картузах гарують мов прокляті – чикрижать, відтинають, пускають кров. Гучно хекають. Те хекання вчувалося їй усеньку ніч.

Прокинувшись, вона здивувалася навіть, що не замурзалася кров'ю.

Анаїс взяла душ. Зварила каву. І сіла за письмовий стіл, щоб перечитати написані вночі нотатки.

Безголову тушу бугая виявили вранці 13 лютого на пасовиську Жельди, ферми з розведення бугаїв для кориди, розташованої біля міста Вільнев-де-Марсан. Анаїс

привітала Закрауї і звеліла йому вклатися до ліжка. Сказала, що з господарем побалакає сама. Хлопець наче образився, та не став сперечатися: як і всі члени групи, він уже цілу добу був на ногах.

Анаїс повернулася додому. Зателефонувала фермерові й попередила, що приїде завтра вранці. Потім пошукала в мережі посилання на згадки про калічення худоби, скоєні останніми роками. Найгучнішою справою була серія нападів на коней у Німеччині в 90-х роках. Їх знаходили з відрізними вухами і статевими органами, декотрі були зарізані ножами. У численних статтях, присвячених цій проблемі, мовилося, що поліція заарештувала декількох підозрюваних, та злочини тривали й далі. Схожі випадки спостерігались у Великобританії та Нідерландах років із десять тому. Анаїс ознайомилася з кожним, та нічого спільного з її вбивством не було. Жодної зачіпки, що допомогла б їй у розслідуванні.

У 80-х роках у Америці чимало галасу накоїли випадки так званої підпільної хірургії. На полях почали знаходити трупи великої рогатої худоби, до того ж спостерігачі зазначали, що ті операції проводили невідомим науці знаряддям. Висновок був такий: в актах варварства винні або чужопланетяни, або ж самі фермери. Дочитавши до того місця, Анаїс згорнула сторінку.

Настала північ, та спати їй не хотілося. Вона поринула в читання матеріалів про розведення *toro bravo*. Дізналася, чим їх годують. Як утримують. Як проводять селекцію. Дізналася, як вони гинуть на арені. Уся інформація, що її вона здобула з численних статей, лише підтверджувала те, що відомо було їй і передніше: корида – це лайно. Бугаїв тримають в ізоляції, годують до звалу, таврують розпеченим залізом і без будь-якого підготування в чотирирічному віці випускають на арену. А бугай, до речі, за нормальних умов може жити до двадцяти років.

О другій годині ночі вона вже дримала над клавіатурою, та її розбудив телефонний дзвінок. То був ветеринар Анош, який сказав, що вдень до нього звернувся Лонго. О восьмій вечора йому привезли бичачу голову, і він відразу ж узявся до роботи. Його й раніше залучали до співробітництва з правоохоронними органами як експерта у справах, пов'язаних з отруєнням і зараженням свійської худоби. Говорив він швидко, нервував, та Анаїс була вдячна йому, бо він дозволив їй заощадити час, якого було небагато.

Перш ніж досліджувати голову, експерт узяв пробу крові й відправив її на аналіз до лабораторії токсикології при інспекції з контролю над якістю м'яса. Результати вже прийшли: у кровоносних судинах мозку виявили сліди кетаміну, потужного анестетика, який використовується для того, щоб приспати худобу. Активна речовина кетамін, пояснив ветеринар, міститься в багатьох препаратах, та особисто він схильється до імалъгену, бо той найпоширеніший. Отож, перед тим, як відтяти голову бугаєві, вбивця приспав його великою дозою снодійного. Анаїс це не здивувало: бойові бугаї не підпускають до себе абикого.

Ветеринар вважав, що вбивця або додав препарату тварині до їжі, або, найпевніше, скористався спеціальним пістолетом для підшкірних упорскувань. Знайти його легко – він є в кожного ветеринара, є в рятівників і працівників звіринців. Зате імальген продають лише за рецептом лікаря і лише в аптеках при ветеринарних клініках. Оце може бути і слід. Треба тільки перевірити, хто останніми тижнями купував імальген на території Аквітанії й за яким рецептом. І, звісно ж, з'ясувати, чи не зареєстровані випадки незаконного проникнення до ветеринарних клінік і лабораторій, що виробляють той препарат.

Що стосується техніки відокремлення голови, то, як вважав Анош, вони мали справу зі справжнім фахівцем. Відчувається рука майстра, тобто хірурга чи різника. Спершу він розітнув шкіру і м'які тканини, потім усадив ножа поміж потилицею й атлантом, тобто першим шийним хребцем, і відчахнув спинний мозок і сухожилля, що проходить над другим шийним хребцем. Ветеринар вважав, що в такий спосіб голову можна легко відокремити від тіла за допомогою простісінського скальпеля. Убивця чомусь вирізав і язика. Записуючи за експертом, Анаїс подумала собі, що він зробив це задля краси, бо не хотів, щоб у його Мінотавра з рота висолоплювався язик, наче в корови, яка потерпає від спраги.

Потроху перед нею вимальовувалися подробиці картини. Убивця не міг бути ні жебраком, ні тим паче звичайним дилером. Звісно ж, це був і не отой забудько з вокзалу Сен-Жан. Це людина зі сталевими нервами, що ретельно підготувалася до жертвопринесення. Не різник, не фермер, не ветеринар – у цьому Анаїс не сумнівалася. Та в нього був досвід, необхідний для постановки цієї страшної вистави.

Думка про те, що їй доведеться зіткнутися з таким противником, змусила її здригнутися. Від страху чи від збудження – вона й сама не второпала. Либонь, і від того, й від іншого заразом. Крім того, для неї не було таємницею, що здебільшого вбивцю-психопата ловлять або тоді, коли він робить помилку, або ж якщо поліції просто поталанить. Розраховувати на те, що цей убивця помилиться, не доводилося. А що ж до талану...

Вона подякувала ветеринарові й попросила надіслати їй письмовий звіт. Потім лягла і декілька годин купалася в бичачій крові. О восьмій ранку вона вже сиділа за кермом авта, прямуючи до Мон-де-Марсана.

Щойно вона поїхала, пішов дощ. Мляво, немовби насилу, благословлялося на світ. Вона їхала, і краєвиди знай мінялися за вікном – соснові ліси та діброви поступалися місцем пасовиськам і виноградникам. Нічого не тішило її. Що ще гірше, вона страшенно застудилася: голову наче обценьками стиснуло, в горлі дерло, в носі заклало. Отаке буває, як вештаєшся уночі горами та долинами, обливаючись сльозами...

Із магістралі А62 (може, то була Е05?) вона звернула на шосе Д651, що належало

департаментові й провадило на південь. Добре, хоч ферма далеко, то в неї був час на роздуми. Двірники човгали по склу, виконуючи мелодію, що скидалася на похоронний марш. Шлях за стіною дощу ледь було видно. Вона декілька разів повторила собі, що злочинець теж їхав тут, тільки у зворотному напрямку. І віз із собою здобич. Голову в торбі.

Вона поминула Мон-де-Марсан і попрямувала на Вільнев-де-Марсан. Дорогою зупинилася біля аптеки. Накупила ліків. Доліпран. Фервекс. Юмекс. У сусідній пекарні придбала плящину коли без цукру, щоб запити пігулки. І закінчила свою екзекуцію, щедро попирхавши в горло і закапавши носа.

Знову за кермо. Виїжджаючи з міста, вона помітила праворуч дорожнього щита з написом «Ganaderia de Gelda» і попрямувала мокрим прослідком. Хоч куди глянь, не видно було жодного бугая. Та й не дивно. Вона знала, що основний принцип розведення *toro bravo* полягає в тому, щоб до кориди тримати їх подалі від людей. Щоб вони були якомога лютіші й агресивніші, а головне, гірше підготовлені до зустрічі з матадором.

Узагалі, їй слід було попередити про свій приїзд жандармерію. Нащо кривдити місцеву владу? До того ж вони дали б їй змогу ознайомитися з матеріалами справи. Та вона свідомо воліла провадити розслідування сама, не хотіла, щоб під час розмови з фермером щось давило на неї. «А з дипломатією панькатися будемо потім», – подумала вона собі.

Вона заїхала до вузького входу. Безлисте гілля дерев, що оточувало його, схрещувалося над головою, розтинаючи небо нерівними рисками, від чого воно скидалося на плетиво шпарин. Наприкінці шляху з'явився будинок із фахверковою[11 - Фахверк – каркас стіни, в якій проміжки закладено цеглою.] стіною. Анаїс проїхала ще декілька метрів і зупинилася. Типова ландська ферма. Просторе земляне дворисько з кількома дубами обіч. Дім господаря – темні сволоки, біла глина. Потиньковані дерев'яні прибудови...

Усе вкупі воно справляло шляхетне враження, та заразом віяло від нього тугою і якоюсь непевністю. Мешканці ферми десятки років, якщо не сотні, боролися за виживання, далекі від технічного поступу і сучасних зручностей. Анаїс уявила собі житлові приміщення без центрального опалення і водогону. Вона навмисне уявляла все тяжчим, і при цьому їй було гірко й недобре.

Вона вийшла з авто і попрямувала до хати, напнувши на голову відлогу і намагаючись не вшевкатися в калюжі. Десь загавкав пес. Тхнуло гноєм. Вона постукала у двері. Тиша.

Анаїс ще раз озирнулася. Поміж двома хлівами стало видно *arena de tienta*. Тут влаштовували пробні бої, та не биків, яких до настання великої днини взагалі не випускали на арену, а їхніх матерів. Корів заганяли на майданчик і кололи списами. Вважалося, що ті з-поміж них, які аж казяться від тих уколів, приведуть на світ найліпших *toro bravo*. Наче в природі існував ген агресивності.

– Це ви телефонували мені вчора з поліції?

Анаїс обернулася. Позаду стояв худий мов тичка чоловік у чорній куртці. «Легкий мов пух», – подумала вона. Не більш ніж п'ятдесят кілограмів, а зріст метр сімдесят. Як його ще вітром не звіяло? Анаїс дістала посвідку.

– Капітан Анаїс Шатле, центральна поліційна дільниця Бордо.

– Бернар Рампаль, – сказав чолов'яга і без ентузіазму потиснув простягнуту руку. – Я тут скотар. Mayoral[12 - Старший пастух (ісп.). – Прим. пер.]i copocedor.[13 - Тут: фахівець (ісп.). – Прим. пер.]

– Ви фахівець?

– Із генеалогії тварин. Із хронології боїв. Розведення бугаїв для кориди – це передовсім пам'ять. – Він тицьнув себе пальцем у скроню. – Усе тут.

Дош поливав його шпакувату чуприну і пацьорками збігав з неї. «Як із гусака», – подумала собі Анаїс. Вигляд у нього і справді був чудернацький. Вузькі плечі. Маленьке, мало не дитяче обличчя землистої барви, хоч укрите густою мережею зморщок. Голос був не ліпший від статури, високий і писклявий. Вона інакше уявляла собі чоловіка, що глядить бугаїв вагою з півтонни. Та, либонь, мужність цього дядька виявлялася в іншому. У глибокому знанні свого ремесла. У звичці командувати. І він був без сантиментів.

– Ви знайдете того негідника, що уколошав мого бугая?

– Для мене важливіше те, що він забив людину.

– Люди одвіку вбивають одне одного. А цей мерзотник напав на беззахисну худобину. Це вже щось нове.

– А хіба ви цілий рік не те саме робите?

Copocedor насупився.

– А ви з фанатиків, що виступають проти кориди?

– Я змалку ходила на кориду.

Вона не стала казати, що завжди поверталася звідти хвора. Фермерове обличчя трохи пом'якшало.

– Кому належить пасовисько?

– Одному підприємцеві з Бордо. Справжній знавець кориди.

– Ви сповістили його?

– Авжеж.

– І як він реагував?

– Як і всі. Обурився.

Анаїс записала ім'я й координати підприємця. Треба буде його допитати. А також і всіх наймитів з пасовиська. Поки що не можна скидати з рахунку, що злочин скоїв хтось зі своїх. Хоча жандарми, напевно, з усіма поговорили.

– Ходімо зі мною, – запропонував чоловіча. – Ми занесли тіло до хліва. Для страхової компанії.

Цікаво, за яким пунктом угоди фермер збирається отримати страхування, подумала собі Анаїс. Може, псування матеріалу? Вони увійшли до великого хліва. Усередині було купами складене сіно. Під ногами чвакала грязюка, було дуже холодно. Вогкий дух силосу перебивав сморід органічного тліну. Так смердить тухле м'ясиво.

Бичачий труп був накритий плівкою і займав середину приміщення.

Чоловік рішуче смикнув до себе плівку, випустивши на волю цілісіньку хмару мух. Сморід посилювався. Анаїс глянула на величезну тушу, яку вже добряче рознесло. До неї неначе повернулося нічне жакіття: безликі чоловіки, що махають сокирами, трупи худоби, що висять на гаках, телята, з яких обдерли шкіру і тепер їхнє голе м'ясо мерехтить матовими блищиками...

– Сьогодні чекаємо експерта. Потім уже закопаємо.

Анаїс не відповіла. Вона міцно стискала долонею рота і носа. Величезна безголова туша наводила на згадки про античні жертвопринесення, що мали вивільнити живлющі сили природи і збільшити плодючість землі.

– Оце лихо, – зітхнув фермер. – Cuatre?o.[14 - Чотирирічний (ісп.). – Прим. пер.] Саме збиралися випустити його.

– Вперше і востаннє.

– Ви кажете те саме, що й оті базіки, які нам дихнути не дають.

– Дякую за комплімент.

– Виходить, я маю рацію. За милю таких бачу...

Треба поміняти тему. А то з нього нічого не витягнеш.

– Я з поліції, – твердо відтяла вона. – Мої особисті міркування нікого не стосуються. Скільки важив цей бугай?

– Десь п'ятсот п'ятдесят кілограмів.

– До нього можна було досягнути?

– Ми тримали його на пасовиську. Туди взагалі нема доступу. Дороги нема, розумієте? Тільки верхи можна дістатися.

Анаїс обійшла довкола туші. Її думки звернулися до вбивці. Щоб напасти на такого бугая, треба мати неабияку рішучість. Та вбивці для його страшної вистави конче потрібна була бичача голова, то він і не вагався.

– Скільки у вас бугаїв?

– Дві сотні. На різних пасовищах.

– Скільки тварин утримувалося разом із цим бичком?

– Десь голів із п'ятдесят.

Так само притуляючи долоню до рота, Анаїс підійшла до туші. Чорна шкура потьмяніла і здавалася просякнута вологою. Анаїс не могла не відчувати, як перегукувалося видовище мертвого бичка, що безформною купою лежав долі, з тим жахом, що його вона на власні очі бачила в ремонтній ямі. Тільки там у жертву принесли Філіппа Дюрюї. Та якщо той утілював собою і Мінотавра, і його жертву, то безголовий бугай символізував і верховного бога, і жертвну худобину.

– Як, на вашу думку, злочинець зумів упоратися з бичком?

– Стрельнув капсулою зі снодійним. Бичок упав, і той одтяв йому голову.

– А він не боявся інших бичків?

– Вони, мабуть, розбіглися. Перша реакція бичка на небезпеку – це втеча.

Анаїс і раніше знала про той парадокс. Бугаї для кориди не відзначаються агресивністю. Просто їхня захисна реакція проявляється в такій безладній метушні, що складається враження, ніби вони страшенно люті.

– А він не міг додати йому снодійного в корм?

– Ні. Взимку ми даємо їм сіно й pienso.[15 - Сухий корм (ісп.). – Прим. пер.] Харчові добавки. Годівниці наповнюють лише наші пастухи. Та й уся худоба їсть із тих самих ясел. Ні, він таки стрельнув у нього капсулою. По-іншому ніяк.

– У вас на фермі є запас снодійних препаратів?

– Ні. Як треба приспати бичка, ми викликаємо ветеринара. А в нього свої ліки. І свій пістолет.

– А ви не знаєте когось, хто цікавився б худобою для кориди?

– Знаю. Їх тисячі. Щороку приїздять до нас на свято.

– Маю на увазі людину, що вешталася коло вашої ферми. Ніхто тут не тинявся, не пхав носа?

– Ні, таких не було.

Анаїс вдивлялася в перерубану шию худобини. Мертві тканини прибрали темно-синьої барви. Наче кошик зі стиглою ожиною, подумала вона. Поверх рани лисніли якісь дрібні кришталіки.

– Розкажіть, як вони гинуть.

– Що?

– Як бугай гине на арені?

Фермер стенив плечима.

– Матадор заганняє йому в загривок шпагу по самісіньку гарду.[16 - Гарда – металева пластинка на руків'ї шпаги або шаблі для захисту руки від поранення.]

– Який завдовжки клинок шпаги?

– Вісімдесят п'ять сантиметрів. Щоб сягнув артерії або легеневої вени.

Анаїс ніби навіч побачила, як гострий клинок пронизує чорну шкіру, прошиваючи органи і тканини. А ось і вона маленьким дівчам сидить на кам'яних східцях амфітеатру. Від жаху вона притуляється до батька, а він обнімає її, захищаючи. І регоче. Мерзотник.

– Але перед цим пікадор перерубує бичкові потиличне сухожилля списом, – сказала вона.

– Авжеж.

– Потім до діла беруться бандерильєро. Вони розширюють рану, щоб побігла кров.

– Якщо у вас на це є відповідь, то нащо питати?

– Я хочу скласти чітке уявлення про всі етапи умертвіння бичка. Це ж досить кривава картина?

– Нітрохи. Усі травми мають внутрішній характер. Матадор не повинен зачіпати легені. Публіка не любить, як бугай харкає кров'ю.

– Ви мене дивуєте. То матадор своєю шпагою просто завдає милосердного удару?

– Послухайте, чому ви до мене присіпались оце? Що вам насправді од мене треба?

– Я хочу з'ясувати, чи убивця міг бути матадором.

– Швидше різником.

– Хіба це не те саме?

Mayoral подався до дверей, показуючи, що балачці край. І знову вона все зіпсувала. Анаїс наздогнала його на порозі. Дощ уже вщух, крізь хмари проглянуло сонечко, і калюжі засяяли мов люстерка.

Замість того, щоб спробувати прихилити до себе фермера, вона не втерпіла і поставила ще одне запитання.

– А правда, що бичків для кориди ніколи не підпускають до самок? Щоб лютіші були?

Бернар Рампаль обернувся до неї і процідив крізь зуби:

– Тавромахія – це мистецтво. І, як і кожне мистецтво, воно має свої закони. Віковічні закони.

– А мені казали, ніби в оборах вони намагаються вилізти один на одного. Як ви гадаєте, якби публіка дізналася, що всі ваші бугаї – гейки, їй це сподобалося б?

– Забирайтеся відсіля.

На біса! На біса! На біса!

Вона сиділа за кермом і вголос проклинала себе. Учора зіпсувала розмову з лікарем, що полюбляє гольф. Сьогодні з фермером, який знав про бичків усе. Вона просто не може не бути агресивною. Не може не псувати все своїми дитячими наскоками і жалюгідними провокаціями. Їй доручили серйозне кримінальне розслідування, а вона грається в підлітковий бунт проти буржуазного способу життя.

Кров гупала у скронях. Лице вкрилося холодним потом. Якщо хтось із них зателефонує до прокуратури, їй гаплик. Справу передадуть іншому працівникові поліції. Досвідченішому. І не такому імпульсивному.

Діставшись Вільнев-де-Марсана, вона зупинила авто. Висякалася. Ще раз попирхала ліками в горло і закапала носа. Треба було заглянути до жандармерії, та її опосіли сумніви. Тепер як ніколи треба бути дипломатом, а вона просто нездатна до цього. Надто ж тепер. Та нехай. Пошле до них Ле Коза. У нього талант на такі речі.

Вона ввімкнула запалювання і натисла на газ. Цього разу вона не стала кружляти по шосе департаменту, а якомога хутчіше виїхала спершу на магістраль N10, а потім на E05. І подалася до Бордо.

Задзеленчав мобільник. Не відриваючи погляду від шосе – авто рухалося зі швидкістю сто вісімдесят кілометрів на годину, – вона плечем притиснула до вуха телефон.

– Це Ле Коз. Я цілу ніч прочісував мережу. А вранці обдзвонив усі загси і служби соціального захисту.

– Кажи, але коротко.

– Філіпп Дюрюї народився в Каені у вісімдесят восьмому році. Батьки невідомі.

– Навіть мати?

– Навіть вона. Мати відмовилася від нього, а в цих випадках гарантується анонімність. Звичайно, можна дізнатися, але тут потрібен офіційний запит...

– Далі.

– Його взяв під опіку дитячий відділ служби соціальної допомоги населенню. Він поміняв декілька інтернатів і родин. Поводився тихо, принаймні більш-менш. У п'ятнадцять років опинився в Ліллі. Вступив до профтехучилища, на відділ підготовки працівників громадського харчування широкого профілю. Потім мав працювати у їдальні. Провчившись там декілька місяців, раптом усе покинув. Знайшов десь пса і вирушив у мандри. За два роки його бачили на фестивалі в Орільяці.

– Що за фестиваль?

– Вуличного театру. Там його затримали за вживання наркотиків. Та незабаром відпустили – адже він був неповнолітній.

– Які наркотики він вживав?

– Амфетаміни, екстазі, кислоту. Потім його ще два рази затримували, тобто принаймні двічі. І завжди на фестивалях. Року або рейву. У квітні 2008 року – в Камбре, а в 2009 – у Мійо.

– Знову за дурман?

– Ні, за бійки. Хлопчина він був задержуваний. Надто ж не любив викидайлів у барах.

Анаїс не забула, який вигляд мало тіло вбитого хлопчини. Шкіра і кістки. Та, певне, він був не з боязливих. А може, просто завжди під дурманом? Принаймні навряд чи дозволив уколоти собі невідому дозу, не з власної волі. Отож, убивця задувив йому голову...

– Гаразд. А що останнім часом?

– Найсвіжіша інформація стосується січня цього року.

– У Бордо?

– У Парижі. Ще один концерт. 24 січня 2010 року в залі «Елізе-Монмартр». Дюрюї там знову встряв у бійку. У нього знайшли два грами героїну. Його забрали до комісаріату Гут-д'Ор. Спершу до витверезника, а потім до камери попереднього ув'язнення. За вісімнадцять годин за рішенням суду відпустили.

– Справи не завели?

– Два грами – це для особистого споживання.

– Що потім?

– Потім нічого. Аж до ремонтної ями. Можна припустити, що він повернувся в Бордо наприкінці січня.

Не варто детально простежувати життя цього бурлаки. Увагу слід звернути на останні його дні. Тоді він і зустрівся з убивцею, і той не належав до волоцюг.

– Від решти новини є?

– Джафар цілу ніч згаяв із волоцюгами.

У неї потепліло на серці. Усупереч її наказу ні Ле Коз, ні Джафар не розбіглися спати додому. Один за всіх, і всі за неї...

– Щось дізнався?

– Та небагато. Дюрюї майже ні з ким не водився.

– А що в нічліжках? У безплатних ідальнях?

– Він зараз ходить по них.

– Що в Конанта? Усі плівки переглянув?

– Ще дивиться. Але в нього поки що нуль. Дюрюї на жодній нема.

– А Зак?

– Про нього нічого не знаю. Наче зранку мав трусонутися дилерів. Як я второпав, ти його лишила замість себе.

Ле Коз говорив сухо, та Анаїс не мала часу порпатися в його кривдах. Їй спала на думку нова ідея.

– Зателефонуй Джафарові. Нехай шукає собаку.

– А що з тим собакою? Ми обдзвонили всі притулки. Ніяких слідів того пса. Тим паче що ми навіть породи його не знаємо. Найпевніше, убивця порішив його і десь закопав.

– Треба побалакати з різниками. Обійти ринки. Особливу увагу звернути на гуртових продавців. Сам подумай, адже Дюрюї повинен був якось годувати того пса.

Ле Коз мовчав, здається, він був розгублений.

– Не втямлю, що ти хочеш дізнатися...

– Нам потрібен свідок. Хтось міг бачити Дюрюї в товаристві іншого чоловіка. Того, що врешті і зробив йому смертельного укола.

– Різники навряд чи розкажуть нам про нього.

– І щодо вбрання. Де купував собі одяг Дюрюї? Або на складах, де за копійки віддають неліквіди, або в «Еммаусі». Перевірте їх усіх. З'ясуйте, коли він там з'являвся востаннє.

– Мені здається, він переважно сидів у своєму лігві.

– Авжеж. Тож потрібно знайти місце, де він зазвичай жебракував. Не забувай, що раніше цю саму роботу виконав убивця. Він його помітив. Простежив за ним. Вивчив усі його звички. Нам доведеться зробити те саме. Може, нам пощастить зловити його тінь. Нові фото Дюрюї вже готові?

– Так, після затримання його фотографували.

– Показуйте ці світлини всім, із ким будете розмовляти. А мені надішли їх на айпод.

– Добре. То що мені зараз робити?

Анаїс звеліла йому розробляти слід ліків. Перевірити всі рецепти на імальген і кетамін, виписані в Аквітанії. З'ясувати, чи не було випадків пограбування у клініках і фармацевтичних лабораторіях. Ле Коз відказав, що все виконає, та особливого ентузіазму в його голосі не було.

Перш ніж скінчити розмову, вона попросила його зателефонувати до жандармерії Вільнев-де-Марсана і чемно – вона особливо підкреслила це – поцікавитися, чи немає в них новин.

Вона вже під'їжджала до Бордо. Думала вона зараз про того пещеного колегу, з яким допіру балакала. Лейтенант відзначався однією цікавою особливістю – жив розкішно, а заробляв небагато. Пояснити це родинною заможністю теж не можна було: його батько, простий інженер, уже був на пенсії. Раніше чи пізніше цими обставинами мав зацікавитися відділ внутрішніх розслідувань, та Анаїс запитань собі не ставила, бо знала на них відповідь.

Та метаморфоза сталася з її колегою 2008 року, після пограбування кам'яниці на проспекті Фелікса Фора. Ні, Ле Коз не був грабіжник, та він провадив слідство в цій справі. І декілька

разів розмовляв із господинею кам'яниці, вже не надто молодою баронесою, що володіла однією з найліпших марок вина, яке вироблялося в районі Медока. Після того знайомства в Ле Коза з'явився годинник «Ролекс», авто «Ауді-ТТ» і чорна кредитна картка «Інфініті». Грабіжників він так і не знайшов, зате знайшов своє кохання. І те кохання суттєво поліпшило його добробут, як подекували в коридорах комісаріату. До речі, якби сталося навпаки, це нікого не здивувало б.

Знову задзеленчав телефон. Джафар.

– Ти де? – запитав він.

– Під'їжджаю до Бордо. Щось викопав?

– Рауля.

– Це хто?

– Останній, хто розмовляв з Дюрюї до того, як його закатрупили.

На скронях Анаїс знову виступив піт. Напевне, в неї температура. Не кидаючи керма, вона ковтнула з аптечної пляшечки.

– Розповідай.

– Рауль – це жебрак, живе на набережній. Біля Сталінградського майдану, на лівому березі. Дюрюї вряди-годи ходив до нього.

– Коли вони бачилися востаннє?

– У п'ятницю 12 лютого, десь надвечір.

Либонь, тоді, коли його забили. Дуже важливий свідок.

– Як він сказав, Дюрюї збирався на якусь зустріч. Того ж таки вечора.

– З ким?

– З янголом.

– З ким?!

– Так сказав Рауль. А йому таке сказав Дюрюї.

Анаїс почувалася розчарованою. Алкогольна маячня. Або маячня під дурманом.

– Ти привіз його до дільниці?

– Не до нашої. У комісаріат на вулиці Дюко.

– Чому туди?

– Найближче було. Він зараз у витверезнику.

– О десятій ранку?

– Зачекай, то сама побачиш.

– Я на хвилюк загляну на Франсуа-де-Сурді, а потім відразу до них. Хочу сама його допитати.

Вона завершила розмову. До неї поверталася надія. Зрештою їхня ретельна праця виправдає себе. Вони детально з'ясують пересування і вчинки жертви і дістануться до його вбивці. Вона перевірила, чи прийшли на айпод світлини Дюрюї. Прийшли, і то декілька. Молодий панк був не дуже гарний собою. Кудлата темна чуприна. Темні очі з кружалами довкола них. Пірсинг на скронях, на крильцях носа, у кутиках вуст. Чудернацький хлопчина. Наполовину панк, наполовину гот. І стовідсотковий фанат неформальної музики.

Вона вже рухалася містом, уздовж набережної. Над еспланадою Кенконс сяяло сонце. З неба, наче промитого зливою, на ще мокрі дахи струмувала сліпуча блакить. Анаїс звернула на бульвар Клемансо, поминула розкішний квартал Гранз-Ом і, щоб не потикатися до середмістя, подалася вулицею Жудаїк. Вона не думала над маршрутом: рефлекс служив їй навігатором і провадив її сам.

На вулиці Франсуа-де-Сурді вона хутко побігла до свого кабінету і перевірила пошту. Надійшов звіт від координатора криміналістів, того красеня араба. Вони зробили сенсаційне відкриття: у глибині ями знайшлися часточки особливого різновиду планктону, що водиться в морі біля Баскського узбережжя. Та головне, точнісінько такий самий планктон виявили під нігтями того чолові'яги, що згубив пам'ять, – ковбоя з клініки П'єра Жане.

Анаїс нетерпляче зняла слухавку телефона. Це прямий зв'язок поміж злочином і велетнем-забудьком! Дімун повторив усе, що виклав у своєму звіті, а потім спитав:

– Ви знаєте психіатра на ймення Матіас Фрер?

– Так.

– Він експерт у цій справі?

– Ми не залучали експертів. Нащо, як у нас нема поки що жодного підозрюваного? А чому ви запитуете?

– Він телефонував мені вчора ввечері.

– І що він хотів?

– Дізнатися про результати аналізів.

– З місця злочину?

– Ні. Зі зразків, які взяли з рук чоловіка з амнезією.

– І ви все йому розповіли?

– Він казав, що телефонує від вашого імені.

– А про планктон у ямі ви теж йому сказали?

Дімун нічого не відповів, та його мовчання було досить промовисте. Вона не могла гніватися ні на психіатра, ні на криміналіста. У кожного тут свій інтерес. На війні, як на війні.

Вона вже хотіла було повісити слухавку, аж Дімун раптом знову озвався.

– Маю для вас іще дещо. Саме тоді, як я надсилав вам свій звіт, з'явилися нові результати. Я спершу очам своїм не повірив.

– І що ж воно?

– Ми обробили стіни ями методом хімічної трансмутації. Це новий спосіб, завдяки йому можна знімати відбитки навіть із мокрої поверхні.

– І ви знайшли відбитки?

– Декілька. І це не відбитки пальців жертви.

– Ви порівняли їх із відбитками забудька?

– Щойно. Це не його сліди. В ямі побував іще хтось.

Їй аж морозом продерло. Третій. Убивця?

– Надіслати їх вам? – не дочекавшись відповіді, запитав Дімун.

– Давно вже треба було це зробити.

Навіть не попрощавшись, вона кинула слухавку. Авжеж, гарна стратегія зваблення вродливого чоловіка! Та їй зараз воно було анідесь. Тільки розслідування важило. Перш ніж податися до комісаріату на вулицю Дюко, вона набрала номер Закрауї, бо у відділку його не було.

– Заку, в тебе є новини?

– Поки що нема. Опитую дилерів. Дехто знав Дюрюї, та ніхто не чув про чистий героїн. А ти що дізналася на фермі?

– Потім розкажу. Зроби мені ласку, добре? Заїдь до клініки П'єра Жане і перевір, чи там ще забудько з вокзалу Сен-Жан. І попереду психіатра, його звати Матіас Фрер, що вдень я заїду з ним побалакати.

– Із психіатром чи із забудьком?

– З обома.

– Дивне відчуття – повертатися додому.

Вони котили по магістралі N10, прямуючи до Країни Басків. Вибралися раніше, ніж планували, ще до півдня. Фрер посадив Бонфіса на задньому сидінні. Здоровань умостився точнісінько посередині й обіруч вчепився у спинки крісел. Наче дітвак.

За декілька годин він геть змінився. До нього на очах поверталася достеменна особистість разом із поведінкою рибалки. Наче його психіка складалася з якоїсь податливої тканини і зараз набувала звичної форми.

– А що Сільвія? Що вона тобі сказала?

– Вона рада твоєму приїздові. Хвилювалася за тебе.

Бонфіс енергійно струснув головою. Широкі криси його бриля затуляли огляд, і Фрерові

доводилося стежити за дорогою через зовнішні люстерка.

– Я не можу отямитися, лікарю. Так і не можу отямитися... Що ж ото зі мною скоїлося, га?

Фрер не відповів. Мжичка вкривала лобове скло. Обабіч шляху росли сосни. Ох і ненавидів він Ланди! І цей нескінченний ліс, і ці дерева – надто вже тонкі та прямі, що глибоко сягають корінням у пісок. Ненавидів океан, берегові дюни і пляжі, що схожі були мов дві краплі води. Нескінченна монотонність краєвиду викликала в нього невиразне почуття тривоги.

Він непомітно ввімкнув диктофона.

– Патріку, розкажи мені про свою родину.

– Та там і розповідати нема чого.

Перед від'їздом Фрер трохи поговорив із пацієнтом у себе в кабінеті. Йому вдалося скласти його фрагментарного портрета. П'ятдесят чотири роки. Останні шість років рибалить у Гетарі. Доти жив на півдні Франції, перебивався випадковими заробітками. Спершу працював на сході, потім на заході. Зокрема, і на будові – того складника підсвідомість використала для створення нової особистості. Якось йому щастило впоратися з труднощами, та він завжди був на межі бурлакування.

– У тебе є брати чи сестри?

Здоровань засовався на сидінні. Фрерові здавалося, наче від кожного його поруху авто аж хилитається.

– Нас було п'ятеро, – нарешті сказав Патрік, – два брати і три сестри.

– Ти спілкуєшся з ними?

– Ні. Ми з Тулузи. Там вони і лишилися.

– А батьки?

– Померли давно.

– То твоє дитинство минуло в Тулузі?

– Біля Тулузи. В Герені. Передмістя таке. Нас було сім душ, мешкали ми в двокімнатній.

Пам'ять поверталася до нього, в голові оживали ясні й точні деталі. Не ті безформні

уривки, що їх можна видерти за допомогою гіпнозу чи хімії.

– А до Сільвії ти мав серйозні стосунки з жінками?

Велет помовчав, потім сказав:

– Мені з жінками ніколи не таланило.

– Тобто в тебе нікого не було?

– Та була одна... Наприкінці 80-х.

– Де?

– Коло Монпельє. У Сен-Мартен-де-Лондр.

– Як її звали?

– Про це обов'язково розповідати?

Фрер мовчки кивнув. Він так само пильно стежив за дорогою. Біскарос. Мімізан. Мезос. Сосни, сосни, сосни. І мжичка. Одноманітність ландшафту дедалі дужче гнітила.

– Марина, – видушив нарешті Патрік. – Вона хотіла, щоб ми побралися.

– А ти?

– Та не дуже. Але ми все ж таки побралися.

Матіас здивувався. Отож, Бонфіс таки зважився якимось на сімейне життя.

– А діти у вас були?

– Ні. Я був проти.

– Чому?

– Не забув свого дитинства. Нічого доброго.

Фрер не став заглиблюватися в цю тему. Цієї інформації досить, щоб навести довідки в архівах соціальних служб. Либонь, Бонфіс ріс у злиднях, із батьками-пияками, що, може, лупцювали своїх дітлахів як гамана. Схильність до дисоціативної втечі сягає корінням у нещасливе дитинство.

– То що в тебе вийшло з Мариною? Ви розлучилися?

– Та ні, що ти. Просто я дременув од неї, та й годі. Здається, вона тепер у Німі.

– А чому ти втік?

Він не відповів. Отож, у його житті вже була одна втеча, щоправда, без зміни особистості. Фрер уявив собі людину, що категорично не бажає брати на себе відповідальності. Життя, що складається із ухилянь, вивертів і вагань...

Він не поспішав порушити мовчання, що повисло в салоні. Крізь хмари проглянуло сонце, розмалювавши небо жовтяво-рудими барвами. За шибам пропливали вказівники з назвами нових сіл. Осгор. Капбретон. Ще трохи, і ландські гаї будуть позаду. Від тієї думки Матіасові аж легше стало. Він вирішив, що Бонфіс заснув, аж у дзеркалі заднього огляду знову забовваніла його кремезна постать.

– Лікарю, а воно знову може спіткати мене?

– Та ні, нема підстав.

– Я ж нічого нічого не пам'ятаю. Що я там наплів?

– Не будемо про це.

Як по правді, Фрер волів би детально побалакати з пацієнтом про кожну деталь його облудних спогадів. Розшифрувати кожен символ, що видала підсвідомість. Свою вигадану подругу він назвав Елен Офер. Її прізвище могло б писатися з двома «ф». Матіасові дуже кортіло лишити Бонфіса у своєму відділенні й дослідити кожну стежину в лабіринті його психіки.

Либонь, Патрік думав те саме, бо раптом запитав:

– А ти й далі будеш мною опікуватися?

– Авжеж. Відвідуватиму тебе. Але ми працюватимемо в контакт з місцевими лікарями.

– Я інших спихіатрів не хочу. – Здається, він згадав якусь іншу подробицю. – А звідки ж узявся розвідний ключ? І телефонний довідник? Чому на них була кров?

– Патріку, я знаю про це не більше, ніж ти. Та якщо ти мені довіряєш, обіцяю, що ми все це з'ясуємо.

Здоровань понурився. Вони поминули вказівника, що позначав виїзд із Біарріца.

– Отут зверни, – сказав Бонфіс. – Треба забрати мое авто. Я його на майданчику тут лишив.

– У тебе було авто? Ти точно пам'ятаєш?

– Та начебто.

– А ключі де?

– От халепа, – буркнув той, лапаючи по кишнях. – І справді. Нічогісінько не пам'ятаю.

– А документи?

Бонфіс геть занепав духом.

– Нічого не пам'ятаю! Куди я міг їх запроторити?

Фрер звернув праворуч і подався до Біарріца. Розпогодилося. У небі вже сяяло сонце. Вони їхали вуличками, які то п'ялися угору, то круто спускалися в діл, наче під впливом мінливого настрою. Почали траплятися будинки з червоними і блакитними фахверковими мурами, що були відбитком іншої пори й іншої культури. На вершині кожного пагорба видніли рожеві черепичні дахи, що тісно ліпилися один до одного, аж до самого моря. Місто пишалося незайманою, яскравою, майже первісною красою.

– Дідько з ним, із тим авто, – глухо сказав Бонфіс. – Їдь берегом. Зараз буде Бідар. А потім Гетарі.

Вони попрямували шляхом, що звивався поміж заростями ялівцю і вересу. Курортні будиночки стояли тут щільно, мало не один на одному. В цих хистких спорудах уже не видно навіть натяку на традицію чи бодай гармонію. Та хоч там як, над усім висів дух якоїсь баскської старосвітчини, що перебивав решту. Сосни, ломикамінь і тамариск підступали простісінько до порогів осель. І над усім узбережжям шугав солоний вітер із моря й осявав усе довкруги золтавою барвою.

Матіас аж заусміхався. Треба переселитися сюди, подумалося йому. Дорога раптом повужчала, що й два авта не розминулися б, і припровадила їх на тінявий сільський майдан. Гетарі. Знову кам'яниці з фахверками, що стояли тісно, пліч-о-пліч, наче молодиці, які зібралися попліткувати, несхвально позираючи на тераси каварні, що притулилася внизу. Удалині видно було стіну для гри в пелоту, вона схожа була на руку, що звелася, вітаючи того, хто приїхав до Країни Басків.

– Прямо, – хрипким від хвилювання голосом сказав Бонфіс. – Ось і порт уже.

Матіас Фрер вважав себе людиною черствою, та зустріч Патріка і Сільвії навіть його зворушила мало не до сліз. Немолодий вік обох цих людей, їхня закоханість, од якої аж дрож проймала, їхня ніяковість і сором перед стороннім чоловіком, їхні погляди, перешіптування і стримані обійми – все воно хвилювало дужче, ніж вираження найбурхливіших емоцій.

Та й вигляд у них, як по правді, не дуже був. Сільвія виявилася куцою жіночкою з червоним личком, зморшкуватим, ніби печене яблуко. Її червона одутла шкіра виказувала, що колись вона полюбляла хильнути чарчину. Мабуть, їй, як і Патрікові, доводилося жити просто неба. Обое доста натерпілися в житті, аж доки знайшли одне одного.

Декорації, в яких розгорталася ця сцена, цілком відповідали скромній поетичності тієї місцини. Порт у Гетарі насправді виявився забетонованим узгір'ям, де стояло кілька човнів, помальованих яскравими барвами. Погода встигла зіпсуватися. Небо затягло хмарами, крізь які вперто намагалося промикнутися сонячне проміння, осяваючи землю тьмяним шклистим світлом. І люди, і краєвид неначе були на дні плящини, такої, в яку вставляють мініатюрного вітрильника.

– Ох, не знаю, як вам і дякувати, – обернувшись до Матіаса, сказала Сільвія.

Він мовчки вклонився. Сільвія махнула в бік дерев'яного помосту, що провадив уздовж бескиду, який нависав над морем.

– Пройдімо трохи.

Фрер зиркнув на неї. Немиті коси, безформний светр, бахматі спортивні штани, стоптані кросівки... Після всього, що утнуло життя з цією жіночкою, вціліли тільки її очі, живі і блискучі, наче два камінчики, виполіровані дощем.

Вона обійшла човни, що лежали на березі, і попрямувала до містка. Патрік уже йшов до човна, що погойдувався на хвилях за декілька метрів од пірсу. Напевне, то й було його славетне судно, що стало причиною тієї халепи, яка сталася з ним. На кормі гордовито саяв напис жовтими літерами: «ЮПІТЕР».

Фрер наздогнав Сільвію, чіпляючись за поруччя хисткого помосту. Вона стояла, не похитнувшись жодного разу, і одною рукою скручувала цигарку.

– Ви можете пояснити мені, що сталося?

Фрер розповів їй усю ту історію. Вокзал Сен-Жан. Психотична Патрікова втеча. Його підсвідоме бажання стати кимось іншим. Випадкова зустріч із медсестрою з Гетарі. Про сліди крові на розвідному ключі й телефонному довіднику, а також про труп на вокзалі Сен-Жан він вирішив не розповідати: нехай цим клопочеться Анаїс Шатле, що незабаром примчить сюди.

Сільвія слухала його й не перебивала. В її пальцях звідкись узялася велика важка запальничка. Вона запалила самокрутку.

— Не віриться, та й годі, — помовчавши, хрипко видихнула вона.

— Останніми днями ви не помічали нічого дивного в його поведінці?

Вона стенула плечима. Переплутані пасма кіс прилипли до її худих щік. Вона курила, глибоко затягуючись ї, наче паротяг, випускаючи хмари диму, що їх відразу підхоплював морський вітер.

— Патрік не дуже про себе розповідає...

— А раніше він ніколи не пропадав? Не потерпав од утрати пам'яті?

— Ні.

— Розкажіть мені про його проблеми.

Вона мовчки ступнула кілька кроків уперед. Під ногами в них бурхало море. Воно тяжко дихало й відступало назад, щоб із новою силою кинутися на берег.

— Гроші, ось які проблеми. Нічого нового. Патрік узяв у банку кредит, щоб придбати човна. Хотів сам собі бути паном. Та сезон видався ніякий.

— За рік буває декілька рибальських сезонів, еге ж?

— Я про найважливіший. Жовтневий. Коли йде білий тунець. А ми заробили тільки на життя та щоб розрахуватися з хлопцями, які допомагали нам. На сплату кредиту нічого не лишилося...

— А як відбувалася купівля човна? Ви зробили перший внесок?

— Я заплатила внесок.

Фрер не міг приховати подиву, і Сільвія всміхнулася.

– Може, я й не схожа на багату, та в мене є сякий-такий маєток. Точніше, був. Будиночок у Бідарі. Ми продали його і вклали гроші в човна. Та не поталанило нам. Постачальникам винні. Відсотки банку виплачували. Вам не збагнути цього.

Для Сільвії він належав до мільярдерів. Утім, він не образився на неї. Його захопили емоції, що заважали йому думати. Хвилі накочувалися на берег, здіймаючи хмари бризок, що сяяли сріблом на сонці. На вустах Матіас відчув присмак солі, увіччю танцювали сонячні блиски.

Жінка оберталася поглянути, що там робить Патрік. Він уже заліз у човна і порпався на дні, певне, перевіряв двигуна. Вона дивилася на нього материнським поглядом.

– Він щось розповідав вам про своє... про своє минуле життя?

– Про жінку свою, еге? Він не любить багато балакати, та я про неї знаю. Це не секрет.

– Він спілкується з нею?

– Ні. Вони посварилися.

– А чому він не розлучився з нею?

– А грошенята де взяти?

Фрер вирішив не заглиблюватися в цю тему, бо геть був необізнаний у ній. Одруження. Заручини. Розлучення. Усі ті поняття були для нього чистісінькою абстракцією.

– А про своє дитинство він з вами балакав?

– То ви і справді нічого не знаєте, – з відтінком легкої зневаги відказала вона.

– Чого я не знаю?

– Він убив свого батька.

Матіас і оком не моргнув.

– Батько його був залізничник. Патрік допомагав йому.

– В Герені?

– Не пам'ятаю. Якесь передмістя. Там жила їхня родина.

– І що ж сталося?

– Вони побилися. Татусь п'яний був як чіп. І гепнув у чан із кислотою. Вони там травили іржаві залізяки. Патрік витягнув його, але старий уже гинув. Патрікові було тоді всього п'ятнадцять років. Я особисто вважаю, що то була просто лиха пригода.

– А слідство було?

– Хтозна. Принаймні Патріка не запроторили до в'язниці.

Це легко перевірити. Матіасів здогад підтверджувався. Тяжке дитинство. Родинна трагедія, що розколола підсвідомість підлітка. І ця шпарина ширшала, аж цілком поглинула його особистість.

– А що з ним потім сталося? Він не пішов із дому?

– Він у легіон завербувався.

– В Іноземний легіон?

– Він вважав себе винним у батьковій смерті. Він діяв, як злочинець.

Вони дійшли до краю містка. Не змовляючись, повернули назад і помалу пішли до причалу. Сільвія весь час зиркала на Патріка. А той порпався у нутрощах двигуна і, здавалося, забув про їх існування.

– Патрік мав інші проблеми з поліцією? – озвався психіатр.

– Та що ви оце думаете! Як ми люди небагаті, то обов'язково й розбишаки? Авжеж, йому бувало непереливки, та на манівці він не звертав!

Фрер не наполягав. Він намагався зіставити облудні спогади Паскаля Мішелля з достеменними фактами біографії Патріка Бонфіса.

– Ви бували в районі Аркашона?

– Ні, ніколи не була.

– Вам щось каже прізвище Тібодье?

– Нічого не каже.

– А Елен Офер?

– А це ще хто така?

Фрер усміхнувся, давши на здогад, що тут їй нічого не загрожує. Жінка знову дістала капшука з тютюном і аркушика цигаркового паперу. Не надто довірлива, за кілька секунд вона спритно скрутила ще одну цигарку.

– Він розповідав вам про сон, який часто йому сниться?

– Який іще сон?

– Наче він сонячної днини йде селом. Потім лунає вибух, і його тінь залишається на стіні.

– Уперше чую.

Ось тобі ще одне підтвердження. Сон почав маритися Патрікові внаслідок тієї психічної травми. Що там розповідав Паскаль Мішель? Він же Пітер Шлеміль? Щось про Хіросіму...

– Патрік любить читати?

– Од книжок не відірвеш. У нас не дім, а муніципальна бібліотека.

– А які книжки він читає?

– Більше з історії.

Фрер вирішив, що час поставити головне запитання.

– Скажіть, а того дня, коли Патрік поїхав до банку, він не згадував, що в нього є ще якась зустріч? Він більше нікуди не збирався?

– Послухайте, ви що, поліцей? Чого це ви розпитуєте мене?

– Я повинен збагнути, що ж із ним сталося. Маю на увазі, що сталося в його голові. Мені треба поступово відновити події того дня, що скінчився для нього цілковитою втратою пам'яті. Я хочу його вилікувати, ви розумієте?

Вона нічого не сказала, тільки махнула недопалком. Курила вона жадібно, глибоко затягуючись. Вони мовчки дійшли до причалу. Бонфіс так само порпався у двигуні. Вряди-годи над бортом човна вигулькувало його обличчя. Навіть із такої відстані видно було, який він щасливий і спокійний.

– Мені доведеться ще раз приїхати, щоб побалакати з Патріком, – сказав Фрер.

– Ні! – відтяла Сільвія, кидаючи в море недопалка. – Дайте йому спокій. Ви багато для нього зробили, щиро вам дякую. Та тепер я сама візьмуся до нього. Може, я не така вчена, як ви, та я знаю Патріка. Усе, що йому треба, – це хутчій забути всю цю історію.

Фрер зрозумів, що торгуватися з нею марно, принаймні зараз.

– Гаразд, – сказав він. – Та я все-таки залишу вам координати когось із моїх колег в Байонні чи в Сен-Жан-де-Люзі. Ви повинні зрозуміти: те, що з ним сталося, не жарт. Йому необхідна медична допомога.

Жінка промовчала. Фрер потис ій руку і, прощаючись, махнув Патрікові, який радісно помахав йому теж.

– Завтра я вам зателефоную, добре?

Вона знову промовчала; а може, її слова віднесло вітром? Фрер помалу піднявся бетонним узвозом. Дійшовши до свого авто, він знову обернувся. Сільвія хибкою ногою вже поспішала до свого коханого.

Психіатр сів за кермо і рушив із місця.

Він допоможе цим двом бідолахам, хочуть вони цього чи ні.

– Я шукаю шпарину у світобудові.

Темна рука мацала порепану стіну камери витверезника.

– І нехай-но знайду, то побачите ви мене тут...

Анаїс і не думала коментувати ті слова. Вона вже десять хвилин слухала маячню жебрака на ймення Рауль. І терпіння її вичерпалося.

– Треба лише тримати курс, – провадив бурлака, пильно вдивляючись у чергову шпарину.

Анаїс вирішила діяти. Дістала із пластикового пакета картонну коробку з вином, яку придбала дорогою. Раулеві очі аж загорілися, як він її вгледів. Схопивши коробку, він хутко викрутив корка і вицмулив її вмент.

– То що ти там казав про Філіппа Дюрюї?

Волоцюга втерся рукавом і гучно відригнув. Його червона мармиза була мов дохле звіря, що заплуталося в колючому дроті. Щетина на бороді, чуб і брови стояли сторч, наче спиці, застромлені в закривавлене тіло.

– Фіфі? Знаю я його! Він завжди каже, що серце в нього діє в режимі сто двадцять, а мізки – в режимі вісім і шість.

Анаїс зрозуміла, про що він. Сто двадцять ударів за хвилину – в такому ритмі виконується музика техно. А вісім і шість градуса – міцність пива «Баварія». Пива чемпіонів – панків, рокерів та інших маргіналів. Рауль говорив про Фіфі в теперішньому часі. Отож, не знав про його смерть.

– Як по правді, він схибнутий.

– Мені здавалося, ви з ним друзі.

– Дружба не заважає об'єктивним оцінкам.

Анаїс мало не зареготалася. А це жалюгідне створіння провадило:

– Фіфі то такий, то сякий. То героїн коле, то ні. То слухає метал, то техно. Сьогодні гот, завтра вже панк...

Анаїс спробувала собі уявити спосіб життя покійного хлопчини. Мандри, дурман, бійки. Утіха від героїну, галюцинації від екстазі, ночі під тином, пробудження в невідомих місцях. Хтозна, як потрапив сюди і що робив напередодні. І так день крізь день. А в глибині душі – надія на те, що таки колись злізе з голки.

Рауль почав розп'якувати про музичні вподобання Дюрюї.

– Я казав йому: гівно твоя музика. Вони ж нічого не вигадують, лише крадуть. Мерілін Менсон – це Еліс Купер. Техно – той-таки Крафтверк. А ар-енд-бі...

– Айзек Гейз.

– Авжеж! Крадуть чужі пісні й подають як свої.

– А на що Фіфі жив?

– На жебрущому хлібі був. Як і я оце.

– У Бордо?

– І в Бордо, і в інших місцях. Чуй, а в тебе випити більш нема?

Анаїс дістала з пакета ще одну коробку. Рауль видудлив її вмить. Цього разу не відригував, та Анаїс перелякалася, щоб він не надзюрив у штани. На ньому було пальто з якоїсь ряднини, але таке брудне, що малюнка тканини вже й не видно було. Штани від спортивного костюма від бруду аж сторчма стояли. Зі стертих до корду сандалів виглядали голі чорні ноги. Анаїс намагалася не дихати носом, хоч про всяк випадок намастила ніздрі запахуючою маззю «Вікс Вапораб».

Рауль замахнувся і жбурнув коробку в стіну камери. Анаїс утямила, що треба клепати залізо, поки гаряче.

– Кілька днів тому Фіфі казав тобі про янгола...

Рауль забився в куток, сів долі й, соваючи плечима, заходився чухати спину, немов худобина.

– Еге, янгол! – озвався він урешті. – Той чолов'яга пообіцяв дати йому янгольського дурману.

Його убивця. Нарешті балачка звернула в потрібне річище.

Анаїс нахилилася до Рауля і, чітко вимовляючи кожне слово, запитала:

– Він добре його знав?

– Ні, допіру зазнайомилися.

– Що саме розповів він тобі про нього?

– Що той відправить його на небо. І чомусь весь час верзаяк про якогось святого Юліана...

– Святого Юліана Гостинного?

– Еге ж, про нього.

– А чому?

Рауля раптом осяяло.

– Фіфі в школу недовго ходив, та цю легенду він добре запам'ятав. Один принц помилково

вбив своїх батьків. Утік із дому, став перевізником через річку. І тут якось приходить до нього лепрак і просить перевезти на той берег. Юліан його прийняв у себе, нагодував і зігрів своїм тілом. І тоді той лепрак узяв його на небо. Бо то ж був Ісус Христос. Так ось, Фіфі казав, що той янгол і до нього прийшов. І що він відправить його на сьоме небо...

– Чому він згадав саме цю легенду?

– Тому що його ангел теж був лепрак.

– Лепрак?

– У нього всенька морда була ганчір'ям обмотана.

Анаїс спробувала уявити собі, як усе воно діялося. Чоловік із замотаним обличчям знайомиться з Філіппом Дюрюї. Пропонує йому небувалу втіху. Хлопець починає міркувати про особу милостивця, і уява підказує йому різні версії, зокрема й геть казкові. Цікаво, чи потрапила їхня бесіда бодай на одну спостережну камеру?

– Коли ти бачився з Фіфі востаннє, що він тобі сказав?

– Що ввечері в нього зустріч із лепраком. І що вони разом переправляться через річку. Дурня, одне слово.

– А де вони мали зустрітися?

– Не знаю.

– А ти де з ним бачився?

– На набережній. У районі Сталінградського майдану. Фіфі мало зі шкури не пнувся, так йому кортіло до того лепрака бігти.

– О котрій годині воно було?

– Та не пам'ятаю. Надвечір.

Анаїс не збиралася пропускати жодної подробиці.

– У Фіфі є пес?

– А певно! Як і в кожного бурлаки. Послухай, а ще випити в тебе нема?

– Ні, нема. Як звати собаку?

– Мірван. На честь грузинського святого. Кажу ж тобі, Фіфі геть дурний.

– Пес того вечора був із ним?

– Еге ж.

– А потім ти десь бачив того пса?

– Ні, не бачив. Ні пса, ні Фіфі.

Він балакав дедалі тихіше. Ненадовго вистачило йому снаги. Ось його очі згасли. Може, вино й оживило б його, та в Анаїс більше нічого не було із собою. Вона випросталася, намагаючись не торкатися того сміття, що валялося перед нею.

– Зараз тебе випустять.

Вона постукала в зашклені двері камери. З'явився вартовий.

Позаду почувся Раулів голос.

– А з Фіфі що сталося?

– Поки що невідомо.

Рауль зареготався; зашклені двері відчинилися.

– Ви, поліцаї, думаєте, що ми дурні, та найбільші дурники – це ви самі. Гадаеш, я не второпав, що Фіфі простягнув копита?

Вона мовчки вийшла з камери. Не вийшла, а вискочила, немов кісточка із гнилого персика. Рукавом витерла мазь під носом. Зиркнула на годинника: дванадцята. Просто-таки фізично відчувала вона, як цокаючи спливають секунди, нагадуючи їй, що зворотний відлік давно вже йде. Як надіялася вона на ту розмову! Та вона майже нічого не додала.

Сідаючи в авто, вона зателефонувала Ле Козові. За дві години її колега став експертом із виробництва і продажу імальгену. Він склав повного списку тих, що протягом останніх чотирьох тижнів виписували рецепти на препарат. Тепер залишалось тільки зателефонувати всім ветеринарам і в усі установи, що спеціалізуються на лікуванні худоби. Жаді слід було перевірити комори, замовлення і звіти про продажі. На цілий день вистачить.

Пощастило з'ясувати, що в січні були пограбовані дві ветеринарні клініки, одна біля Бордо,

друга на околицях Лібурна. Та слід цей був безнадійний. Ле Коз попросив консультації і з'ясував, що кетамін має галюциногенну дію. Існує навіть щось на кшталт підпільної мережі, яка поширює цей препарат. Як гадали поліцаї, що займалися розслідуванням обох випадків, підозрювати треба швидше наркодилерів...

Анаїс поцікавилася, як справи у Джафара. Той не дізнався нічого важливого ні про пса Дюрюї, ні про те, де він добував собі одяг. Від Зака й Конанта новин теж не було ніяких.

– Ти в офісі? – закінчуючи розмову, запитала вона.

– Ага.

– Відбитки від криміналістів надійшли?

– Годину тому.

– І що?

– Ще не перевірили. У нас вірус.

Поліційні комісаріати забезпечують найдешевшими комп'ютерами і найпримітивнішими програмами. І те, що вони виходять із ладу мало не щодня, звичне явище.

– А що каже наш експерт?

Експертом вони прозивали між собою лейтенанта, що тиждень провчився на курсах інформатики. Ле Коз промовисто мовчав.

– Ото халепа! – буркнула Анаїс. – Покличте фахівця. Справжнього.

– Він уже працює.

– Хто?

– Сусід зі сходового майданчика. Програміст. Ігри пише.

Анаїс нервово зареготалася. Це вже було занадто. Уявила собі схибнутого на програмуванні дивака, що допомагає поліції. Контркультура у спілці з правоохоронцями.

– І що?

– Уже полагодив усе.

– То ти увійшов до центральної картотеки?

– Ні.

– Чому?

– Ми зошита згубили.

Ще одна халепа! Начальство запровадило правило, що для роботи з кожною програмою треба ввести пароль, тобто комбінацію літер і чисел, які неможливо запам'ятати. Усю ту нісенітницю записували до особливого зошита, одного для всіх.

Нема зошита, то нема і пароля.

Нема пароля, нема і доступу до бази даних.

Анаїс увімкнула запалювання. Експерти! Цокання годинника дедалі дужче дратувало її. Вона сховала телефона і знову згадала про Зака. Він дістав завдання поїхати до клініки і перевірити, чи там ще той забудько, адже він підозрюваний номер один! Чому ж він не дзвонить? Вона знову взяла мобільника.

– Це що ще за дурня?

Вона не розмовляла, а гарчала. Фрер спробував заспокоїти її.

– Як лікар я взяв на себе сміливість перевезти пацієнта...

– Свідка номер один?

– Пацієнта з утратою пам'яті.

– Ви повинні були сповіщати нас про кожне його слово і вчинок.

– Та невже?

Фрер прямував автострадою N10. Ось уже й Анаїс Шатле дізналася про те, що він сам вивіз із клініки Бонфіса. Крім того, вона встигла побалакати з координатором експертно-криміналістичної служби, і той розповів їй про вчорашній обман, а головне, розповів, що на Бонфісових руках і ремонтній ямі виявили сліди планктону. Що ж, вона мала право обурюватися.

– Мене вже нудить од вас! Ким ви оце себе вважаєте? – репетувала Анаїс.

– Як це розуміти – ким я себе вважаю?

– Так ото ж! Корчите тут знавця людських душ! Ставите вбивчі діагнози! Рятівник людства, ти ба! Тут наразі йдеться про вбивство, а це – справа поліції, чорт забирай!

– Повторюю, мій пацієнт...

– Ваш пацієнт – підозрюваний номер один!

– Ви не казали мені цього.

– А ви від учора вже знаєте, що він лишив сліди в ямі. Мало вам цього?

– Нема ніяких доказів того, що він...

– Сприяння втечі – раз. Незаконне отримання інформації у справі про розслідування кримінального злочину – два. Знаєте, скільки вам за це дадуть?

Довкола Фрера знову були нескінченні ландські ліси. Корабельні сосни впиралися верховіттями простісінько в небо. Знову почав накрапати дощ.

– Послухайте, – заговорив він поважно, як ото балакав завжди з шаленими пацієнтами, – у мене є для вас новина. Ми з'ясували особу цього чоловіка.

– Що?!

Матіас коротко виклав події, що сталися в першій половині дня. Анаїс слухала його і не перебивала. Він уже вирішив був, що заслужив у неї на милість, аж вона накинулася на нього мов фурія.

– Ви кажете, що до нього повернулася пам'ять, а потім спокійнісінько везете його до хати?!

– Не вся пам'ять. Він не пам'ятає, що сталося на вокзалі Сен-Жан. Йому...

– Завтра вранці я пошлю по нього поліцію. Ми заарештуємо вашого ковбоя!

– Не робіть цього! Дайте йому бодай декілька днів. Він повинен заспокоїтися, отямитися...

– Ви що там собі думаєте? Що ви на морських купальнях?

Фрер відчув, як йому уривається терпець, і перемігся.

— Ми з вами однаково зацікавлені в тому, щоб Патрік Бонфіс цілком відновив свою колишню особистість. Тільки так він зможе згадати те, що сталося перед тим, як він згубив пам'ять...

— Не його, а вас я першого заарештую!

Вона урвала зв'язок.

Якусь хвилю Фрер ще тримав слухавку біля вуха. Обабіч шляху бігли і бігли сосни. Він допіру поминув Ліпосте і під'їжджав до повороту на магістраль А63. І тієї ж секунди вгледів у люстерку заднього огляду відблиск фар. За ним ішов чорний всюдихід. Фрер ладен був запрягнутися, що півгодини тому бачив це авто.

Він запевняв себе, що це ще нічого не значить. За нинішнього часу водіння стало суто механічною справою. Авто прямують одне за одним, на кожному стоїть обмежувач швидкості, а люди, які сидять за кермом, тільки й клопоту мають, щоб не натрапити на радар або дорожню поліцію. Та біле світло фар і далі переслідувало його...

Він знову спробував заспокоїтися, аж йому здалося, неначе він упізнав двох чоловіків, які сиділи в авто. То були ті хлопці в чорному, що вешталися біля його хати. Лише тоді він звернув увагу на марку авто. Всюдихід «ауді». Модель Q7.

Матіас різко скинув швидкість, кілометрів на тридцять. Крізь завісу дощу він побачив, що «ауді» точнісінько повторило його маневр. У глибині ока спалахнув біль, неначе під черепом, пульсуючи, увімкнувся червоний сигнал тривоги.

Він притиснув акселератора. Всюдихід теж піддав ходу, не відпускаючи його від себе ні на метр. Біль за оком дедалі посилювався. Матіасові здалося, ніби в його голові спалахнув ліхтар. Пальці вкрилися липким потом, аж нелегко стало тримати кермо. Дощ шалено бив прямо в лобове скло, засліплюючи Фрера, здавалося, наче потік намагався змити все з поверхні землі.

Раптом він побачив відгалуження від шосе. Не замислюючись, Фрер крутнув кермо праворуч. Він навіть не встиг прочитати на вказівнику назву населеного пункту. Зараз він був у самісінькому осерді Ланд. Шлях вивів його на шосе департаменту, він ще раз звернув праворуч і додав газу. Кілометр. Два кілометри. Довкола стіною стояли сосни. Ні села, ні хатини, ні станції автосервісу. Нічого. Ідеальне місце для нападу. Він зиркнув у люстерко заднього огляду. «Ауді» йшла за ним наче приклеєна. З увімкнутими фарами.

Фрер понишпорив у кишені й добув мобільника. Знизив швидкість до сімдесяти кілометрів за годину. Обрав у меню опцію «Фото» і спрямував об'єктива на авто. Потім збільшив масштаб і спробував зловити в кадр решітку радіатора, по якому рікою текла вода. Його

цікавили номери автомобіля. Він зробив декілька знімків, міняючи ракурс, потім знову притиснув педаль газу. Попереду нічого не було видно, крім прямовисних цівок дощу і дерев, що стояли щільними лавами. У нього було враження, наче він пропихається крізь ґратчасту огорожу.

І тут праворуч з'явився ґрунтовий прослідок.

Наче відкрита рана, що зяяла в зеленому тілі того лісу.

Фрер звернув, і авто відразу ж загрузло в грязюці. Він позадкував, потім рвонув уперед. Двигун аж гарчав, але авто буксувало на місці. Лобове скло заляпало брунатними бризками. Тут потрібне було авто з чотирма тяговими колесами. Він зиркнув у люстерко заднього огляду. Всюдихід зник.

Він знову притиснув акселератора. Авто завищало, гаркнуло, але видряпалося з ями. Знову сосни. Папороть. Ялівець. Фрер насилу просувався вперед. У шибки стукали гілляки, з-під коліс летіла грязюка, зусібіч лунав тріск галуззя. Авто ледве повзло, продираючись крізь чагарі, провалюючись у вирви і підстрибуючи на горбках.

Фрер сидів, учепившись за кермо, і не зводив очей із дороги. Підсвідомо він чекав якоїсь завади у себе на шляху. Здоровезної калюжі. Рову. Бурелому.

У світлі фар промайнуло дерево, що лежало впоперек прослідку. Фрер натиснув на гальма і разом крутонував кермо. Кілька секунд – це зовсім небагато, та їх було доста, щоб відчутти, що зараз загинеш. Авто вихнуло вбік і втлющилося в болото. Двигун заглух. Колеса заклинило.

Фрерові й дух забило. Кермо впиралося в ребра. Чолом він стукнувся в лобове скло. Всеньке тіло боліло. На обличчі була кров. Утім, він розумів, що ще легко відбувся. Якусь часину він посидів, скоцюрбившись над кермом, відчуваючи, як із кожною хвилиною кров хутчій струмує жилами.

Дощ барабанив по даху і шибках авто, шмагав по гілляках дерев. Матіас насилу розстебнув ременя безпеки. Зачепив двома пальцями клямку дверей і натиснув плечем. Вилетів із розгону надвір і шубовснув у калюжу. Потім звівся на одне коліно. Дощ періщив мов несамовитий. Всюдихода не видно було ніде. Таки відірвався він од них.

Він ледве зіп'явся на ноги. Зіпершись спиною на авто, глянув на свої руки. Вони дрібно тремтіли. І в тому ж таки шаленому ритмі калатало серце. Отак він постояв декілька хвилин. Шум дощу перемишувався з квилінням вітру у верховіттях дерев. Матіас заплющив очі. Його охопило відчуття, наче він стоїть по шию у воді. Він справді змок мов хлющ, та вода змивала з нього залишки страху, що його допіру зазнав. Він вдихав запахи живиці, моху й опалого листя. Аж усвідомив, що заляк.

Коли він страшенно промерз і серце перестало шалено гамселити, то знову заліз в авто. Зачинив дверцята. Увімкнув опалення до краю. І замислився. Хто ті двоє? Чому вони його переслідували? Може, вони на шляху його чекають? Відповіді на ті запитання не було.

Він увімкнув запалювання і поправив авто назад. Адже хтозна, як глибоко воно загрузло. Колеса буксували, здіймаючи фонтани грязюки, аж торкнулися твердої землі. Авто помалу поповзло назад, немов корабель, якого тягнуть суходолом. Матіас дивився назад, вистромивши голову з вікна. Метрів за сто він зумів розвернутися.

Уже виїхавши на шосе, що провадило до Бордо, спробував спокійно проаналізувати те, що з ним сталося. Тіло боліло, напевне, кілька ребер таки зламав, та біль не давав розслабитися і задрімати. І він почав згадувати, коли ж уперше помітив тих чоловіків на чорному «ауді».

Уночі з п'ятниці на суботу. Того вечора він чергував.

Тієї ночі в його відділенні з'явився Патрік Бонфіс.

Фрер знай складав фрагменти тієї головокрутки. Забудько Бонфіс. Оті нишпорки під хатою. Убивство на вокзалі Сен-Жан. Чи існує зв'язок поміж тими фактами? Може, Патрік Бонфіс бачив, як убивця затягує до ями тіло Мінотавра. Може, і ще щось бачив. Те, що страшенно цікавить хлопців у жалобних костюмах. Або те, чого вони страшенно бояться.

Може, вони бояться, що Бонфіс проговорився?

Кому? Своему «спихатрові».

– Що це?

На порозі стояла Анаїс із пляшкою червоного вина в руках.

– Білий прапор. Пропоную замирення.

– Заходьте, – усміхнувся Матіас Фрер.

Вона легко знайшла хатню адресу психіатра. На годиннику була восьма вечора – ідеальна пора для несподіваного візиту. Задля такого випадку Анаїс вбрала сукню з індонезійського батику, гаптовану золотавими візерунками, що були модні в 70-х роках. Щоправда, останньої миті злякалася й надягнула ще джинси під неї. Результатом вона лишилася не дуже задоволена, хоч наділа під блузку ще й ліфіка, що позірно збільшував груди, – вона

берегла його для отаких випадків. Трохи блищиків на щоки, шпильки в коси, пігулка доліпрану, і вона вирішила, що готова до штурму.

– То що, пустите мене до хати?

– Ох, вибачте!

Він відступив, пропускаючи її досередини. Як завжди, одяг був на ньому пожмаканий. Светр без шиї, сорочка із криво застебнутим коміром, почовгані джинси, закустрана чуприна. Такий собі університетський професор, звабливий нечупара, від якого аж не тямляться студентки, хоча він про те й не здогадується.

– Як ви дізналися, де я мешкаю?

– Уся група над цим працювала.

Вона ввійшла до вітальні. Білі стіни. Рипучий паркет. Двері, оббиті фанерою. Майже ніяких меблів, крім старого дивана. І шереха картонних коробок, що вишикувалися попід стіною, – в такі коробки пакують речі під час переїзду.

– Ви лиш переїхали чи ще збираєтеся переїхати?

– Щоранку я те саме в себе запитую.

Вона тицьнула йому пляшку.

– Медоцьке вино. Я член клубу дегустаторів. Учора купила декілька пляшок. Пречудове вино, ось побачите. Букет у нього тонкий, та густий. Смак яскравий, терпкуватий. Його...

Матіас розгублено дивився на неї, й Анаїс замовкла.

– Щось не те?

– Ох, вибачте мені, заради Бога. Та річ у тому, що я не п'ю вина.

Анаїс завмерла з роззявленим ротом. Хоч скільки жила вона в Бордо, а таке вперше чула.

– А що ж ви п'єте?

– Колу без цукру.

Вона мимохіть зареготалася.

– Що ж, тоді й мене пригостіть.

– Зараз принесу склянки, – сказав він і подався до кухні. – А ви поки що сідайте.

Анаїс пильно озирнула кімнату. Біля стіни напроти дивана стояв плазмовий телевізор. Біля заскленої стіни на підпорах лежала дошка, що була господареві за письмового стола. Від лампи, що стояла долі, струмувало нерівне світло. Із хати лікар зробив якесь лігво, де живуть волоцюги.

Вона несамохіть усміхнулася. Здається, Фрер живе сам. Жодної світлини, жодного натяку на присутність жінки. У нього нема ні друзів, ні коханки, тільки робота. Вона довідалася: він почав працювати в клініці на початку січня. Перевівся з Парижа. Ні з ким не спілкується. Цікавиться лише своїми пацієнтами. Запеклий одинак, із тих, що гарячі страви їдять лише обідньої перерви в їдальні або як хтось запросить до себе на вечерю.

Вона підійшла до письмового столу. Нотатки. Книги із психіатрії, чимало англійською мовою. Роздруковані тексти з мережі. Клапті паперу з написаними на них телефонами. Усе свідчило про те, що психіатр провадить власне розслідування. І про кого ж він збирає інформацію? Про того забудька?

Біля принтера лежало декілька щойно видрукованих світлин. Номери автомобіля. Знімали під дощем. Кого це він вистежував? Вона схилилася, щоб роздивитися знімки, аж позаду пролунали кроки. Матіас ніс із кухні келихи і бляшанки з кока-колою.

– А у вас тут нічого, – сказала вона, знову підійшовши до дивана.

– Жартуєте?

Він поставив бляшанки долі. Вони були чорні, у краплях вологи.

– Перепрошую, у мене навіть журнального столика нема.

– Не турбуйтеся.

Фрер по-турецькому сів долі.

– А ви сідайте на дивані, – сказав він.

Анаїс так і вчинила. Вона височіла над ним, немов королева над підданцем. Вони взяли по бляшанці. На склянки обое не глянули. Цокнулися, дивлячись одне одному в вічі.

– Не знаю, котра година зараз... – пробурмотів він. – Може, ви їсти хочете? У мене, щоправда, нічого такого нема, але...

– Та облиште. Я прийшла до вас відсвяткувати добрі новини.

– З якого приводу?

– Із приводу розслідування.

– То ви не заарештуєте мене?

Вона всміхнулася.

– Я погарячкувала.

– Насправді це я поводився, мов дурник. Треба було вас попередити. Та я тоді думав тільки про мого пацієнта. Про те, що буде добре для нього, розумієте? – Він ковтнув з бляшанки. – То що у вас за новини?

– По-перше, ми впізнали жертву. Безпритульний хлопчина. Їздив по фестивалях рок-музики. Вживав героїн. Бував у Бордо. Убивця впорснув йому дозу концентрованого героїну. І той помер. Потім убивця почав облаштовувати мізансцену. Бичача голова й усе інше...

Фрер уважно слухав її. Досі правильні риси його обличчя вказували певну розгубленість, та вони застигли в зосередженості, коли гостя заговорила про справу.

І тоді Анаїс викинула головного свого козира.

– Ми з'ясували й особу злочинця.

– Що?!

Вона звела руки, щоб погамувати його подив.

– Скажу так: криміналістам пощастило знайти в ямі відбитки пальців, які не належать ні жертві, ні вашому ковбоеві. Ми пропустили їх крізь базу даних і здобули ім'я. Віктор Януш, волоцюга з Марселя. Декілька місяців тому його затримували за бійку.

– Ви знаєте, де він зараз?

– Ще ні. Ми оголосили його в розшук. Отож, знайдемо. За це я не турбуюся. Колеги з Марселя обнищпорять усі нічліжки, всі пункти надання соціальної допомоги, всі добротинні центри «Еммаус» і всі безплатні ідальні. З'ясуємо, як і коли він прибув до Бордо, та й зловимо його. Колись так затримали дорожнього вбивцю Франсіса Ольяма.

Фрер ніби засмутився. Він знай крутив у руках бляшанку з колою, наче намагався вгледіти на її поверхні свій відбиток.

– Що вам про нього відомо? – після мовчанки спитався він.

– Ще нічого. Я чекаю матеріали з Марселя. У нас сьогодні цілий день комп'ютери затаилися. Єдиний справжній ворог сучасної поліції – комп'ютерний глюк.

Психіатр не відреагував на той жарт. Звів очі й цілком серйозно запитав:

– Гадаєте, таку сцену вбивства міг організувати волоцюга?

– Нітрохи. Та ми знайдемо всьому пояснення. Може, Януш тільки співучасник.

– Або свідок.

– Свідок, що спускався до ями? І залишив там сліди? Знаєте, в нас це називається речовими доказами.

– Це знімає підозри з Патріка Бонфіса?

– Не поспішайте. Залишається ще ця історія з планктоном. Та тепер ми розробляємо слід Януша. Як випаде часина, я подамся до Гетарі й побалакаю з вашим підопічним. Хоч як воно там буде, а за кінчика нитки ми вхопилися.

Фрер тихенько засміявся.

– Ага, ось що таке гарні новини від працівника поліції!

Вона відчула в його інтонації легку іронію, та не стала на це зважати.

– А ви?

– Що я?

– Що з вашим рибалкою?

– Він потроху набуває своєї колишньої особистості. І вже не пам'ятає про те, кого з себе корчив.

– І про те, що бачив на вокзалі Сен-Жан?

Фрер стомлено струснув головою.

– Я вже вам казав. Він згадає про це останнім. Якщо взагалі згадає...

– І все-таки я мушу його допитати.

– Сподіваюся, ви не збираєтеся його заарештовувати?

– Це я так сказала, щоб залякати вас.

– Поліцаї люблять лякати людей. А то їм і жити нецікаво.

Що ж, це їй не вчулося: в його голосі звучала справжня ворожість. З ним усе зрозуміло. Один із тих психіатрів-ліваків, які виховувалися на тій дурні, що писав Мішель Фуко. Нелегко зваблювати чоловіка, якщо ти поліцайка і в кобурі в тебе пістолет марки «Глок». Два фалічні символи – цього для одної пари багатенько...

Вона поставила бляшанку долі. Надії причарувати лікаря танули мов дим. Надто вже різні вони...

Вона вже хотіла була підвестися, аж Фрер тихо сказав:

– Я сам поїду в Гетарі.

– Навіщо?

– Хочу побалакати з Патріком. З'ясую, хто він такий насправді. Дізнаюся, що сталося на вокзалі Сен-Жан. – Він підняв свою бляшанку. – Зрештою, ми з вами провадимо те саме розслідування...

Вона всміхнулася. До неї повернулася надія, і на душі відразу потепліло. Ніколи б не подумала, що завдяки роботі познайомиться з таким гарним чоловіком.

– Ви певні, що не хочете відкоркувати мою плящину?

За дві години Фрер узявся до праці.

Анаїс Шатле як прийшла, так і пішла, хіба що була трохи напідпитку. Вони пили вино, балакали і реготалися. Фрер звик вечорами бувати сам, то і мріяти не міг про таке спілкування. Тим паче в розпалі всієї цієї халепи з убивством і амнезією.

Він не дозволив собі нічого зайвого. Жодного сміливого жесту, жодного провокативного натяку. Хоч відчував, що шлях відкритий. Певна річ, він і не був фахівець із жіночої психології, та два плюс два міг скласти. Вечірній візит. Пляшка вина. Гарна сукня – щоправда, він не міг уторопати, нащо вона вбрала під ту сукню джинси: може, то мода така пішла? Одне слово, вистачало ознак, які свідчили про те, що молода працівниця поліції відкрита і до інших пропозицій.

Та він і пальцем не ворухнув. Із двох причин. По-перше, він дав собі чудернацьку клятву, що більше ніколи не буде плутати роботу з особистим життям. А Анаїс Шатле, хоч як там воно було, пов'язана з його роботою, хоч і не безпосередньо. Другою причиною, глибшою і почасти інтуїтивною, був страх. Незмірний страх. А якщо вона дасть йому одкоша? А якщо в нього нічого не вийде? Коли він востаннє був у ліжку з жінкою? Він і сам не пам'ятав. Боявся, що вкриє себе ганьбою...

На порозі його домівки вони попрощалися як добрі друзі. Домовилися, що будуть обмінюватися інформацією. Останньої миті Фрер зопалу розповів їй про тих двох чоловіків в «Ауді Q7». Пояснив, що вони вже декілька днів стежать за ним. І навіть дав кілька світлин із номерами того авто. Її та історія не дуже зацікавила, та вона пообіцяла перевірити номери всюдихода своїми каналами.

І ось перевалило за північ, і він знову був сам. Страшенно боліла голова. Од вина. Він терпіти не міг алкоголю. Знову спалахнув біль в очі. Та спати не хотілося. Він зварив кави, увімкнув диктофона і сів за письмовий стіл.

Навіть цієї пізньої пори він міг перевірити й уточнити інформацію, що здобув од Патріка Бонфіса. Перш ніж узятися до вивчення його психіки, хотів скласти чітке уявлення про його достеменну особистість.

Він приготувався робити нотатки і натиснув кнопку «Відтворення». Ковбой народився в селі Герен, біля Тулузи. Фрер хутко написав у пошуковій програмі слово «Герен».

Перша несподіванка.

Жодного населеного пункту з такою назвою в департаменті Верхня Гаронна не було. Він поширив пошук на весь край Південь-Піреней. Жодної назви, більш-менш схожої на ці два склади.

Матіас написав «Патрік Бонфіс» і заходився методично перевіряти інформацію в різних установах, що діяли тоді в тім краю, у загсах, школах, відділах державної служби з працевлаштування. Нічогісінько.

Він прослухав той шмат запису, де рибалка розповідав про свою дружину. Як він казав, Марина Бонфіс мешкала тепер у Німі чи десь поблизу. Фрер знову почав шукати. І знову

нічого.

По спині в нього пройшовся мороз. Шия намокла від поту. В лівому оці пульсував біль, наче там хтось гамселив у барабана: бум-бум-бум...

Він вимкнув диктофона і заходився перевіряти дані, що здобув од Сільвії. Зокрема, історію про батька, що загинув, гепнувшись в чан із кислотою. Незабаром йому стало зрозуміло, що в нього було недосить точних даних для пошуку в мережі. Що в нього було? Назва несущого села з несущим прізвиськом?

Службу Бонфіса в Іноземному легіоні він і перевіряти не став – армійське командування обіцяло кожному воякові цілковиту анонімність.

Так чи інакше, дізнався він чимало. Патріка Бонфіса не існувало. Так само, як і Паскаля Мішелля.

Особистість Бонфіса теж постала внаслідок дисоціативної втечі.

Фрер ще раз перечитав свої нотатки. Сільвія Робен жила з Бонфісом три роки. Напевне, познайомилася вона з ним ще тоді, коли він перебував у стані втечі від самого себе, про що вона, звісно ж, і не підозрювала. І відтоді він постійно брехав їй, хоч і сам того не усвідомлював.

Ким він був раніше?

Скільки особистостей устиг створити, вигадати і пристосувати до себе?

Фрер спробував уявити собі, як діє психіка цього чоловіка. У глибині його свідомості множаться різні персонажі, що переслідують ту саму мету: витіснити того, хто здається небезпечним. Одним словом, справжнього. Патрік Бонфіс утікає від свого коріння і від своєї долі. Найпевніше, ця втеча зумовлена психічною травмою.

Відповіддю на це запитання чи принаймні початком відповіді було прізвисько, яке він дав собі. І як він раніше не здогадався? Бонфіс – промовисте прізвисько.[17 - Bon fils – добрий син (фр.). – Прим. пер.] Він чимдуж намагається стати «добрим сином». Чи означає це, що насправді він був недобрий? У цьому контексті історія про вбивство батька набувала зовсім іншого звучання. Це реальна подія, хоча підсвідомість її якомога замаскувала, спотворила, деформувала.

Фрер підвівся з-за стола і, застромивши руки в кишені, заходився міряти кроками вітальню. У голові було справжнісіньке сум'яття. Щоб вилікувати здоров'я, йому доведеться одну за одною розвінчати всі його облудні особистості, аж доки він дістанеться до справжньої.

Та поки що він не знав, яка психотична втеча, друга, третя чи, може, й десята, породила ковбоя Паскаля Мішелля. Зате він не відчував навіть найменших сумнівів у тому, що психіка цієї людини зберігає в собі сліди кожного вигаданого імені та характеру. Вони криються в закутках його душі. Так льодовик зберігає сліди щорічних дощів. Значить, треба копати. Зондувати ґрунт. Аналізувати кожну деталь. Щоб промикнутися крізь нашарування підсвідомої пам'яті, він застосує всі засоби, які в нього є. Гіпноз. Амобарбітал. Психотерапію...

Фрер подався до кухні випити холодної води. Мимохіть визирнув у вікно. Нікого. Ніяких людей у чорному. Може, вони йому наснилися? Він випив ще. І, вже поставивши склянку в раковину, раптом збагнув одну дуже важливу для себе річ. Чому він так уперто домагається мети – розшифрувати історію Бонфіса? Бо це дозволяє йому закреслити власні спогади про смерть Анни-Марії Штрауб. Про відповідальність психіатра, що порушив фахову етику.

Зосередитися на чужому болі, щоб забути про свій...

Прямуючи наступного ранку до Гетарі, Матіас Фрер весь час думав про Анаїс Шатле. Він і прокинувся з думками про неї. Згадував її обличчя й голос.

– Ви заміжня? У вас є діти?

– Невже я схожа на заміжню жінку? Тим паче на матір? Ні, я ще не готова до цього.

– А до чого ж готові?

– Для знайомства в інтернеті. Через соціальні мережі.

– І як, вдало?

– Та в мене надто вже тонкий нюх, як для нишпорки...

Трохи згодом вона запитала його:

– Чому ви стали психіатром?

– За покликанням.

– Невже вам подобається порпатись у чужих мізках?

– Я не порпаюся в чужих мізках. Я лікую людей. Намагаюся полегшити їхні страждання. Як

по правді, мені здається, що нічого цікавішого на світі нема.

Дівчина прикусила спідню губу. Як і за першої зустрічі, він раптом інтуїтивно відчув, що Анаїс Шатле колись була пацієнткою психіатричного відділення. Або принаймні мала поважні психологічні проблеми.

Підтвердження свого здогаду він здобув за кілька хвилин. Вона наливала йому вина в келих, і він звернув увагу на її зап'ястя, покреслені кривими і вузлуватими рисками шрамів. Йому вистачило тільки глянути, щоб визначити їхню природу. То були сліди не від спроби вкоротити собі віку. Навпаки, шрами свідчили про прагнення вціліти.

Матіас нерідко стикався у своїй практиці з таким психічним розладом. Підлітки самі собі завдають ран, сподіваючись позбутися відчуття нестерпної туги. Вони відчують потребу випустити з душі те, що не дає їм дихати. Вони не бояться вигляду крові. Фізичний біль витісняє моральні страждання і дає полегшення. А зяюча рана справляє враження, ніби трутизна, що проникла в душу, вибігає разом із кров'ю...

Коли Анаїс уперше з'явилася в його кабінеті, Фрер інстинктивно збагнув, яка це сильна жінка. Із тих, що залишають свій слід у світі. Вона була сильна, бо зазнала страждань. Та водночас вона була тендітна і вразлива. І з тієї ж таки причини. Кінець XX століття геть заялозив банальну істину, що її суть найліпше сформулював Ніцше у «Сутінках богів»: «Що не губить мене, робить мене дужчим». Та це геть дурня. Принаймні в сучасному примітивному тлумаченні. Щоденне страждання нікого не загартовує. Воно виснажує людину. Робить її слабшою. Вразливою. Кому ж про це знати, як не Фрерові! Людська душа – це не волова шкура, що стає міцнішою після дубіння. Людська душа – це надчутлива, трепетна і дуже тендітна мембрана. Від ударів вона мертвіє і вкривається вавками. І починає боятися світу.

І тоді страждання обертається хворобою. Набуває чогось на кшталт власного життя. Зі своїми ритмами і коливаннями. Ця недуга настає без попередження, та найстрашніше те, що вона живить саму себе. Напади частішають, і вже неможливо встановити їхній зв'язок із теперішністю навколишнього світу. Та навіть якщо той зв'язок існує, він так глибоко ховається і так надійно замаскований, що ніхто, навіть найдосвідченіший психіатр, не може витягти його назовні.

Над Анаїс Шатле висіла така сама загроза. І криза могла спіткати її щохвилини. Без будь-якої очевидної причини. Без будь-якого мотиву. Лише тому що біль стане нестерпним і душа захоче звільнитися від трутизни. Навіть із кров'ю. Страждання приходить не ззовні, а народжується всередині. Можна назвати його неврозом. Дисфункцією. Тривожним синдромом. Слів було кілька десятків, і Фрер знав їх усі. Вони були для нього знаряддям його праці.

Але таємниця була таємницею. Згідно з легендою – бо це тільки легенда – джерела

нервових розладів слід шукати в дитинстві. Зло торує собі шлях у перші роки формування психіки. Сексуальні збочення. Брак любові. Занедбаність. Із цим Фрер погоджувався. Він був фройдист. Та ще ніхто не дав відповіді на головне питання: чому в одних випадках мозок вразливіше реагує на дитячі травми і фрустрації, а в інших – ні?

Йому доводилося зустрічати дівчаток, які зазнали групового зґвалтування, інцесту, голоду, грязюки і побоїв, та він відчував, що попри все вони одужають. Бачив він і дітей, які вирости в добрих родинах, та з'їжджали з глузду від якоїсь дрібниці, від натяку чи навіть від підозри на натяк. Деякі діти, яких б'ють у дитинстві, божеволіють. Інші – ні. І ніхто не може пояснити чому. Може, людські душі відзначаються різною чутливістю? І в одні біль, страх і зло проникають легше, ніж в інші?

Що ж сталося з Анаїс Шатле? То була справді страшенна травма? Чи щось незначне, а вона внаслідок підвищеної чутливості сприйняла його як трагедію?

На вказівнику промайнуло «БІАРРІЦ», і він отямився від роздумів. Він уже прямував уздовж узбережжя. Поминув Бідар і наближався до Гетарі. Проїхав невеличкий майдан, побачив мур для гри в пелоту і звернув до причалу. Припаркувався за декілька метрів од пристані й пішки попрямував у діл цементним узвозом.

Був приплив. Океан котив буруни за бурунами, штурмуючи темний піщаний берег. Піняве кипіння хвиль наводило на думку про сіру слину, інфіковану якоюсь хворобою. Вода мерехтіла всіма відтінками чорної та брунатно-зеленої барви. Її поверхня скидалася на лискучу зморшкувату шкуру ропухи.

Човен був коло берега, та здорованя у стетсонівському брилі ніде не видно. Фрер зиркнув на годинника. Десята ранку. Рибальські судна з нахиленими до причалу щоглами і згорнутими вітрилами були на місці, та довкола не видно ні душі. Відчинена тільки крамничка, де торгували рибальським причандаллям. Фрер поспитав продавця, і той порадив йому пошукати Бонфіса вдома. Він мешкав у хатині коло берега, десь за кілометр відсіля.

Матіас знову сів в авто. Його охопив невиразний неспокій. Згадалися вчорашні переслідувачі, а також його припущення. Вони з'явилися в його житті разом із Патріком Бонфісом. І цікавилися тим, що міг розповісти йому ковбой. З того він виснував, що йому загрожує небезпека. Та він прогавив найголовніше: якщо небезпека загрожувала йому, то ще дужче загрожувала вона і Патрікові. І навіщо він відпустив його з лікарні? У клініці П'єра Жане, у палаті, пасажир імлі був у повній безпеці.

Матіас помітив будиночок, що височів над узбережжям. Він був з бетонних плит, нагорі видніла дерев'яна вивіска у вигляді тунця. Фрер полишив авто біля схилу й рушив до хати, звівши коміра та застромивши руки в кишені. Почав накрапати дощ. Ліворуч стало видно залізницю, що відокремлювала решту хат від океанського узбережжя. Праворуч збігали до

моря хаші чагарнику. Приморські сосни, ломикамінь, що цвів жовтими квіточками, яскраво-бузкові зарості вересу – все воно немовби танцювало під акомпанемент вітру.

Він постукав. Тихо. Він знову постукав. І знову нічого. Неспокій переріс у тривогу. Він обійшов довкола хати і глянув у бік моря. І відразу ж усміхнувся. Вони сиділи внизу, під узгір'ям. Патрік Бонфіс уместився на бескиді по-турецькому і лагодив невода. Сільвія, у тій самій куртці, ходила туди-сюди своєю хибкою ходою вздовж берега, який штурмували темні буруни.

За хвилю Фрер погукав Сільвію.

– Що вам треба?

Його тут не чекали. Зненацька він усе збагнув. Жінка все знала. І знала давно. Втеча, що сталася 13 лютого, тільки одна з багатьох.

– Чому ви вчора не сказали мені правди?

– Якої правди?

– Патрік – ніякий не Патрік. Це вигаданий персонаж. Перша дружина, батько, який упав у кислоту, Іноземний легіон – усе це дурня. І ви це чудово знаєте.

Сільвія насупилася.

– То й що? Нам і так добре.

Фрер мав бути з нею обережний. Без її підтримки він нічого не доможеться. І правда ніколи не впливе назовні, якщо ця вперта жіночка відмовиться допомагати йому.

– Усе це не так просто, – спокійно сказав він. – Патрік хворий. Ви ж не будете цього заперечувати. І ніколи не одужає, якщо ми дозволимо йому жити цим облудним життям.

– Не второпаю, що ви оце кажете.

Матіас бачив на її обличчі страх. Вона боялася дізнатися правду. Боялася дізнатися, ким був насправді Патрік. Чому? Може, в її ковбоя були діти, дружина, борги? Або кримінальне минуле?

– Може, пройдемо?

Сільвія мовчки обійшла його і рушила уздовж звивистої лінії прибою. Фрер глянув на Патріка, що, трохи піднявши каптура, допіру вгледів його. Рибалка приязно помахав йому

рукою, та невода не покинув. Він і справді безвинний.

Фрер наздогнав Сільвію. Ноги його грузли в темному піску. Під дощем над ними шугали птахи. Чайки, морянки, баклани... Принаймні згадалися йому ті назви. Їхній галас вирізнявся серед гуркоту океану.

– Я не хочу, щоб ви турбували Патріка.

– Я повинен розпитати його. Понишпорити в його пам'яті. Він не матиме спокою, поки не відновить своєї достеменною особистості. Підсвідомість обманює його. Він живе в полоні ілюзій, у полоні облуди, і ця облуда точить його розум і позбавляє його опори в житті. Вам нема чого боятися. Згадавши себе, він не змінить свого ставлення до вас. Навпаки, зможе як слід оцінити вас.

– А певно! А як він згадає, що в нього є інша? Що в нього...

Вона замовкла і раптом сіпнула головою, наче її увагу відвернув якийсь шум. Фрер здивувався: він не чув ніякого гамору. Вона хитнулася в один бік, потім у другий, наче підкошена якоюсь невідомою силою.

– Сільвіє?

Вона впала навколішки. Ошелешений, Матіас побачив, що в неї немає півголови. Мозок оголився і парував у холодному повітрі. Наступної миті з її грудей зацебеніла кров. Він обернувся до скелі, де сидів Патрік. Здоровань скоцюрбився, голова його була розтрощена неначе від укусів невідомої звірюки. Дощовик заляпаний червоними цятками. Тієї ж таки миті його груди вибухнули фонтаном бризок, що на тлі похмурого неба здавалися чорними.

За мить, не розумом, а швидше підсвідомістю Фрер збагнув, на що схожа ця сцена – вбивство президента Кеннеді. І тільки потім здогадався: у них стріляють. Із безгучної зброї.

Опустивши очі долі, він побачив, що пісок у нього під ногами здіймається фонтанчиками, яких не можуть збивати дощові краплі. Це кулі. А стріляють із глушником. Імлу і зливу зі свистом прошивав безжалісний смертельний град.

Фрер більше не ставив собі запитань.

Він утік стежиною до свого авто.

Стрілець був не сам. Другий, напевне, чекав його біля насипу, там, де Фрер покинув своє

«вольво». Продираючись чагарями, Матіас звів очі. Нікого. Він хутко озирнувся через плече. З протилежного пагорба, метрів за триста, піщаною стежиною спускався чоловік, розсуваючи тілом кущі. В руках у нього було щось чорне, либонь, пістолет. Снайпер? Чи його помічник? Тієї ж миті з куща біля Фрера бризнуло навсібіч листя і галуззя. То була відповідь на його запитання.

Стрілець помітив його і зловив у приціл.

Фрер рачкував, аж поки опинився у хащах чагарнику. Сосни, ожина, дрік... Він рухався туди навколішки, намагаючись відійти від стежки соснами, ялівцем і колючими батогами ожини. «Треба переповзти від стежки і піднятися по схилу», – думав він. Просувався уперед, обдираючи руки, і силкувся упорядкувати свої думки, та не міг. Увіччю стояло те, що він допіру побачив. Розтрощена голова Сільвії. Розстріляне тіло велетня.

Він виліз із чагарів напроти Бонфісової хати. До «вольво» було метрів із п'ятдесят. Він побіг до авто уздовж залізниці, спотикаючись і мало не ламаючи ніг на жорстві. Чолов'яги з пістолетом він більше не бачив, та й другого, снайпера, теж. Залишалося пробігти декілька метрів, аж лобове скло його авто зазміїлося шпаринами, наче його посипали цукром. Гучно бахнуло колесо. Бризнуло бічне скло.

Фрер упав під соснами, що росли поруч. Легені його роздиралися. Він не розумів, що робить. Чутно було, як кулі цвяхкають довкола авто. До керма йому не дістатися. Може, перебігти за колії, на шосе? Ні, він буде чудовою мішенню для стрільця. Повернутися до берега? Ще гірше. Виходу не було. Ніякого виходу. Був тільки дощ, який періщив по землі, лопотів у листі й дудонів у його гарячкових мізках.

Він несамохіть обернув голову. Чолов'яга з пістолетом допіру виринув із чагарів і біг уздовж колій до нього, не звертаючи уваги на рясну зливу. Авжеж, це той. Один із чоловіків у темному вбранні. Чиновник із густими бровами і лисуватою головою. Він тримав пістолета перед собою і весь час роззирався навсібіч. Фрер здогадався, що його він ще не бачив.

Він присів навпочіпки. Що ж удіяти? По його обличчю бігла вода. Довкруги лопотіло листя. Пахло мокрою землею. Як би ж оце розчинитися у краєвиді. Зіллється з мокрим ґрунтом, заховатися поміж корінням дерев...

Удалині задудонів грім. Земля під ногами здригнулася. На мить він подумав, що зараз його поцілить блискавка. Або світ розколеться навпіл і безодня проковтне його. Він насторожився немов звір і прислухався. То був потяг. Брязкаючи, він рухався залізничною колією, і земля аж вібрувала. Крайовий експрес, зрозумів він.

Поїзд помалу котився праворуч від нього. Жовто-червоний локомотив тягнув за собою низку вагонів, як ото в'язень волочить свої кайдани. Фрер хутко зиркнув ліворуч: убивця вже був близько, та ще не помітив його. Якби якимось дивом йому пощастило опинитися

потойбіч колій, він урятувався б. Поки потяг буде повзти, він зуміє врятуватися. Гуркіт уже став оглушливим. Потяг був за декілька метрів і ще збавив ходу. Фрер заховався за сосною. Та встиг побачити, як убивця позадкував.

Туди, за колії.

Ховаючись за потягом, Фрер схопився на ноги. Вагон... Другий... Секунди тривали і тривали, неначе були вилляті з олива. Всього кілька метрів... Третій вагон... Четвертий... Колеса грюкали по рейках, викрешуючи іскри. Коли п'ятий вагон, останній, порівнявся з Фрером, він вибіг навздогін.

Простягнувши вперед руку, ухопився за клямку дверей. Ноги ковзали по жорстві, він мало не впав, та втримався і дотягнувся до клямки другою рукою. Його пальці вхопили холодний метал. Декілька метрів його просто тягнуло за поїздом, та потім він зібрався на силі, шарпнувся і вискочив на підніжку.

Несамохіть натиснув на клямку. Замкнено. Він спробував ще раз. Струмені дощу шмагали його по обличчю. Вітер притиснув його до вагонних дверей. Фрер уперто сіпав за клямку. Вона мусить відчинитися. Він повинен вибратися з цієї...

І тоді крізь вії, що злиплися від дощу, він угледів їх. Двох озброєних чоловіків, які стояли трохи віддалік біля залізничних колій. В одного в руках був чорний футляр із хромованими кутиками, як ото в музик чи діджеїв. Другий ховав зброю під плащем. Фрер притиснувся до дверей.

Тепер він був як на долоні. Убивцям досить обернути голови, і вони побачать його. Та диво все ж таки сталося. Коли він, зважившись, усе ж таки глянув на них, стало видно, що вони біжать до «вольво». Либонь, подумали, що він ховається за ним. Поки второпують, що він обрав інший спосіб порятунку, він буде вже далеко.

Хоч, може, не так і далеко. Потяг збавив ходу, під'їжджаючи до станції Гетарі. Фрер ще раз сіпонує клямку. І вона піддалася. Він заліз до вагона.

Потяг зупинився.

У нього втупилися десятки здивованих очей. Мокрий, розхристаний, обліплений листям з піском й пиляками дреку. Він ледве усміхнувся, перепрошуючи й одночасно силкуючись довести до ладу костюм. Пасажири відвернулися. Матіас знесилено опустився на сидіння і голову втягнув у плечі.

— Гей, з вами все гаразд?

До нього промовляв якийсь дідуган, що сидів за декілька метрів далі.

– Я бачив, як ви мчали. Ви що, з глузду зсунулися?

Фрер промовчав, бо не зміг знайти слів, щоб погамувати ту лють. Від дідугана аж пашіло ненавистю і в'ідливістю.

– Що ви оце коїте, га? Ви ж ризикуєте не лише собою, а й життям інших людей! А якби ви впали? Спершу вам начхати на правила, а потім дивуетесь, що скрізь такий безлад!

Фрер насилу всміхнувся, наче перепрошував.

– Еге ж, смійся, дурнику! – дід уже звертався до нього на «ти». – Таких, як ти, треба до в'язниці запроторювати!

Сказавши, він підвівся і рішуче попрямував до виходу. Фрер звів дух. Серце його калатало, він тихенько поглядав на перон. Убивці могли з'явитися щохвилини. Що їм варто обійти вагони й оглянути пасажирів? То були найдовші секунди в його житті. Аж двері зачинилися. Потяг помалу рушив уперед.

Йому трохи полегшало.

Він навіть злякався, щоб не розслабився сфінктер.

– Не гнівайтесь на нього...

Ще один пасажир підвівся зі свого місця і сів навпроти Фрера. Господи, та що їм треба від мене? Він мовчки глянув на чоловіка, що приязно усміхався йому.

– Не кожен може збагнути чужі труднощі...

Фрер і далі стежив за проходом поза його спиною, що закінчувався дверима до тамбура, який поєднував п'ятий і четвертий вагони. Вони ж могли сісти до будь-якого вагона... І зараз з'являться...

– Ти що, не впізнаєш мене?

Фрер здригнувся. Чому цей чолов'яга каже йому «ти»? Він глянув йому в обличчя. Геть незнайомий. Колишній пацієнт центру П'єра Жане? Чи сусід із кварталу Флемінг?

– Марсель. Рік тому, – тихо сказав той. – Пуент-Руж. Гуртожиток «Еммаус».

Матіас утямив, що це якесь непорозуміння. Чоловік поплутав його з якимось бурлакою, якого, певне, знав у Марселі. З огляду на його зовнішній вигляд, воно й не дивно.

– Даніель Ле Ген, – сказав чолов'яга, потискаючи йому долоню. – Я завідував продажами в «Еммаусі». Мене прозивали Лакі-Страйк, бо я не випускаю із зубів цигарки. – Він підморгнув Фрерові. – Що, згадав тепер?

Фрер насилу розтулив губи і видушив із себе:

– Вибачте, ви помиляєтесь. Я ніколи не був у Марселі.

– Хіба ти не Віктор? – чоловік нахилився нижче і змовницьки прошепотів: – Хіба ти не Віктор Януш?

Матіас не відповів. Це ім'я йому говорило щось, та він ніяк не міг згадати, де і за яких обставин чув його.

– Ні. Мене звати Фрер. Матіас Фрер.

– Ох, тоді перепрошую!

Фрер знай дивився в його обличчя. Те, що він прочитав у його очах, йому геть не сподобалося. Суміш співчуття і хитрості. Либонь, цей добрий самарянин звернув увагу, хоч і з запізненням, на якість його вбрання. І подумав, що Віктор Януш зумів вилізти з багна, тож не хоче, щоб йому нагадували про його ганебне минуле. Але де ж він чув це прізвище?

Фрер підвівся. Чоловік торкнувся його руки і дав йому візитну картку.

– Ось, візьміть... Про всяк випадок. Я буду тут ще декілька днів.

Фрер глянув на картку і прочитав:

Даніель Ле Ген

Компаньйон «Еммауса»

06 17 35 44 20

Він поклав візитку до кишені, навіть не подякувавши тому, хто її дав, і пересів на інше

місце, за декілька рядів. У голові було справжнє сум'яття. Він думав про вбивць. Про Патріка і Сільвію, які щойно загинули в нього перед очима. А тепер його ще й мають за когось іншого...

Він сидів, притулившись чолом до шибки, і дивився на море, розмите пацьорками дощу. По хребту повз вогкий і заразом палючий страх. Та напруга потроху покидала його. Потяг мчав чимдуж уперед. Пасажири дрімали, тож він заспокоювався. Незабаром він буде в Бордо. Спершу піде до комісаріату. Розкаже все Анаїс. Може, вона вже з'ясувала, чие то «аудіо» моделі Q7. Вона проведе розслідування. Знайде пояснення всьому. Зловить убивць. І життя повернеться до норми...

Аж мозок його прошила думка про Віктора Януша, і він здригнувся всеньким тілом. Хто він, той Януш? Подумки повернувся до цього запитання. Його посіли сумніви. Швидко він прокрутив у голові події цих останніх днів. Чому Фрер із такою пристрасстю, якщо не запалом, заходився вивчати пацієнта на прізвище Бонфіс? Чому так розлютився, дізнавшись що він не той, за кого себе видає? Чому поклав собі будь-що з'ясувати, хто він такий насправді Бонфіс? Адже Фрер присягнувся собі, що ніколи не порушить дистанції поміж собою і пацієнтами! Що змусило його змарнувати стільки сили й потуги, аби розібратися у причинах психічного розладу того ковбоя?

Сумніви потроху руйнували його певність. А що, як і він сам – не той, за кого вважає себе? Якщо він теж «пасажир без багажу»?

Людина, що перебуває у стані психотичної втечі?

Він стенив плечима і провів по обличчі тим самим жестом, яким жмакають чернетку листа, перш ніж викинути її до смітничі. Дурня, геть дурня! Його звати Матіас Фрер. Він психіатр. Працював у Вільжуїфі. Викладав у Парижі, в клініці Святої Анни. Невже він сумнівається у тверезості свого глузду лише тому, що якийсь незнайомец помилився і взяв його за іншу людину?

Кінець ознайомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<https://www.litres.ru/zhan-kristof-g-ranzhe/pasazhir/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета

мобільного телефона, с платіжного термінала, в салоні МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусними картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Баскська пелота – сукупність різновидів спортивних ігор з м'ячем на майданчику; використовується рука, ракетка супроти стіни; гра може бути одноосібна, але найчастіше в ній беруть участь дві команди, розділені або лінією на долівці, або сіткою. – Тут і далі прим. ред., якщо не зазначено інше.

2

Горгулія – архітектурна оздоба у вигляді статуї кам'яної потвори в готичній архітектурі; кам'яний або металевий виступ водостічного жолоба, найчастіше скульптурно оформлений у вигляді гротескного персонажа, призначений для ефективного відведення дощового стоку.

3

Патина – наліт різних відтінків на поверхні виробів із міді, бронзи та латуні або біляста плівка на поверхні крем'яних знарядь, що утворюється внаслідок дії атмосферних опадів і т. ін. чи завдяки обробці спеціальними окиснювачами, зазвичай з декоративною метою. –

Прим. ред.

4

Фраза з латини, яка означає «метод дії». У криміналістиці використовується при визначенні профілю злочинця, де можуть бути знайдені ключі до психології злочинця.

5

Петанк – популярна вулична гра, щось середнє між боулінгом і більярдом.

6

Бедж – значок-ідентифікатор учасника, працівника (установи, виставки, ярмарку, трейдера на торгах), на якому є реєстраційний номер, фотокартка, ім'я учасника та назва установи, яку він представляє. – Прим. пер.

7

Велике молодіжне зібрання («збіговисько»), що розпочинається увечері й закінчується вранці і на якому слухають головнo танцювальну музику.

8

Недвозначний (ісп.). – Прим. пер.

9

Естуарій – лійкоподібне розширене гирло річки, що впадає в океан або море. – Прим. ред.

10

Електричний батіг для худоби (ісп.). – Прим. пер.

11

Фахверк – каркас стіни, в якій проміжки закладено цеглою.

12

Старший пастух (ісп.). – Прим. пер.

13

Тут: фахівець (ісп.). – Прим. пер.

14

Чотирирічний (ісп.). – Прим. пер.

15

Сухий корм (ісп.). – Прим. пер.

16

Гарда – металева пластинка на руків'ї шпаги або шаблі для захисту руки від поранення.

17

Bon fils – добрий син (фр.). – Прим. пер.